

100 LET ÚZEI

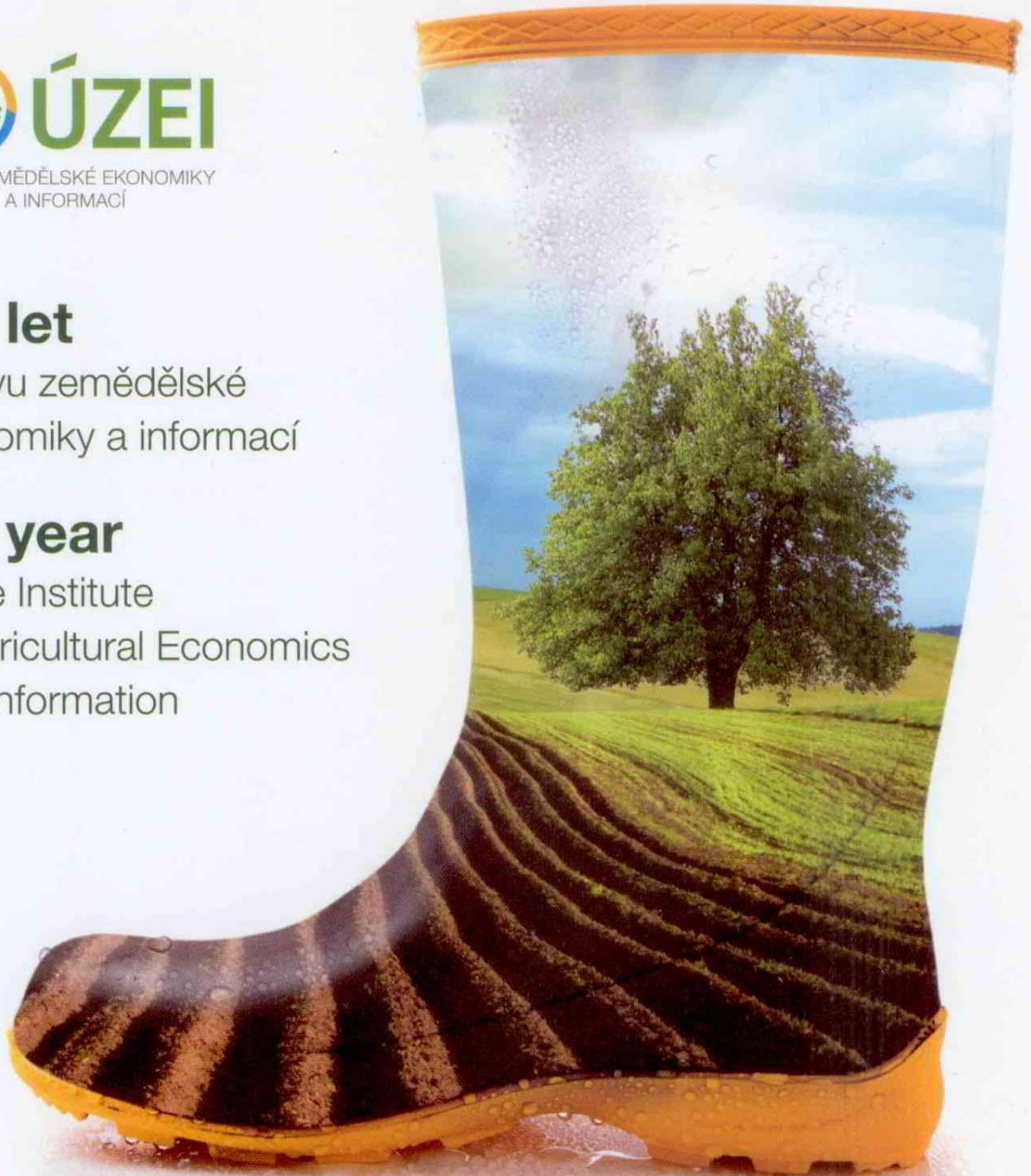
ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÉ EKONOMIKY
A INFORMACÍ

100 let

Ústavu zemědělské
ekonomiky a informací

100 year

of the Institute
of Agricultural Economics
and Information

Praha, září 2012

Ústav zemědělské ekonomiky a informací

100 LET
Ústavu zemědělské ekonomiky a informací

100 YEARS
of the Institute of Agricultural Economics and Information

Praha, září 2012

Vydal ÚZEI u příležitosti konání mezinárodního semináře ve dnech 17. 9. – 19. 9. 2012

Zpracoval: Ing. Josef Kraus, CSc.

Odborná spolupráce: Ing. Eva Dyková, CSc.

Technická spolupráce: Helena Šmejkalová

Publikace neprošla jazykovou úpravou.

Vydal ÚZEI u příležitosti konání mezinárodního semináře ve dnech 17. 9. – 19. 9. 2012

ISBN 978-80-86671-91-8

Obsah

Předmluva	1
Executive Summary	3
Úvod	8
1 Období od založení ústavu po ukončení okupace ČSR (1912-1945)	11
2 Poválečné období zásadních změn politického systému (1945-1950)	14
3 Období násilné kolektivizace a socializace vesnice (1951-1962)	15
4 Reformní období „Pražského jara“ (1963-1969)	18
5 Období normalizace (1970-1989)	20
5.1 Vybrané výzkumné aktivity za období 1970 až 1980	20
5.2 Vybrané výzkumné aktivity za období 1980 až 1989	24
6 Období transformace zemědělství na tržní podmínky	27
6.1 Předtransformační období 1989-1992	27
6.2 Nově koncipovaný Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky (1993 až 1. pololetí 2008)	29
6.3 Zřízení Ústavu zemědělské ekonomiky a informací (od 2. pololetí 2008)	40
Závěrečné shrnutí	43
PŘÍLOHY	49
Příloha 1: Stručné životopisy představitelů výzkumného ústavu od jeho založení	51
Příloha 2: Výběr z bibliografie prací pracovníků ústavu	70
Příloha 3: Ediční řada výzkumných a informačních studií (1993 – 2011)	73
Příloha 4: Vládní nařízení o zřízení „Zemědělského ústavu účetnicko spravovédného“	81

Předmluva

Uplynulo již celé jedno století od doby, kdy na základě rozhodnutí vídeňského Ministerstva orby zahájil v rámci Království českého činnost „Ústav pro zemědělské účetnictví“. Na daný ústav vznikem Československa navazuje instituce s celostátní působností, kladoucí si za cíl soustavně rozvíjet činnost směřující ke sledování ekonomických problémů v zemědělství. V roce 1919 byl zřízen „Zemědělský ústav účetnicko-spravovědný“ (ZÚÚS), který byl v roce 1951 přejmenován na „Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství (VÚZE). Ústav s tímto názvem fungoval zhruba 20 let a byl až v rámci federálního uspořádání reorganizován na „Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy“. Po listopadové revoluci se v roce 1993 v souvislosti s rozpadem Československé republiky vrací ústav k původnímu názvu VÚZE a pod tímto označením působí dalších 15 let až do 1. poloviny roku 2008. Současný „Ústav zemědělské ekonomiky a informací“ (ÚZEI) vznikl k 1. 7. 2008 v rámci reorganizace. Na základě opatření MZe došlo ke změně státní příspěvkové organizace „Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky“ na „Ústav zemědělské ekonomiky a informací“ a ke sloučení Ústavu zemědělské ekonomiky a informací s „Ústavem zemědělských a potravinářských informací“ při zachování právní kontinuity ÚZEI.

Stoleté výročí tohoto ústavu je vhodnou příležitostí k zamyšlení nad jeho činností, která byla a je nerozlučně spjata nejen s vývojem ekonomického poznání v našem zemědělství, ale i s vývojem zemědělské ekonomické vědy vůbec. ZÚÚS vznikl na základě vládního nařízení jako jeden ze sedmi státních zemědělských ústavů a tedy i základní ekonomické poznatky byly rozvíjeny v návaznosti na výsledky ostatních odvětví zemědělské vědy, výzkumu a praxe.

Nelze nezpomenout, jako celá řada institucí založených v předmnichovské republice byl po roce 1948 ZÚÚS z politických pozic podroben ostré kritice se zdůvodněním, že „...ústav nesloužil a ani nemohl sloužit zájmům a potřebám pracujícího rolnictva a venkovské chudiny“, přičemž však již od prvopočátku se základní koncepce ústavu opírala o poznatky předních evropských agrárních ekonomů. První průkopníci tohoto nově vznikajícího vědního oboru nezůstali pozadu za světovým poznáním a jmenovitě se sluší připomenout zásluhy prof. Ing. V. Brdlíka, prvního ředitele ústavu a prvního poválečného ředitele prof. Ing. Fr. Loma.

Následující zhruba čtyřicetileté období od počátku 50. let až po konec 80. let minulého století bylo obdobím zásadních strukturálních změn československého zemědělství doprovázených násilnou kolektivizací stalinského typu. Dochází nejen ke změnám v institucionálním uspořádání ústavu, ale i k zásadním změnám ve výzkumném zaměření, kdy předválečný, převážně rodinný model obhospodařování půdy byl nahrazen tzv. socialistickými zemědělskými podniky, jmenovitě jednotnými zemědělskými družstvy a státními statky. Po celé toto období docházelo u nás k zásadní destrukci rolnického stavu s vážnými dopady na národní hospodářství, k jeho faktické likvidaci s těžkými důsledky na jeho sociální pozici.

Se zánikem komunistického systému se československé zemědělství v rámci pluralitní demokracie transformuje do podmínek tržní ekonomiky při zásadních změnách v podnikatelských strukturách. K výrazným změnám dochází i v zaměření agrárně ekonomickém výzkumu, je nově organizován na tržních principech a od 1. 1. 1993 dochází z rozhodnutí MZe k ustanovení ústavu, který se vrací k názvu VÚZE.

Celá bohatá historie ústavu si podle vedení ústavu zaslouží nejen připomenutí u příležitosti 100. výročí institucionalizace agrárně ekonomického výzkumu, ale i některých nejdůležitějších faktů,

významných z hlediska samotné činnosti ústavu, ale také z hlediska jeho vlivu na vědní obor „zemědělská ekonomika“.

Obecně lze uzavřít, že ústav trvale ovlivňoval vývoj vědního oboru zemědělské ekonomiky v oblasti teorie i praxe a měl by být tedy připomenut i v historicky širších souvislostech, jež předcházely jeho vzniku. Touto publikací bychom mj. chtěli u příležitosti 100. výročí založení ústavu vzdát čest všem těm jeho pracovníkům a pracovnícím současným i dřívějším i jejich předchůdcům, kteří své schopnosti, znalosti a životní energii dali ve prospěch rozvoje daného vědního oboru a rozvoje českého, resp. československého zemědělství.

PhDr. Jan Šlajs, LL.M.
ředitel ÚZEI

Executive Summary

The institute has been through a number of fundamental changes in the 100 years since it was created, as has the structure of Czech agriculture and the conditions under which agriculture has operated. To get a better picture, the whole, long history of the institute can be divided up into the following stages, which were often pre-determined by changes to occur in the political system in place.

1912-1918: Our country was part of the Austro-Hungarian Monarchy as the Kingdom of Bohemia at the time when so-called accounting offices were opened, their establishment a matter to be decided by central Viennese authorities according to their legislation.

1919-1938: Following the creation of Czechoslovakia in 1918, the Agricultural Accounting Administration Institute (Zemědělský ústav účetnicko spravovědný - ZÚÚS) was established in line with government decree 400 of 15 July 1919 as one of seven state agricultural institutes, with several branches; this meant that it was set up at the decision of the government (see Annex 4). The name reflected the fact that activity at the original accounting offices had been expanded to take in the issue of agricultural economics. Agriculture was mainly small-scale at that time, operating under the conditions of market economy and pluralist democracy. Branches of the institute were opened in Bratislava and Uzhhorod to cover the needs of Slovakia.

1939-1945: Bohemia and Moravia were part of the Böhmen und Mähren Protectorate during occupation by the German Empire. The Agricultural Accounting Administration Institute remained, but in a reduced form and its work was mainly restricted to keeping books for medium-sized agricultural estates and large estates. Agriculture was part of the controlled wartime economy. It was at this time that a branch of the institute was opened in Brno.

1945-1950: This stage followed on from the pre-War period, with the institute using what were in principle the same methodical procedures, obviously taking into account the fact that a number of new institutional problems had to be resolved in relation to the structural changes to agriculture arising from changes to the conditions, which were at this time marked by a gradual transition to a system of centralised management for the national economy, whilst leaving a certain amount of room for the operation of the market.

1951-1989: Together with the establishment of a Stalinist socialist system and fundamental change to the business structure of agriculture – the replacement of a predominant type of peasant (family) farming with new forms of enterprise (unified agricultural cooperatives, state farms, machinery and tractor stations – the conditions came about for the end of the existing Agricultural Accounting Administration Institute and for transformation into the Agricultural Economics Research Institute (Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky), which was institutionally arranged and incorporated in various ways, in that the name of the institute was changed several times. This stage was the longest, lasting almost 40 years.

1990 to the present: The institute again worked under changed outside conditions during this time. The communist system in Czechoslovakia collapsed after 1990, the republic becoming a pluralist democracy, transforming itself into a market economy, with the business structure of agriculture changing dramatically. The fall of the federal organisation of the Czechoslovak Federal Republic on 31.12.1992 and the need to slim down agricultural-economic research saw the creation of the Agricultural Economics Research Institute (Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky - VÚZE) on 1.1.1993. This institute was an amalgam of the Czech Agricultural Economics Institute (Český institut agrární ekonomiky) and the Agricultural Economics and Nutrition Research Institute (Výzkumný ústav

ekonomiky zemědělství a výživy)¹. Subsequently, a decision taken by the Ministry of Agriculture that came into force on 1.7.2008 saw the amalgamation of the former Agricultural Economics Research Institute (VÚZE) and the Institute of Agricultural and Food Information (ÚZPI) to become the Institute of Agricultural Economics and Information (ÚZEI).

From a large set of research activities which the Institute deals with, we state the following key activities:

- One fundamental product from 1994 onwards became the "Report on the state of agriculture in the Czech Republic", which the institute compiles in a stable structure each year for the Ministry of Agriculture of the Czech Republic in a style that is methodically identical to similar documents created in the advanced countries of Europe and based on the "Agriculture Act".
- Activities associated with the accession of the Czech Republic to the EU have taken on ever greater significance. The expected impacts of the EU common agricultural policy on Czech agriculture are regularly evaluated and modelled in the form of variant quantifications. One stable part of work at the institute involves predictions of the development of outside conditions, of the economic scenario and of the structural development of the agricultural sector, predictions of the impact of the Common Agricultural Policy (CAP) on agriculture, consumers and taxpayers in relation to the existing CAP and expected reforms to the policy. The institute was and is greatly involved in the preparation of strategic agricultural documents and works closely with the Ministry of Agriculture on the preparation of the transmissibility of national programmes to the EU environment, the preparation of agro-environmental programmes, a methodical approach to delineating Less Favoured Areas (LFA) and many other programmes. The resolution of these demanding agricultural/political questions must be connected to the stable development of the application of econometric models (Agro 1 to 3 and others), which are used to help find concrete, quantitatively expressed answers.
- Scenarios of models conceived in different ways and the quantification of the impacts of the Common Agricultural Policy (CAP) on Czech agriculture became important source materials for decision-making in state administration during the pre-accession period. The institute has such practically-verified, model situations at its disposal and is able to quantify the impacts of proposed agricultural/economic measures on the agricultural sector in the Czech Republic at the request of the Ministry of Agriculture.
- More specifically, when preparing documents relating to the Czech presidency of the Council of the EU, the institute focused on modelling the impacts of key priorities of the agricultural sector and their identification and updating within the context of the Union's single market.
- Monitoring the prices of agricultural producers, the prices of industrial products and consumer prices in comparison with selected Member States became an activity much in demand over the long-term. The institute compiles short-term and medium-term price predictions in the agricultural sector. Basic market structures and the distribution flows of plant and animal commodities are analysed and a balance statement provided. Foreign strategic commodities markets are monitored and evaluated on a continual basis. We use the International Farm Comparison Network (IFCN) of the Federal Agricultural Research Center (FAL) at the Institute

---

¹ *The Research Institute for Agricultural and Food Economics (ZPoK), which was converted to a state enterprise on 1.1.1991 with the name of the Czech Institute of Agricultural Economics, was established in 1989 in relation to the federal organisation of the Czechoslovak Socialist Federal Republic of that time. This focused on the issue of agricultural policy in the Czech Republic and the development needs of the scientific discipline of "agricultural economics".*

of Farm Economics, Braunschweig, Germany, in our consideration of the perspectives of the competitiveness of core commodities.

- Alongside monthly and quarterly monitoring of the development of agricultural foreign trade in territorial and commodity segmentation, we publish the “Yearbook of Agricultural Foreign Trade in the Czech Republic” each and every year. Other important, stable activities at the institute are the analysis of agricultural foreign trade, the periodic quantification of the effects of this activity and an evaluation of trends in the development of agricultural trade over many years, including an analysis of the impacts of the single market on the results of Czech agricultural foreign trade.
- Every year the institute is involved in compiling “Monitoring and evaluation of the agricultural sector and agricultural policy in the Czech Republic” for OECD in a stable structure for appraising all areas of support applied as part of valid instruments of agricultural policy.
- Work at the institute also encompasses macroeconomic analyses of the performance of the agricultural sector, not neglecting issues surrounding its position and role within the national economy and the EU single market and its regional development. This group of activities includes an annual critical consideration of the performance of the agricultural sector as part of Economic Accounts for Agriculture (EAA).
- The institute has a tradition of more than fifty years in examining the level of costs for basic plant and animal products and in analysing their profitability. Costs are ascertained using a recommended uniform method within a representative population of approximately 800 respondents. As part of our examination, the full costs of production are ascertained and converted to costing units for a selected set of the most important plant and animal commodities. A Standard Gross Margin (SGM) is also determined within this system. Following on from this selective examination is a detailed analysis that examines the influence of the main intensification factors on the costs of selected products and on differences in costliness in individual areas of production.
- Analyses of the performance of agricultural enterprises or the economics of crucial plant and animal commodities following analyses of profitability with the use of the results of the selective examination in relation to costs are important output from the institute, demanded by the decision-making sphere, by professional organisations (Agrarian Chamber, Association of Private Agriculture of the Czech Republic, etc.) and by operating practice, whether the enterprises of legal or natural persons.
- Monitoring and valuing the agricultural land fund using the BPEJ (valued soil ecological units) indicator has a long tradition in Czech agriculture, as does monitoring changes in its representation in arable land, analyses of the development of the market prices of land and amendments to the official prices of agricultural land for tax purposes. As part of monitoring regional development, the institute is, in cooperation with the Ministry of Agriculture, responsible for delineating Less Favoured Areas under the relevant categories. It also takes part in work on redefining LFA at the request of the European Commission, regularly analyses changes in relations in the representation of BPEJ in arable land and is involved in handling many other questions associated with the land fund.
- Strategies are created when analysing and evaluating the possibilities for the continual sustainability of Czech agriculture to help improve the environment to the benefit of onward development of the principles of ecological agriculture. The institute is involved in work on the

preparation of agro-environmental programmes. The institute also makes efforts to quantify public property coming from agriculture as part of evaluating multipurpose agriculture and the countryside and values externalities. It organises and evaluates statistical investigations of the development of ecological agriculture.

- Continual attention was and is devoted to human potential and to an analysis of the situation on the agricultural labour market. Human resources, the income situation of farmers, wage disparity and regional demographic development are fundamental research topics in the given field.
- The issue of rural development is dealt with as initial analytical material for the preparation of a new "Rural Development Plan" for programming period 2014-2020.
- Surveys of the performance and effectiveness of the food-processing sector as the main factors in the creation and fulfilment of the development concept, including monitoring of the competitiveness of individual production on the EU single market, are also a stable part of activity at the institute, as is annual preparation of the "Panorama of the food-processing industry" study, which the institute compiles on behalf of the Department of Food-processing Production and Legislation at the Ministry of Agriculture.
- Further long-term surveys focus on monitoring demand for foods and the basic factors that influence this. Work at the institute also includes nutritional evaluation of consumption and short-term predictions of the overall consumption of food per head of population.

We can say in general that most of the activities mentioned are macroeconomic in nature and require specific professional knowledge that is closely linked to a mastery of the basic instruments of economic research applied to the agricultural sector. Participation in the EU single market requires permanent monitoring and evaluation of proposed measures in relation to prepared reform steps and thorough analysis of the possible impacts of these proposals on Czech agriculture. In this regard the position of the institution was and is irreplaceable.

Service work based to a considerable extent on the activity as the "FADN Contact Point" occupies an important position at the institute. Following the accession of the Czech Republic to the EU, the institute was entrusted with the role of Contact Point by the Ministry of Agriculture, ensuring the methodical management, development and operation of the Farm Accountancy Data Network (FADN CZ) in the Czech Republic. The FADN system is the main, and practically the only, source of information for the European Commission on the actual economic situation for agricultural enterprises in Member States of the Union. This means that the institute, through the network in question (around 1,600 agricultural enterprises), provides the administration in Brussels, state administration and the professional public comparable data in aggregate form in line with the standards and methodical procedures binding for countries of the Union. In addition to a whole range of duties expected of a Contact Point by valid EU legislation, the network produces an examination of trading incomes for the relevant business year as standard. The basic results of the investigations carried out by FADN CZ are published every year in "Report on the state of agriculture in the Czech Republic".

Our close cooperation with scientific and research institutes at home and abroad is highly specific, with a range of important source materials compiled for use in decision-making. Of the foreign workplaces we should mention at least the following: Federal Institute for Agricultural Economics in Vienna (Bundesanstalt für Agrarwirtschaft) and Federal Institute for Less Favoured and Mountainous Areas (Bundesanstalt für Bergbauernfragen) (Austria, Vienna); Institute for the Development of

Agriculture in Central and Eastern Europe (Leibnitz Institut für Agrarentwicklung in Mittel- und Osteuropa, IAMO) (Germany, Halle/Saale); Federal Agricultural Research Institute (Bundesforschungsanstalt für Landwirtschaft FAL) (Germany, Braunschweig); French National Institute for Agricultural Research (Institut Nationale de la Recherche Agronomique, INRA) (France, Montpellier); Dutch Institute for Agricultural Economics (Landbouw-Economisch Institut, (LEI-DLO), (Netherlands, den Haag); University of Wageningen and its research centres (Netherlands); Lithuanian Institute of Agricultural Economics (Lietuvos Agrarinės Ekonomikos Institutas) (Lithuania, Vilnius); Institute of Agriculture and Food Economics (Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, IERGZ), (Poland, Warsaw); the research centres of Humboldt University in Berlin and last but not least the Research Institute of Agricultural and Food Economics in Bratislava, VÚEPP (Slovak Republic, Bratislava). In addition to work contacts to institutions that focus on similar issues, the IAEI is also a member of relevant international organisations, for example the European Association of Agricultural Economists (EAAE), is a member of the Board of Directors of the Ecosocial Forum (Ökosoziales Forum Europa) (Austria, Vienna), a partner in the Agri Benchmark project, (Braunschweig, Germany), a partner in the IFCN Dairy Research Center (Kiel, Germany), a partner in InterPIG, etc.

The institute regularly presents significant results of its research mainly through papers given by employees in lectures and seminars at home and abroad. Publication activity aimed at publishing research and informative studies and the VÚZE Bulletin is important in spreading knowledge in the sphere of agricultural economic research.

We should add that relatively fundamental organisational changes were made in the middle of 2008 with the integration of the Institute of Agricultural and Food Information (ÚZPI) and the Agricultural Economics Research Institute (ÚZEI), the organisation created by way of this amalgamation being given the new name of the Institute of Agricultural Economics and Information. The aim was to create an organisation at which research activity and service activity for the Ministry of Agriculture could be applied within an information and consultancy system and to specialised professional training at the department. This new organisational set-up, and its reduction in the number of employees by around 35 %, is expected to bring synergy and to fulfil the expectations of the promoter.

We know from history, although it also applies to the present, that the institute, in spite of all organisation changes, has occupied and continues to occupy a visible position as a significant part of the scientific research base of the department and as a provider of an expert professional service and information services. These services it provides to the promoter and to a number of other facilities of state administration in the Czech Republic, to professional organisations and entrepreneurs in agriculture, remaining the stable contact point for foreign institutions of a similar nature. Through its activities it endeavours to achieve a balanced solution to the current problems faced by agricultural policy, both in the interests of entrepreneurs in agriculture and those of the taxpayer.

The study is accompanied by annexes that provide short profiles of the representatives of the institute since its foundation, a selected bibliography of published works written by employees of the institute, a complete list of research and information studies published by the institute from 1993 to 2011 and a copy of the document that founded the institute at the decision of the Czech government (1919).

Úvod

Situace ústavu, jehož historie se odvozuje od zřízení účetní kanceláře pod názvem „Ústav pro zemědělské účetnictví českého odboru Zemědělské rady pro Království české“ (datum zahájení činnosti 1. 12. 1912), doznala za uplynulých sto let mnohých změn institucionální povahy, včetně často pozměňovaného názvu instituce. Pozice ústavu byla v každé historické etapě od jeho vzniku obtížná, protože do věcných řešení vždy zasahovala různou měrou politická rozhodnutí, jak tomu ani již jinak nemůže být v oblasti společenských věd.

V prezentované studii je naším cílem v souvislosti se 100. výročím založení prvních účetních kancelářů, které byly postupně transformovány a institucionalizovány do podoby výzkumných zařízení, charakterizovat jejich základní určení a profesní zaměření.

Výchozí etapa se váže k období let 1912 až po vznik Československé republiky v roce 1918. Druhá etapa zachycuje historii ústavu od vzniku ČSR až po její zánik v roce 1939. Třetí etapa existence ústavu je vymezena obdobím 1939 až 1945, kdy došlo k okupaci země Německem a ústav plnil úlohy související s válečným hospodářstvím. Období 1945 až 1950 bylo charakterizováno postupným přechodem na systém centralizovaného řízení národního hospodářství a nástupem zásadních strukturálních změn v zemědělství, zejména v opuštěných územích bývalých Sudet. V páté etapě vymezené zhruba čtyřicetiletým obdobím socialistického systému hospodaření dochází k násilnému přechodu na kolektivistické formy hospodaření v zemědělství při likvidaci selského stavu a ke zcela novému institucionálnímu uspořádání ústavu a vzniku Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky (VÚZE). V šestém období vymezeném rokem 1990 až po současnost se Československo, resp. Česká republika vrací k systému pluralitní demokracie, transformující se na tržní ekonomiku a dochází ke zřetelné změně v podnikatelské struktuře zemědělství.

V tomto členění je zhruba strukturován text tohoto dokumentu při detailnějším rozlišení některých období do subkapitol. Celkové uspořádání studie je zvoleno tak, že se opírá především o aktivity požadované, resp. vykonávané za posledních 20 let a předchozí historii ústavu prezentuje v obecnější poloze. Nicméně, i tak bylo nutno projít a zdokumentovat velké množství podkladů a informací přibližujících vznik ústavu. Předmětem této studie je v zásadě stoletá historie agrárně ekonomického výzkumu v hranicích České republiky, takže prakticky pomíjí ostatní aktivity ústavu vykonávané v souvislosti s novým organizačním uspořádáním, kdy v polovině roku 2008 došlo ke sloučení VÚZE s Ústavem zemědělských a potravinářských informací (ÚZPI) a přejmenování ústavu na Ústav zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI).

Studie je vybavena přílohami zachycujícími úspornou formou životopisy představitelů ústavu od jeho založení, výběrovou bibliografii prací pracovníků ústavu a kompletní ediční řadu výzkumných, resp. informačních studií vydaných VÚZE, resp. ÚZEI za období 1993 až 2011. Přiložena je rovněž kopie dokumentu o založení ústavu z rozhodnutí vlády.

Autor si je vědom, že za dané vymezené období je mimořádně obtížné vybrat všechny práce, výstupy z výzkumu, publikace, monografie, metodiky aj., které by měly být připomenuty v historizující studii. Zbývá tedy jediná možnost postupovat výběrovým způsobem s vědomím, že se nelze vyhnout jisté subjektivnosti zvoleného postupu. Stejně tak obtížné by bylo citovat práce všech pracovníků, kteří by si to zasloužili, patřili mezi špičkové odborníky v daném oboru a věnovali, resp. věnují se výzkumné činnosti celoživotně. Jsem si také vědom, že studie prezentuje široký rozsah činností, kterým se ústav věnoval a že by měly být individuálně představeny výsledky práce stovek pracovníků posunujících poznání za danou vědní oblast. Nelze nepřipomenout, že práce na studii byla ale také

limitována jak z časového hlediska, tak i z hlediska jejího rozsahu a nemohla by vyjít, pokud by myšlenka zpracovat historii ústavu k jeho stoletému výročí založení nenašla podporu ředitele ÚZEI.

Rád bych také chtěl připomenout osobnost prof. Ing. Zdeňka Sokola, CSc., který výrazně napomohl k zformování základní struktury studie v rámci přípravy výchozího dokumentu k historii ústavu u příležitosti 90. výročí založení VÚZE.

Ing. Josef Kraus, CSc.

1 Období od založení ústavu po ukončení okupace ČSR (1912-1945)

Od konce 19. a od počátku 20. století se zintenzivnil rozvoj zemědělského účetnictví; byl propracován systém podvojného účetnictví (pro vybrané velkostatky), byly zakládány speciální kanceláře pro vedení účetnictví ve vybraných podnicích a byli vzděláváni kvalifikovaní rolníci k tomu, aby byli schopni vést pod dohledem zemědělských účetních ústavů účetnictví vlastních zemědělských podniků.

Ústav, jehož historie se odvozuje od zřízení účetní kanceláře pod názvem „Ústav pro zemědělské účetnictví českého odboru Zemědělské rady pro Království české“, byl v rámci Rakousko-Uherska zřízen na základě výnosu vídeňského Ministerstva orby č. 15190 ze dne 13. 4. 1912 a zahájil činnost 1. 12. 1912. Přestože zpočátku se zabýval převážně problematikou účetnictví, sběrem a zpracováním prvotních podkladů od rolníků, došlo postupně k rozšíření jeho funkcí, což opravňuje k přijetí základního rozhodnutí, že založení této kanceláře lze považovat za první krok na cestě ke vzniku současného ústavu. V roce 1917 pod vedením českého ústavu byly založeny obdobné ústavy při českém odboru zemědělské rady moravské a při Ústřední hospodářské společnosti pro kraje Slezska.

Po vzniku Československé republiky došlo v roce 1919 ke spojení dosavadních účetních kanceláří a zřízení společného „Zemědělského ústavu účetnicko- spravovédného“ s celostátní působností se sídlem v Praze. O významné pozici nově vzniklého ústavu svědčí skutečnost, že mu byly vytyčeny úkoly a kompetence na základě vládního nařízení č. 400 Sb. ze dne 15. 7. 1919 (viz příloha 4).

V souvislosti se vznikem ústavu došlo k zásadnímu rozšíření jeho pracovních aktivit a nabyly na váze činnosti „spravovédné“ povahy (dobový název pro výzkumný obor „zemědělská ekonomika“). Ústav se svým věcným zaměřením přiblížil k navazujícím výzkumným ústavům s proměnlivým označením². O vznik ústavu s vysokými kompetencemi se rozhodující měrou zasloužil prof. Dr. Ing. Vladislav Brdlík.

Ústavu byly svěřeny tyto čtyři hlavní úkoly:

- číselně osvětlovat výrobní a výnosové poměry v zemědělství jako empirický základ pro vytvoření zemědělské spravovědy a taxace;
- připravovat informativní podklady pro hospodářsko-politická opatření vlády, zejména Ministerstva zemědělství a hlavních zájmových zemědělských organizací, a to zvláště v otázkách obchodní a celní politiky, vyjadřovat se také k připravovaným zemědělským zákonům;
- napomáhat zjišťování potřeb zemědělské výroby;
- rozvíjet výchovnou činnost mezi zemědělci, zejména z hlediska jejich orientace na hospodářsko-obchodní stránku zemědělské výroby a dosažení všeobecného pokroku v zemědělství.

---

² V roce 1951 byl ústav přejmenován na Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky (VÚZE). V souvislosti s novým federativním uspořádáním Československé socialistické federativní republiky (ČSFSR) byl v roce 1969 ústav přejmenován na Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy (VÚEZVŽ). Následně s rozpadem Československa na dvě samostatné republiky se od roku 1993 ústav vrátil k původnímu názvu VÚZE. Aktuálně od 1. 7. 2008 nese označení Ústav zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI), který vznikl sloučením Ústavu zemědělských a potravinářských informací a VÚZE.

ZÚÚS měl své ústředí v Praze a plnil zmiňované úkoly prostřednictvím pěti odborných oddělení. Jednalo se o oddělení účetnické, statistické, dotazníkových akcí, oddělení cenové včetně studia konjunktury a oddělení matematické statistiky.

V čele ústavu stál ředitel a dvanáctičlenný správní výbor, sestávající ze zástupců zemědělské praxe jmenovaných na návrh zemědělských rad Ministerstvem zemědělství. Podle stavu z roku 1938 bylo v celém ústavu 60 pracovníků. Ústav požíval všeobecně vysoké autority a v době svého největšího rozmachu koncem 30. let 20. století nemohl být vydán žádný zákon dotýkající se zemědělství, aniž by nebyl jeho návrh předem konzultován a ekonomicky posouzen ústavem.

V letech 1919 až 1938 plnil ústav úkoly v principu dvojího druhu: jednak to byl pravidelný sběr a vyhodnocování účetních dat zemědělských podniků, jednak realizace velkých dotazníkových akcí. Obecně se dotazníkové akce věnovaly charakteristice organizační, výrobní a výnosové situace v zemědělských podnicích, dále otázkám daňového zatížení a zadluženosti zemědělců.

S cílem sjednotit účetnictví měla rolnická hospodářství k dispozici ústavem sestavenou jednotnou formulářovou sbírku „Jednotné účetnictví pro rolníky“. Rovněž pro velkostatky sestavil ZÚÚS příslušné účetní knihy. Ústavem sestavené účetní knihy byly uznané Ministerstvem financí za průkazné ve věcech daňových.

Ústav realizoval do roku 1938 dvě velké ankety, jejichž účelem bylo věrohodně podchytit strukturu zemědělství v ČSR. První z těchto anket zobrazovala předválečné poměry z let 1909 až 1913 v členění podle výrobních oblastí (řepařská, obilnářská, obilnářsko-bramborářská a píceinářská) a existujících velikostních skupin, s výjimkou nejmenších hospodářství do 2 ha, která nebyla považována za samostatné zemědělské podniky.

Definitivní výsledky první ankety vycházely postupně – v roce 1926 I. díl a II. díl „Zpracování výsledků šetření zemědělských závodů“ vyšel v roce 1930. Podstatné hospodářské, cenové a společenské proměny vyvolaly potřebu zorganizovat v roce 1931 druhou dotazníkovou akci, která zachycovala poměry v letech 1926 až 1930. Tato druhá anketa byla poznamenána hospodářskou krizí, zejména pokud jde o publikaci jejich výsledků. Vyšel pouze jediný stejnojmenný svazek s názvem „Zpracování výsledků šetření zemědělských závodů.“

Zvláštní význam mezi speciálními dotazníkovými akcemi mělo šetření o důsledcích pozemkové reformy³ na zemědělskou výrobu, provedené na žádost Státního pozemkového úřadu. Výzkum se v letech 1924 až 1925 soustředil na přidělovou akci, na její vliv na organizaci a výsledky hospodaření. Byly sledovány zejména ekonomické podmínky, struktury kultur, struktura plodin, stavy hospodářských zvířat, počet a stáří členů rodiny, jejich zaměstnanost v podniku, mzdové poměry, vzdělání majitele zemědělského podniku, případně jeho odborná činnost. Šetření se týkalo 24 původních velkostatků v českých zemích. Z původních velkostatků byly v souboru zastoupeny velkostatky se sníženou výměrou zemědělské půdy, zbytkové statky, a to buď nově vzniklé, nebo vzniklé rozšířením výměry rolnických podniků.

Hodnocení této ankety bylo publikováno v roce 1938 pod názvem „Výsledky šetření o vlivu pozemkové reformy na výrobu zemědělskou v Čechách a na Moravě“. Publikace obsahuje kromě hodnotícího úvodu především přehledné číselné údaje.

---

³ *Výsledky šetření o vlivu pozemkové reformy na výrobu zemědělskou v Čechách a na Moravě. Praha, ZÚÚS, 1938.*

Kromě výše naznačených aktivit se ústav zabýval od roku 1925 cenovým zpravodajstvím, včetně analýzy vývoje cen a sledováním nákladů v zemědělství. Dále byla pravidelně prováděna šetření o spotřebních poměrech rolnických rodin jako analogie šetření Státního úřadu statistického, který členil rodiny na dělnické, zřízenecké a úřednické. Byly rovněž organizovány nejrůznější výchovné a vzdělávací kurzy pro vlastníky rolnických hospodářství, pronajímatele zemědělských podniků a pro provozovatele velkostatků.

Mimo ustáleného výzkumného programu ústav velmi úzce spolupracoval s Ministerstvem zemědělství ČSR na přípravě nejrůznějších ekonomických podkladů a studií, na analytických pracích a na zpracování podkladů pro přípravu různých zákonů a vládních nařízení. Ústav rovněž těsně spolupracoval se Státním úřadem statistickým na speciálním šetření k problematice rozvoje venkovské krajiny ve vazbě na zemědělství.

ZÚÚS se v meziválečném období zapojil i do mezinárodní spolupráce a stal se jedním ze zakladatelů „Mezinárodního ústavu zemědělského účetnictví“, sídlícího v Římě, s povinností poskytovat výrobně ekonomická data o československém zemědělství. Dále se prosazoval expertní činností v rámci evropských zemí a participoval na mezinárodním srovnávacím výzkumu. Od roku 1931 vydával ústav ročenku mezinárodních statistik spočívající na účetních datech a určenou ke sledování tendencí vývoje zemědělství v účastnických zemích.

V období okupace ČSR (1939–1945) došlo k zásadním změnám v organizační struktuře ústavu. V souvislosti se vznikem Slovenského státu došlo k odtržení slovenské pobočky a rovněž odpadla Podkarpatská Rus. Na druhé straně byla v roce 1941 v Brně zřízena pobočka pro německé zemědělce na území protektorátu, která byla metodicky řízena z Německa. Po skončení II. světové války zůstává tato pobočka s českými pracovníky trvalou součástí pražského ústavu se zaměřením na problematiku pracovních sil v zemědělství.

Činnost okleštěného ZÚÚS se v době okupace omezila na vedení účetnictví pro zemědělské podniky různých velikostních skupin, a to především systémem jednoduchého účetnictví. Na rozdíl od předválečné činnosti nebyly výsledky závěrek dále ekonomicky zpracovávány. Na druhé straně však k činnosti ústavu přibýlo účetnické sledování školních a zemských statků, které byly za okupace přímo podřízeny Ministerstvu zemědělství a jejich výsledky hospodaření byly podrobně ekonomicky vyhodnocovány pro potřeby ministerstva. V souhrnu lze však konstatovat, že činnost ústavu za okupace byla postupně oklešťována. Svědčí o tom např. i skutečnost, že počet sledovaných podniků činil v posledním roce II. světové války pouze jednu pětinu počtu sledovaných podniků v roce 1939.

2 Poválečné období zásadních změn politického systému (1945-1950)

V období po ukončení II. světové války bylo československé zemědělství charakterizováno velkými společensko-ekonomickými proměnami: osídlováním pohraničí po násilném odsunu německého obyvatelstva, revizí pozemkové reformy, rozvojem horských pastevních družstev, vznikem státních statků a od roku 1949 nástupem kolektivizace po sovětském vzoru a vznikem „Jednotných zemědělských družstev“ (JZD).

V souvislosti s vyhlášením zákona o JZD (1949) přibyl ústavu prvořadý úkol sledovat jejich zakládání a rozvoj. Byly prováděny rozborů výsledků hospodaření JZD ve srovnání s výrobními výsledky zemědělské malovýroby. Tato činnost se spolu se sledováním a ekonomickými rozborů hospodaření státních statků, strojních a traktorových stanic stále více rozšiřovala a stala se později jádrem činnosti ústavu.

V roce 1949 byla připravena a v roce 1950 provedena dotazníková akce u 2 685 zemědělských závodů, strukturálně srovnatelná s předválečnými anketami. Ačkoliv výsledky ankety vytvořily jedinečný soubor údajů o stavu zemědělství na počátku kolektivizace, nebyly publikovány.

V prvních poválečných letech se nadále pokračovalo v profilových výzkumných činnostech, jmenovitě ve vedení jednoduchého a podvojného účetnictví zemědělským podnikům a v provádění nejrůznějších analýz.

V letech 1945 až 1951 se ZÚÚS zaměřil především na následující aktivity:

- sledování výsledků hospodaření drobných a středních rolníků na základě účetních výsledků, resp. závěrky. Nejednalo se pouze o vlastní sledování na základě zdokonalené účetní evidence, ale také o provádění ekonomických rozborů odhalujících příčiny různých hospodářských výsledků ať již z pohledu jednotlivých podnikatelských subjektů nebo hospodaření v různých půdně klimatických podmínkách;
- z makroekonomické problematiky dochází ke sledování vývoje podílu zemědělství na národním důchodu a rozboru jeho tvorby. Zvláštní pozornost byla věnována především otázce vývoje cen zemědělských výrobků a výrobních prostředků dodávaných do zemědělství, ve srovnání s náklady výroby;
- rozborů osobní spotřeby zemědělského obyvatelstva na základě šetření, jež ústav organizoval u několika set rodin rolníků;
- sledování ekonomiky mechanizace zemědělských prací a zjišťování nákladů traktorových prací;
- rozborů otázek plánování zemědělské výroby se zvláštním zřetelem na situaci v čs. zemědělství a stávajícího rozmístění zemědělské výroby.

Navzdory ideologickému odmítání poznatků geonomie⁴ (tehdy příkladem buržoasní pavědy) se ústav zúčastnil geonomické práce obnovené po roce 1945. První velká mapa zemědělské geonomie vzbudila na Vseslovanské zemědělské výstavě v roce 1948 mimořádnou pozornost, takže řešení problematiky geonomie bylo v roce 1950 opětovně zahrnuto do výzkumné náplně ústavu. Ústav byl ve spolupráci s MZe a dalšími centrálními orgány plně zapojen do přípravy dvouletého (1946–1947) a ihned navazujícího pětiletého (1948–1952) plánu rozvoje národního hospodářství. Tím byl ústav

---

⁴ Geonomické oddělení bylo zaměřeno na vytváření map půdních typů a map zón vhodnosti pěstování jednotlivých plodin.

plně začleněn do nového společensko-ekonomického systému, socialismu sovětského typu, v němž k rámcovým podmínkám patřil zejména centralistický plánovitý způsob řízení národního hospodářství a jednotlivých podniků s vedoucí úlohou komunistické strany, který s dílčími výkyvy co do hloubky rigidity trval až do konce 80. let, prakticky 40 let. Z hlediska výzkumu byly ústav a jeho výsledky do značné míry podřízeny striktním politickým směrnicím a v nejhorších etapách společenského poválečného vývoje byly některé výsledky výzkumu doslova předepisovány.

Za těchto zásadně změněných poměrů nemohla obstát organizační struktura ústavu z předmnichovské republiky a v roce 1951 dochází v souvislosti s reorganizací všech výzkumných ústavů zemědělských též k přebudování ZÚÚS na Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky.

3 Období násilné kolektivizace a socializace vesnice (1951-1962)

Ústav vstupuje do jedné z nejobtížnějších fází svého vývoje, tj. do etapy násilné kolektivizace českého venkova a uplatňování koncepce socialistického zemědělství sovětského typu. Vědeckovýzkumná činnost je silně poplatná socialistickému systému direktivního řízení se všemi zápornými implikacemi na rozvoj českého zemědělství.

Bylo to období, kdy většina zemědělských ekonomů nekriticky přebírala teoretické závěry k základním ekonomickým kategoriím ze sovětských pramenů, aniž by je podrobila vlastnímu tvůrčímu zhodnocení. Nicméně ani v těchto letech nebyla zcela ztracena kontinuita k předchozím výzkumným aktivitám a pro ústav zůstávají nadále typické rozborů hospodaření, konkrétně pak výsledky hospodaření JZD, státních statků a účetní výsledky soukromého sektoru (zhruba do poloviny 50. let).

VÚZE až do konce roku 1952 podléhal bezprostředně Ministerstvu zemědělství. Se založením Československé akademie zemědělských věd (ČSAZV) v roce 1953, obdobně jako sedm hlavních ústavů podléhá metodickému vedení Akademie, jmenovitě ekonomickému odboru. Mimo své hlavní sídlo v Praze měl ústav ještě dvě pobočná pracoviště (v Brně a Bratislavě). V roce 1956 se pobočka v Bratislavě osamostatnila a vznikl „Výzkumný ústav pol'nohospodárskej ekonomiky“ podléhající Slovenské akademii věd.

Orientační představu o základním pracovním zaměření ústavu si lze učinit z tehdy platného organizačního schématu řízení tvořeného 7 odděleními, jmenovitě výzkumným oddělením ekonomiky a organizace JZD, dále ekonomiky a organizace státních statků, ekonomiky a organizace Státních traktorových stanic (STS), ekonomiky ostatních zemědělských podniků, ekonomiky socialistického zemědělství, přírodních podmínek a rajonizace zemědělské výroby a oddělení výkonových norem v zemědělství.

Nové náplně se ústavu dostává v roce 1955, kdy mu byla předána MZe strojně početní stanice a další významnou činností ústavu se stalo automatizované zpracování dat a poskytování základních ekonomických informací nejen pro výzkum, ale i pro vrcholové orgány řízení resortu.

V letech 1951 až do poloviny roku 1963 se hlavní pracovní aktivity soustředily do následujících oblastí, resp. témat:

- Základní analytická činnost se opírala o podrobné ekonomické rozborů celoročních výsledků hospodaření v úspěšných, ale také zaostávajících podnicích. Konkrétně se jednalo o výběrová šetření výrobních a finančních výsledků za JZD (Jednotná zemědělská družstva), ČSSS (Československé státní statky), STS (Strojní traktorové stanice) a tehdy také soukromého sektoru. Speciální šetření byla věnována rozborům hospodaření v marginálních oblastech, jmenovitě v pohraničí. Detailně byly analyzovány hospodářské výsledky velkovýkrmen prasat,

kravinů a velkodrůbežáren. Sledovány byly ekonomické výsledky velkovýkrmen prasat bez vlastní krmivové základny (tehdy označované pojmem „giganty“) a s vlastní krmivovou základnou.

- Ústav zahájil výběrová šetření ke sledování a rozborům nákladů výroby u rostlinných a živočišných komodit. V počáteční fázi se šetření týkalo 30 JZD a od roku 1955 pod označením „Šetření ke sledování vlastních nákladů“ (tehdy platné označení pro náklady výroby) i realizačních cen v JZD.
- Na základě rozborů různých způsobů organizace a odměňování byly vypracovávány a doporučovány nejvhodnější způsoby organizace práce a odměňování v JZD hospodařících v různých půdně klimatických podmínkách. Jednalo se o návrhy nejvhodnějších forem odměňování za práci v JZD, včetně odstranění diference v odměňování pracovníků JZD a státních statků. Do této tematické skupiny patřilo sledování vlivu peněžní formy odměny za práci na rozvoj hospodaření JZD. Ústavu bylo uloženo sjednotit zásady pro třídicí práce v tarifních soustavách státního a družstevního sektoru v zemědělství. V daných souvislostech byla ústavem také sledována nominální výše důchodů zemědělského obyvatelstva v členění podle výrobních oblastí.
- Do náplně ústavu patřila i normativní činnost. Jmenovitě byly navrhovány normy potřeby práce v JZD na hektar plodin v členění podle výrobních oblastí a tyto permanentně „zdokonalovány“ se zřetelem k novým způsobům pěstování a změnám v mechanizačním vybavení. Průběžnou činností bylo stanovení potřeby pracovních sil v zemědělství na základě podkladů z rajonizace výroby a norem pracovních sil v rostlinné a živočišné výrobě.
- Základní činností na úseku státních statků byly rozbor výsledků hospodaření se speciálním zaměřením na zlepšování ekonomiky státních statků hospodařících v podhorských, resp. marginálních oblastech. Ke zvýšení hospodárnosti obvykle mimořádně ztrátových státních statků a zlepšování jejich systémů řízení byly řešeny otázky zavádění chozrasčotu, tedy obecného základu jak dospět k lepšímu hospodářskému výsledku. Trvalou součástí řešení byly otázky zvyšování hmotné zainteresovanosti státních statků jako důležitého opatření napomáhajícího růstu produkce, resp. otázky zlepšování stávajícího mzdového systému.
- Obdobně na úseku STS byla analytická činnost zaměřena na podrobné odhalení příčin a závislostí výsledků hospodaření v různých výrobních podmínkách, resp. na ekonomický rozbor výsledků hospodaření za větší výběrový soubor těchto podniků. Speciální pozornost byla soustředěna na vyřešení komplexního úkolu, jmenovitě postupného zavedení vnitropodnikového chozrasčotu v STS. Jednou z rajonizačních úloh byl návrh rozmístění kolových a pásových traktorů.
- S cílem navrhnout státní správě vhodná opatření týkající se soukromého sektoru v zemědělství organizoval ústav výběrová šetření ke sledování výsledků hospodaření za několik set jednotlivě hospodařících rolníků (JHR). Údaje byly nezbytnými podklady pro tvorbu národohospodářských bilancí.
- Ústav se formou výběrového šetření na objednávku centrálních orgánů zabýval ekonomickými rozbor výsledků hospodaření členů JZD na jejich osobních doplňkových hospodářstvích (tzv. „záhumencích“) k posouzení celkových osobních důchodů pracovníků v zemědělství.
- Náplní ústavu bylo připravit na pomoc zemědělské praxi různé metodické postupy. Konkrétně byly navrženy metodiky ke zvyšování produktivity práce, snižování výrobních nákladů

a zvyšování úrovně hospodaření. Pro státní správu byl předložen návrh metodiky postupu pro stanovení výkupních cen zemědělských výrobků a obdobně byl zpracován návrh metodiky rozmístění zemědělské výroby v okrese. Počátkem 60. let byl zpracován návrh metodiky sestavení výhledových plánů organizačního a hospodářského rozvoje JZD vyšších typů.

- V návaznosti na poznatky geonomie a ve spolupráci s celou řadou rezortních výzkumných ústavů připravil ústav základní podklady pro rozmístění (rajonizaci) zemědělské výroby a vypracoval nároky na její konkrétní rozmístění a specializaci z pohledu maximálního využití regionálních přírodních a ekonomických podmínek.
- V rámci celostátně plánované potřeby zemědělsko-potravinářských produktů a surovin (na úrovni Státní plánovací komise) ústav připravil návrh tzv. „optimálního“ rozmístění plánovaných produkčních úkolů pro každý okres. Pro několik vybraných okresů vypracovává metodiku optimálního rozmístění rajonizované zemědělské výroby až do jednotlivých obcí a JZD s cílem vymezit „správné“ výrobní zaměření pro socialistické zemědělské podniky s přihlédnutím k místním podmínkám výroby.
- Ústav vydal mapy půdních druhů a výrobních typů v členění na jednotlivé kraje a dále podrobnější rajonizační mapy pro každou plodinu a každý druh hospodářského zvířectva. Mapy měly být podkladem pro optimální rozmístění zemědělské produkce z hlediska konkrétních přírodních podmínek a sloužit plánovacím orgánům jako podklad pro „správné“ rozmísťování zemědělské produkce. Tyto rajonizační mapy, resp. návrhy na rajonizaci byly zpracovány v roce 1954 až do úrovně speciálních plodin, např. léčivek, sudánské trávy, ricinu a mnoha dalších plodin.
- V širších ekonomických souvislostech řešil ústav problematiku tzv. „vlastních nákladů“ ve vztahu k dosahovaným cenám s návrhy jaká opatření přijmout k zefektivnění produkce základních agrárních komodit. V rámci daného systému řízení sloužily tyto podklady k přijímání konkrétních cenových opatření a k usměrňování výkupní politiky na centrální úrovni.
- Stabilním předmětem výzkumu byla problematika ekonomiky práce v zemědělství s cílem příslušnými nástroji zamezit odchodu pracovních sil ze zemědělství, resp. je opětovně získat pro tuto práci. Detailní výzkum směřoval k analýze vývoje a struktury pracovních sil, určení jejich potřeby v různých výrobních podmínkách a ke stanovení normativní potřeby práce pro jednotlivé plodiny, resp. druhy hospodářských zvířat.
- Od roku 1957 se ústav věnoval ekonomickým rozborům tvorby a rozdělování důchodů JZD. Ústavu byl také uložen úkol provést „ekonomický rozbor příčin zaostávání JZD a vlivu strany a vlády na jejich odstranění“. Daný úkol je konkrétním příkladem tehdy běžné praxe, kdy politické složky bezprostředně zasahovaly do činnosti ústavu a předurčovaly obsahové vyznění výzkumných závěrů.
- V polovině 60. let byl Československou akademií zemědělských věd (ČSAZV) ústavu přidělen mimořádný stěžejní úkol pod označením „Výzkum velikosti socialistických zemědělských závodů s ohledem na specializaci a velkovýrobní technologie“. Speciální úlohou bylo stanovení výrobního zaměření, specializace a velikosti socialistických zemědělských závodů v blízkosti velkých měst. Byly rovněž navrhovány konstrukce modelů specializovaných zemědělských podniků v různých výrobních podmínkách.

4 Reformní období „Pražského jara“ (1963-1969)

Počátkem 60. let zůstává český agrární výzkum, s několika výjimkami, ochuzen o používání exaktnějších výzkumných metod, zejména postupů kvantifikujících jednotlivé ekonomické jevy v rámci matematického programování, matematické statistiky apod. V roce 1964 byl zahájen provoz výpočetního střediska. Využívání moderní výpočetní techniky bylo zahájeno až koncem roku 1965, kdy byl ústav vybaven sálovým počítačem Minsk 22, později Minsk 32, v roce 1979 počítačem EC 1040 a v roce 1990 EC 1057. Po roce 1993 bylo výpočetní středisko zrušeno a celý ústav propojen výkonnou sítí PC.

Spolu s uvolňováním centralistického režimu řízení národního hospodářství v rámci „Pražského jara“ se ve druhé polovině 60. let výzkumná řešení zaměřují na vyhledávání možných cest zlepšování tzv. „soustavy plánovitého řízení zemědělství“ a přípravu podkladů pro novou soustavu plánovitého řízení zemědělství. Pokračují poměrně úspěšně práce na „ekonomickém hodnocení přírodních stanovišť“ jako podkladu k diferenciaci ekonomických nástrojů v zemědělství na regionálním principu. S využitím poznatků zahraničního vyspělého zemědělství se rozvíjí výzkum produkčních funkcí v zemědělské výrobě jako celku. Na významu nabývá kategorie cen zemědělských výrobků v souvislosti s rozdělováním národního důchodu a následného řešení problému mzdové disparity.

Postupně jsou zahajovány rozsáhlé výzkumné studie k analýze zemědělsko-potravinářského a posléze i zemědělsko-průmyslového komplexu v ČSSR a jeho postavení v národním hospodářství. Spolu s těmito aktivitami se rozvíjí i prognostický výzkum, připravují se různé programy potravinové politiky a zajištění odpovídající výživy obyvatelstva.

V souvislosti s rozhodnutím Federálního ministerstva zemědělství a výživy (FMZVŽ) začlenit do VÚZE činnosti související s ekonomikou potravinářského průmyslu došlo v roce 1969 k rozšíření věcného zaměření o problematiku potravinářského průmyslu. Skupina pracovníků zabývající se ekonomikou potravinářského průmyslu a problematikou výživy obyvatelstva se věnovala nutričním a ekonomickým hodnocením výživy a vytvářením tzv. „doporučených dávek potravin“ na základě výživových doporučených dávek stanovených zdravotníky.

Zároveň došlo k 1. 1. 1969 ke změně názvu ústavu na Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy (VÚEZVŽ). Ústav zůstává nadále rozpočtovou organizací až do roku 1990, kdy dochází ke zrušení FMZVŽ a VÚEZVŽ se stává od 1. 1. 1992 příspěvkovou organizací.

Do tohoto období spadá i založení „Institutu sociologie venkova a historie zemědělství“ při VÚEZVŽ, organizujícího soustavný průzkum postojů a názorů zemědělců na různá opatření státu prováděná v rámci jeho hospodářské politiky.

Z podrobnějšího přehledu hlavních výzkumných aktivit řešených v ústavu v období let 1963 až 1969 zřetelně plyne, že v mnoha případech dochází k zásadnějším změnám ve výzkumném zaměření ústavu a zejména pak od roku 1965 k rostoucímu využívání exaktnějších výzkumných postupů, v té době již bohatě využívaných v hospodářsky vyspělých zemích. Konkrétně si připomeňme některá z nosných témat:

- Základním tématem se stává úkol „Organizace řízení zemědělství v podmínkách nové soustavy řízení zemědělské výroby a zhodnocení účinnosti ekonomických nástrojů řízení národního hospodářství v nové soustavě řízení v zemědělství (za období 1967 až 1968).
- Permanentním výzkumným tématem se stává „Rozbor produktivity společenské práce a efektivnosti vynaložené živé práce v JZD“ v roztřídění podle vybavenosti pracovními silami,

podle výrobních oblastí a úrovně hospodaření (za roky 1962 až 1968) a od roku 1969 v roztřídění podle stanovištních jednotek.

- V souvislosti s procesem slučování družstev do větších celků a vytváření společných zemědělských podniků jsou zadávány výzkumu úlohy související s návrhy nejhodnější organizace řízení ve sloučených družstvech. V dané etapě dochází také ke zhodnocení okresních a krajských výhledových plánů rozvoje zemědělské výroby⁵ (tzv. generelů).
- Prohlubuje se výzkum teoretických základů tvorby cen zemědělských výrobků za socialismu, problematika diferenciací pozemkové renty za socialismu a výzkum cen zemědělských výrobků při rozdělování národního důchodu.
- Strategicky významným výzkumným tématem se stává „koncentrace a kombinace výrobních odvětví, účelná velikost a organizace výrobních jednotek v socialistických zemědělských podnicích“. Do tohoto tématu spadá rovněž problém kooperace v oblasti otevřeného obratu stáda skotu a vytváření organizace a ekonomiky zemědělských kombinátů, nadpodnikových zemědělských svazů, orgánů a řízení ve státním a skupinovém socialistickém sektoru.

V polovině 60. let dochází k masivnějšímu využívání samočinných počítačů při řešení výzkumných úkolů exaktnější povahy. Jmenovitě si zaslouží uvést mj. následující témata:

- Konstrukce matematického modelu výrobních celků a návrh metodiky rozmístění zemědělské výroby se zřetelem ke splnění státního plánu nákupu zemědělské produkce.
- Sestavení perspektivních plánů zemědělských podniků s využitím ekonomicko-matematických metod, včetně vypracování systému modelů pro sestavování a prověřování pětiletých, resp. ročních plánů zemědělské výroby.
- Využití Leontiefova modelu strukturální analýzy (mezipodnikové bilance) při podnikovém plánování.
- Sestavování ekonomicko-matematických modelů z oblasti vnitropodnikové ekonomiky, např. metodiky sestavování optimální struktury výroby, modelování reprodukčních a rozhodovacích procesů v zemědělských podnicích.
- Vypracování a ověření metodik stanovení optimální struktury krmivové základny s využitím metod lineárního programování a optimalizace krmných směsí.
- Výzkum produkčních funkcí v zemědělství jako celku, resp. za jednotlivé rostlinné komodity; řešení poptávkových a nabídkových funkcí v zemědělství.
- Využití metody analýzy kritické cesty (CPM) při plánování sezonních prací v zemědělství.

---

⁵ Odpovědným pracovníkem a spoluřešitelem uvedených témat byl Ing. J. Kunc, který od 2. 2. 1970 vystřídal Ing. V. Eremiáše ve funkci ředitele VÚZE.

5 Období normalizace (1970-1989)

V 70. až 80. letech se v souvislosti s existujícími politickými poměry opětovně utužuje centralistický princip řízení národního hospodářství a tím i zemědělství, i když již nikoliv v dříve poznané síle. Zároveň se postupně stále více projevují rysy určitého zaostávání ekonomického rozvoje a neudržitelnosti principu autarkního rozvoje spolu s prosazováním nereálného modelu plné soběstačnosti českého zemědělství. O slovo se hlásí objektivní zákonitosti rozvoje společnosti z konce 20. století, které se nakonec musely projevit i v oblasti agrárního výzkumu, spočívajícího na objektivních základech a zacíleného k praktickému využití.

V rámci mezinárodní spolupráce na úseku výzkumu ekonomiky zemědělství socialistických zemí (zemí Rady vzájemné hospodářské pomoci) se ústav stává hlavním koordinátorem tématu „Využití matematických metod a moderní výpočetní techniky v zemědělství“ v rámci Koordinačního centra RVHP pro aplikaci ekonomicko-matematických metod v zemědělství. Tyto aktivity se začínají intenzivně rozvíjet v rámci normalizačního úsilí po násilném ukončení obrodného procesu, tj. nenásilného přechodu od centralistického modelu ovládnutí ekonomiky k poněkud volnějším, alespoň zdánlivěji demokratičtějším procesu řízení národního hospodářství.

V roce 1975 se VÚEZVŽ stal resortním vedoucím pracovištěm automatizovaných systémů řízení (ASŘ) a od roku 1978 gesčním pracovištěm pro tvorbu normativní základny (naturální i hodnotové normativy) v zemědělství. Byla rovněž zahájena spolupráce se zahraničním Mezinárodním ústavem pro aplikovanou systémovou analýzu (IIASA) v Laxenburgu u Vídně.

Výzkumnou činnost za celé normalizační období možno orientačně rozčlenit zhruba do dvou etap s mírně odlišnou centralizací systému řízení a snahou se více či méně otevřít okolním zemím. V nejužším normalizačním období let 1970 až 1980 řídil ústav Ing. J. Kunc. V následující etapě zhruba od poloviny roku 1980 až do konce srpna roku 1989 řídil ústav JUDr. E. Borák, který v rámci vcelku omezených možností poskytoval větší prostor individuální tvůrčí činnosti, včetně snahy více čerpat z výzkumných poznatků vyspělejší části světa.

Obecně pro celé normalizační období platilo, že pracovní aktivity každého výzkumného pracovníka podléhaly direktivní kontrole příslušné stranické organizace prosazující tzv. vedoucí úlohu KSČ. Platný systém nomenklaturního oceňování pracovníků výzkumu obvykle vyžadoval na všech úrovních řízení členy strany.

5.1 Vybrané výzkumné aktivity za období 1970 až 1980

Z přehledu vybraných výzkumných témat je zřejmé, že počátkem 70. let byla řada výstupů ovlivněna předchozími aktivitami v souvislosti s návrhy nové soustavy řízení zemědělství z 60. let. Jen pro velmi obecnou ilustraci toho, jak se situace v ústavu s nástupem normalizace změnila, lze uvést, že zatímco v roce 1970 bylo ve VÚEZVŽ dokončeno a předáno státní správě 58 závěrečných výzkumných zpráv, v roce 1971 dochází k jejich prudkému propadu na pouhých 10 zpráv. Je pozoruhodné, že již v roce 1971 bylo řešeno stále velmi aktuální téma o vzájemných relacích mezi nákupními cenami (v současnosti CZV), velkoobchodními a maloobchodními spotřebitelskými cenami zemědělskopotravinářských výrobků. Je přirozené, že řada výstupů permanentní povahy si zachovala kontinuitu a ústav i v obtížných normalizačních poměrech prezentuje výstupy objektivní povahy bez zřetelných politických souvislostí.

Nutno také zdůraznit, že od roku 1976 byl ekonomický výzkum integrován do rámce Státního plánu ekonomického výzkumu (SPEV) a od tohoto data spadá agrárně ekonomický výzkum pod gesci VÚEZVŽ.

Hlavními výzkumnými aktivitami v rámci „Státního plánu ekonomického výzkumu“ byla mj. následující témata:

- analýza vývoje a strukturálních změn v ZPoK, včetně vyhodnocování ekonomických výsledků, charakteristika regionálních specifíků, příprava metodických podkladů pro potřeby zemědělských podniků na bázi jednotně zpracovaných údajů účetních a statistických výkazů, a to celoplošně za veškeré zemědělské podniky v ČR a SR;
- metodologie zpracování a analýzy vlastních nákladů zemědělských podniků v různých půdně klimatických podmínkách (výběrový soubor JZD, státních statků, společných zemědělských podniků), šetření k fondové náročnosti, k cenám, dotacím, daňovému a úvěrovému systému, k rizikivosti v zemědělství aj.;
- klasifikace a využití československého půdního fondu (charakteristika přírodních oblastí, výrobních oblastí, bonitace zemědělského půdního fondu soustavou Bonitovaných půdně ekologických jednotek (BPEJ), vytvoření banky dat);
- hodnocení působení ekonomických a jiných nástrojů státní zemědělské politiky (tzv. soustava plánovitého řízení) na strukturu a rozmístění výroby, důchodovost podniků, oblastní diferenciaci výsledků hospodaření apod.;
- uplatnění metod ekonometrického modelování při tvorbě cen;
- hodnocení ekonomické efektivity vybraných výrobních odvětví;
- příprava parametrů pro uplatnění optimalizačních metod v odvětvovém plánování;
- analýza vybraných ekonomických problémů potravinářského průmyslu;
- řešení důsledků rozvoje společenské dělby práce a technického rozvoje na organizaci výrobní základny, rozpracování modelů mezipodnikové kooperace a integrace;
- modelování rozhodovacích a řídicích procesů v rámci vnitropodnikového řízení a organizačních struktur řízení;
- typové řešení vědecké organizace práce a odměňování v podnicích;
- analýza zahraničně obchodních vztahů československého zemědělství a potravinářství se „třetími zeměmi“ při zdůrazňovaném významu agrárního obchodu v relaci ke státům RVHP;
- výzkum pracovních sil v zemědělství, propočty důchodové disparity, ale i charakteristiky sociálních procesů a kulturního rozvoje v zemědělství a na venkově. Opětovně byl oživen výzkum v oboru sociologie venkova. Řada z těchto výzkumných témat však byla do značné míry účelově orientována.

Exkurz

V poválečném období došlo opětovně k propojení českých a slovenských výzkumných kapacit. Agendu „Poľnohospodárskeho ústavu účetnicko-spravovädneho“ převzal v roce 1950 „Ústav pre ekonomiu v poľnohospodárstve a lesníctve“ a v roce 1952 se tento ústav opět stal pobočkou VÚEZVŽ Praha. V této podobě pobočka fungovala až do konce 60. let, aby se pak v důsledku státoprávních změn stala od roku 1969 samostatným ústavem pod označením „Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva“.

V poválečném období byla přijata zásada, že metodická příprava výzkumných témat probíhala obvykle na pražském pracovišti a realizace zkoumaných témat probíhala paralelně. Velkou společnou prací až po konec 60. let byla bonitace půdního fondu.

Ale i v následujících letech pokračovala úzká spolupráce obou pracovišť. V letech normalizace byla přijata jakási dělba práce, podle které se ve VÚEZVŽ řešila problematika rozvoje odvětví, zatímco bratislavský ústav se zaměřil na otázky podnikové ekonomiky. Principy naznačené dělby práce pokračovaly i v 80. letech, kdy byl odvětvový ekonomický výzkum řízen v rámci tzv. „Státního plánu ekonomického výzkumu“. Celostátním koordinátorem podnikové problematiky se stal ústav v Bratislavě, zatímco hlavní úkoly odvětvové ekonomiky byly řešeny v Praze.

V letech 1970 až 1980 se výzkumná témata, kromě každoročně publikovaných průběžných výstupů dotýkala následujících problémů, přičemž daný výčet je jen úzkým výběrem z ročního průměru cca 50 výstupů vydávaných za uvedené desetileté období:

- Pokračuje aplikace matematických metod v zemědělství, zahájená v polovině 60. let, se zaměřením na vypracování plánů rozvoje zemědělskopotravinářského komplexu metodou strukturální analýzy včetně vytváření experimentálních ekonometrických modelů rozvoje zemědělství. Do kvantitativních úloh spadá řešení meziodvětvových bilancí a úloh lineárního programování a využití metody modelování dynamických systémů (MODS).
- Objevují se témata zkoumající cíle a prostředky hospodářské politiky v zemědělství a to nově v podmínkách tzv. „socialistické tržní ekonomiky“ s cílem vylepšování „soustavy plánovitého řízení zemědělství“ a zvýšení účinnosti soustavy ekonomických vztahů mezi státem a zemědělskými podniky.
- Průběžně pokračuje výzkum s cílem vypracovat analýzy tzv. vlastních nákladů (tehdy užívaný pojem z ruského „sebestoimost“) a rentability hlavních zemědělských výrobků včetně prací směřujících ke zpřesňování metodiky zjišťování nákladů v zemědělství.
- Nově je řešena makroekonomická pozice agrárního sektoru a jmenovitě vypracování makroekonomické charakteristiky prognóz československého zemědělství do roku 1990. Návazně je řešena metodologie prognózování zemědělskopotravinářského komplexu (ZPoK) v rámci vybraných metod a postupů. Zpracovávají střednědobé až dlouhodobé koncepce rozvoje zemědělství a výživy v rámci ZPoK, včetně přípravy koncepce a cílového řešení při uplatňování automatizace v řízení ZPoK do roku 1990.
- Permanentně pokračuje výzkum sledující vzájemné vztahy mezi nákupními, velkoobchodními a maloobchodními cenami zemědělskopotravinářských výrobků spolu s analýzami působení jednotlivých faktorů na výši cen těchto výrobků. Výzkum zaměřen na tvorbu nákupních cen na základě vybraných teoretických typů cen. Výzkumným tématem byla analýza soustavy cen v zemědělství a návrh soustavy cen pro období 7. pětiletého plánu (7. 5LP). Byla též řešena problematika stanovení stálých cen zemědělských výrobků. Předkládány návrhy na řešení územní diferenciací cenové úhrady v zemědělství.

- Se zařazením problematiky „ekonomika potravinářského průmyslu a výživové politiky“ do pracovní náplně ústavu je rozvíjen výzkum spotřebitelské poptávky po hlavních potravinových skupinách (mlýnské a pekárenské výrobky, konzervářské výrobky, mléko a mléčné výrobky, výrobky kojenecké a dětské výživy atd.). Vypracovány návrhy zpřesněné prognózy spotřeby potravin v horizontu do roku 2000.
- Typickým výzkumným tématem z této oblasti je centrální řešení tvorby a rozdělování zisku v potravinářském průmyslu. Jsou navrhovány metodiky stanovení velikosti potravinářských výrobních jednotek a zpracovány oborové studie stanovení optimální velikosti těchto jednotek.
- Rozvíjí se výzkum obsahu důležitých nutričních faktorů v potravinách a vypracování podkladů pro upřesňování „Tabulek výživových hodnot potravin“ jako nástroje řízení výživy obyvatelstva. Permanentně navrhovány doporučené dávky potravin pro různé věkové kategorie obyvatelstva, resp. různé populační skupiny. Výzkumným tématem se stává promítnutí modelů racionální výživy do zemědělské výroby a upřesňování jejich vypovídacích možností podle základních potravinových skupin.
- Do řešení se dostává problematika vytváření nezbytných ekonomických předpokladů ve směru posílení postavení společných zemědělských podniků v zemědělství a studie zacílené na podporu komplexní mezipodnikové kooperace a integrace zemědělských podniků.
- Permanentní úlohou zůstává klasifikace, oceňování a racionální využití zemědělského půdního fondu. S tímto úkolem souvisel problém navrhnout rajonizaci hlavních zemědělských plodin na základě analýzy údajů diferencovaných podle stanovištních jednotek a stanovení ekonomických charakteristik přírodních oblastí v ČSSR.
- V soustavě plánovitého řízení národního hospodářství jsou rozvíjeny práce na tvorbě automatizovaného systému modelů pro rozmístění plánu zemědělské výroby na úrovni okresu a soustavy automatizovaných systémů modelů s využitím pro plánování výroby na různých stupních řízení. Dlouhodobou a permanentní úlohou byla analýza účinnosti metod plánovitého řízení, soustavy plánů rozvoje zemědělství a dále příprava návrhu orientačních výchozích parametrů k plánu nákladů rozhodujících komodit.
- Zahájen výzkum vnějších vztahů čl. ZPoK se zdůrazněním pozice zemí Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) v rámci agrárního zahraničního obchodu, výzkum hlavních tendencí socialistické ekonomické integrace (SEI) a analýza rozvoje ZPoK v členských zemích RVHP. Řešeny otázky soběstačnosti a účinnosti vnějších vztahů v zemědělství. Byly kvantifikovány hodnotové stránky agrární zahraničně obchodní směny a řešeny návaznosti čl. agrárního zahraničního obchodu na světové zemědělství. Sledovány otázky účinnosti SEI při uspokojování výživových potřeb za jednotlivé nosné komodity.
- Novým samostatným směrem se stal výzkum ekonomických a sociálních podmínek rozvoje lidského činitele. Na centrální úrovni byla řešena problematika změn charakteru práce a dělby práce v zemědělství, pohybu pracovních sil, jejich efektivního využití a zvyšování produktivity práce. Konkrétním výstupem byly práce na prognóze vývoje pracovních sil.
- Výzkumným tématem se stávají obnovovací a rozvojové investice v ZPoK, analýzy účinnosti nástrojů subvenční a úvěrové politiky v investiční výstavbě a problematika rozmístění investic do odvětví zemědělství a potravinářství. Dochází k hodnocení možných rozvojových směrů investiční výstavby v ZPoK do roku 1990 a je sledována otázka využití investičních zdrojů v potravinářském průmyslu.

- V široké míře je nově rozvíjen výzkum tzv. automatizovaných systému řízení (ASŘ) se zaměřením na informační a normativní základnu. Zprvu řešen výzkum metodických a organizačních principů tvorby ASŘ v sektoru zemědělství.

5.2 Vybrané výzkumné aktivity za období 1980 až 1989

V 80. letech se ve stále větší míře projevovaly hospodářské obtíže v národním hospodářství, které dopadaly i na vývoj zemědělství a ostatních odvětví zabezpečujících výživu obyvatelstva. Dané komplikace vedly také ke změnám ve výzkumném zaměření ústavu. Je třeba připomenout, že v polovině 70. let (od roku 1976) dochází k výrazné centralizaci výzkumných témat z ekonomické oblasti a Státní plán ekonomického výzkumu je koncipován na celostátní úrovni. Od počátku 80. let podstatně zintenzivňují spolupráce s výzkumnými pracovišti RVHP v souvislosti se snahou zdokonalit soustavu plánovitého řízení a úsilím dospět k přestavbě hospodářského mechanismu této organizace.

Ve vnitřní struktuře ústavu dochází počátkem 80. let ke změnám ve smyslu užšího propojení agrárně ekonomického výzkumu s problematikou racionální výživy obyvatelstva v zájmu vyhledávání efektivnějších cest dalšího rozvoje agrárně potravinářského komplexu. Již z výzkumných témat realizovaných v 70. letech je zřejmé, že navrhované cesty ve směru nápravy trvale deficitní situace v odvětvích vyrábějících potraviny nemohly vést k očekávaným změnám a naopak spíše konzervovaly stávající stav. I když v řadě výzkumných témat byl zaznamenán posun v poznání, bezprostředně v realizační fázi docházelo jen k omezeným změnám vlivem působení setrvačných sil. Ukazovalo se stále zřetelněji, že hledat nápravu v tématech opírajících rozvoj ZPoK o soustavu plánovitého řízení, platnou soustavu ekonomických nástrojů, problematiku bonitace zemědělské půdy, základních fondů a investic v návaznosti na otázky spojené s pohybem pracovních sil, s pracovními podmínkami pro práci včetně vybraných sociologických otázek rozvoje venkova není cestou, jež by vedla k potřebným změnám. Východisko bylo spatřováno „..... ve vyšší efektivnosti přijímaných opatření, akcentování kardinálního významu intenzifikace vědeckotechnického pokroku na úrovni vyšších pater poznání jako nezbytných předpokladů výraznější dynamiky a vyšší kvality reprodukčního procesu v zemědělství“ a to vše vyjádřeno frazeologií tehdejších let.

Hlavním záměrem výzkumu byly pokusy jasněji formulovat nové závěry k zásadnějším změnám, směřujícím ke zvýšení dynamiky rozvoje národního hospodářství a k radikální přestavbě hospodářského mechanismu v intencích nové soustavy řízení, jak byla zformulována koncem 60. let. Zemědělství se dostávalo do situace, kdy bylo nutné úsilí o zrychlení tempa rozvoje ekonomiky proměnit nejen na účinná doporučení v zájmu řešení základních otázek zemědělství a výživy, ale také přistoupit ke konkrétním řešením vznikajících problémů.

Nově byl zahájen výzkum sledující makroekonomické veličiny ZPoK a řešení metodologických a věcných otázek odhadu úrovně národního důchodu, vytvářeného v zemědělství a v potravinářském průmyslu.

V obecnější rovině však výzkum z 80. let 20. století prakticky řešil obdobné úkoly, jak byly zadávány ústavu po celé normalizační období, avšak na rozdíl od minulého desetiletí s podstatně větším využitím exaktnějších výzkumných postupů včetně výkonné výpočetní techniky.

Ekonomický výzkum se soustřeďoval na řešení soustavy plánů a metod plánování zemědělsko-potravinářského komplexu, resp. zemědělsko-průmyslového komplexu. Vedle podrobnější analýzy bylo cílem zavést nový hospodářský mechanismus v celém komplexu včetně oblasti plánování a dodavatelsko-odběratelských vztahů a přistoupit k vypracování konkrétní metodiky rozmístování závazných výstupů státního plánu. Při pracích na návrhu normativní základny pro plánování byly

vypracovány soubory normativů platné pro nové plánovací období, uloženy konkrétní normativní hodnoty na magnetických nosičích v ústavu a tak připraveny k využití v praxi. Byly zpracovány podrobné analýzy, terénní průzkumy a předloženy konkrétní návrhy na realizaci přestavby v jednotlivých organizacích odvětví. Byly zpracovány náměty na další prohloubení účinnosti ekonomického mechanismu v odvětví pro příští léta na úseku soustavy cen, cenových nástrojů, nástrojů řešení diferenciální renty, systému dotací a odvodů i komplexního pojištění úrody a dalších nástrojů k řešení problému rizikovosti v zemědělství. Výzkumně byly také řešeny problémy financování investiční výstavby v odvětví a problémy mzdové regulace. Tento náročný výzkum byl zabezpečován ve spolupráci s VŠZ v Brně, VŠZ v Českých Budějovicích a s Agrodatem v Brně.

Výzkum se také angažoval při řešení problému společenské dělby práce, organizační a řídicí struktury v odvětví, efektivnosti organizačních forem, založených na kooperaci a kombinaci vertikální integrace a diverzifikace.

Speciální pozornost byla věnována rozvoji informačního systému centra v odvětví s aplikací vhodných databázových technologií v souladu se zamýšlenou přestavbou hospodářského mechanismu. S tím souvisel výzkum rozvoje automatizovaných systémů řízení při tvorbě plánu, analýzách agrárního zahraničního obchodu, databázové základny zemědělství i potravinářských podniků, organizací služeb, ale i bilancí výrobků a celé řady dalších datových souborů.

V letech 1980 až 1989 se výzkumná témata, kromě každoročně publikovaných průběžných výstupů dotýkala následujících problémů, přičemž daný výčet je jen výběrem z ročního průměru cca 50 výstupů zpracovaných za uvedené desetileté období:

- V návaznosti na předchozí etapu byl prodloužen horizont prognózy rozvoje ZPoK až do roku 2000 a upřesněny podklady k prognózování spotřeby potravin k danému roku.
- Sociologický výzkum byl obohacen o problematiku sociálního plánování. Předmětem výzkumu bylo vymezení předpokladů, metod a funkce sociálního plánování v zemědělství.
- Pokračoval dále výzkum za pomoci systému ekonomických modelů navrhnout výhledové rozmístění výrobních sil v zemědělství včetně zdokonalení automatizovaných systémů řešení rozmístěvacího problému.
- Permanentní úloha související s oceňováním půdního fondu vedla k prohlubování bonitačního informačního systému včetně jeho propojení s registrem evidence nemovitostí. Navrženy ekonomické charakteristiky bonitovaných půdně ekologických jednotek (BPEJ) v ČSSR a navrženy cesty zabezpečující jejich trvalou aktualizaci. Byla dále řešena problematika využití BPEJ k řešení rentních vztahů a oblastního rozmístění zemědělské výroby.
- Pokračovaly práce na formování modelu ke zdokonalení souboru orientačních nákladových normativů k provoznímu ověření. Provedena aktualizace nákladových normativů zemědělských výrobků v souvislosti s metodou normativního plánování nákladů a normativního zisku při tvorbě ročního plánu.
- Byla navržena soustava námětů ke zdokonalení ekonomického mechanismu ve vybraných organizacích služeb pro období 8. 5LP. Řešena účinnost ekonomických nástrojů stimulačních vazby mezi zemědělstvím, službami pro zemědělství a potravinářským průmyslem.
- Navržena koncepce cílového řešení automatizace v řízení ZPoK do roku 1990.
- Celoustavním výzkumným úkolem nejvyšší priority byly „Analýza účinnosti ekonomického mechanismu v zemědělství a návrh směrů jeho zdokonalování pro období 8. 5LP“ a „Analýza

účinnosti soustavy cen a cenových nástrojů v zemědělství a náměty na její zdokonalení pro období 8. 5LP“. Obdobně je řešen úkol zdokonalení soustavy plánů a metod plánování potravinářského průmyslu pro období 8. 5LP. Souběžně se řešily návrhy na zdokonalení zemědělské daně a rizikovosti zemědělské výroby pro dané období.

- Důležitým tématem se stává vyhodnocení změn v efektivnosti ve vazbě na přestavbu velkoobchodních cen od roku 1982 včetně problematiky přerozdělení a posílení chozrasčotního postavení zemědělských podniků.
- Pokračuje vyhodnocování základních ukazatelů o výsledcích hospodaření JZD a státních statků ve vymezených pásmech přírodních stanovišť (každoroční operativní výstup ústavu).
- Permanentní úlohou bylo sledování vlivu změn soustavy ekonomických nástrojů realizovaných v předchozích etapách na ekonomiku socialistických zemědělských podniků.
- Pokračuje se v řešení problematiky plošné velikosti zemědělské produkce z hlediska účelné koncentrace, specializace, kooperace a efektivnosti ekonomiky.
- Zpracována dlouhodobá analýza vývoje vlastních nákladů v zemědělství a potravinářském průmyslu za pátý až sedmý 5LP.
- V oblasti výzkumu vnějších vztahů bylo pokračováno v analýzách čs. zahraničního obchodu zemědělskopotravinářskými produkty a vývoje soběstačnosti ve vazbě na dlouhodobé tendence rozvoje mezinárodního agrárního trhu a evropské integrační procesy. Řešeny otázky optimálního rozměru agrárního zahraničního obchodu a jeho vliv na efektivnost agrárního sektoru a relace mezi nákupními a zahraničně obchodními cenami zemědělských výrobků.
- V návaznosti na 8. 5LP připravil ústav návrh soustavy plánovitého řízení ZPoK, resp. ZPK pro období 9. 5LP. Souběžně s tímto úkolem je navrhovaná regulace mzdového vývoje v potravinářském průmyslu pro 9. 5LP.
- Novým tématem se stává problematika racionálního uspořádání organizačních a řídicích struktur v ZPoK při přestavbě hospodářského mechanismu československé ekonomiky.
- Makroekonomické proporce zemědělství při intenzifikaci reprodukčního procesu čs. ekonomiky a otázky jeho optimálního rozvoje a jeho vlivu na efektivnost národní ekonomiky se stávají dalším výzkumným tématem. Jsou sledovány základní struktury makroekonomických veličin čs. ZPoK.
- Ústav navrhuje koncepci výživy obyvatelstva do roku 2010 a řeší otázky související se zvyšováním účinnosti hospodářského mechanismu ZPoK pro období 9. 5LP. Jsou rovněž zkoumány otázky působení ekonomického mechanismu v potravinářském průmyslu a náměty na jeho konkretizaci pro 9. 5LP.
- Výzkum v oblasti spotřeby potravin směřoval ke stanovování jejich nutriční a biologické hodnoty a stanovení limitních hodnot potravin pro konstrukci doporučených dávek potravin (DDP).
- Do výzkumné polohy řešení se dostává problematika základních pravidel a předpokladů uplatnění tržních vztahů v agrárním sektoru.

6 Období transformace zemědělství na tržní podmínky

V první etapě dochází k postupné změně výzkumného zaměření ústavu a dílčí reorganizaci pracovních aktivit ústavu. V rámci tohoto procesu se mění věcné náplně a organizace výzkumných týmů a snižují počty pracovníků zhruba na jednu polovinu. Ústav se rozčlenil do dvou výzkumných odborů a to na odbor agrární politiky a odbor agrárních komodit. Výzkumné odbory doplňuje odbor informatiky a výpočetní středisko. Výpočetní středisko bylo v roce 1990 vybaveno centrálním počítačem EC 1057, který měl být nahrazen výpočetním systémem IBM 4381.

V procesu transformace však dochází k zásadní koncepční změně, a to v tom smyslu, že bylo upuštěno od systému centrálního počítače a postupně jsou všichni odborní pracovníci propojeni sítí osobních počítačů. Tímto rozhodnutím se ústav postupně transformuje na moderně koncipovaný informační systém technicky i datově plně zabezpečující informační služby výzkumu.

6.1 Předtransformační období 1989-1992

Koncem roku 1989 v souvislosti s listopadovými událostmi se začíná postupně měnit organizační struktura ústavu a spolu s ní i jeho výzkumné zaměření. V daném období se ústav mj. účastní na přípravě koncepce radikální ekonomické reformy v agrárním sektoru a je vytvářeno informační zázemí přechodu z centralizovaného systému řízení odvětví na podmínky tržního prostředí. Do popředí se dostávají otázky transformace a privatizace českého zemědělství na nové vlastnické a organizační formy a postupně formulují podmínky přechodu ČR do systému zásadně ovlivněném tržním prostředím jednotného trhu unie a nástroji SZP. Řada výzkumných témat neztrácí na aktuálnosti a při jejich řešení bylo možno navázat na předchozí poznatky, existující výstupy a databáze, ale nutně musel ústav vstupovat do témat, která nenacházela žádná věcná zázemí v předchozích letech a musela být koncipována zcela odlišně při plné akceptaci situace existující na evropském agrárním trhu.

Léta 1990 až 1992 byla obtížným obdobím transformace ústavu, charakterizované ujasňováním kvalitativních hledisek jeho budoucí činnosti a zaměření. V období 1990 až 1992 dochází nejen k zásadním změnám v obsahu výzkumných témat, ale také k citelnému poklesu počtu výstupů z výzkumné činnosti s ohledem na zásadně se měnící poptávku státní správy. Pro dané období bylo také charakteristickým rysem platným pro všechny výzkumné pracovníky co nejrychlejším způsobem si osvojit studiem zahraniční odborné literatury základní poznatky z daného oboru a plně se adaptovat na zákonitosti do značné míry liberalizovaného agrárního trhu. Zatím co rok 1990 co do výzkumných aktivit byl zjevně ovlivněn plněním dříve zadaných témat obvykle permanentní povahy, ale rovněž dostupností nezbytných dat, v dalších letech se situace radikálně mění ve prospěch aktuálních témat vyvolaných adaptačními procesy na cestě od socialistických zemědělských velkopodniků ať již družstevního nebo státního typu na podnikatelské subjekty právnických nebo fyzických osob.

Následující text je výběrem z výzkumných témat charakterizujících danou etapu transformace VÚEZVŽ po listopadu 1989 s vědomím, že výstupy z výzkumu za rok 1990 nemohly ještě plně reflektovat zásadní a dynamické změny, k nimž muselo v agrárním sektoru v následujících letech docházet:

- Výzkumný rok 1989 lze charakterizovat mj. pracemi souvisejícími s přípravou plánovacích dokumentů pro období 9. 5LP. Základním tématem zůstává problematika plánovitého řízení ZPoK a předkládání návrhů ke zdokonalování soustavy ekonomických nástrojů ZPoK. Jednalo se mj. o návrh koncepce výživy obyvatelstva do roku 2010 a zvýšení účinnosti hospodářského

mechanizmu pro období 9. 5LP, návrh metodiky rozmístování závazných výstupů státního plánu a vybraných deficitních položek MTZ (materiálně technického zabezpečení) pro období 9. 5LP a aktualizaci bonitačního informačního systému pro zpřesnění hospodářského mechanismu sektoru.

- Svou pozici si udržuje tradiční výzkumné téma pojednávající o nákupních cenách ve vazbě na působení diferenciální renty v zemědělství. Zahájen výzkum postavení a úlohy ceny v tržních podmínkách.
- Nosným tématem byly práce na analýze působení hospodářského mechanismu v ČR v návaznosti na přípravu koncepce radikální ekonomické reformy v ZPoK, dále výstupy formující základní principy, pravidla a předpoklady uplatnění tržních vztahů v agrárním sektoru včetně návrhů nových možností zapojení odvětví do mezinárodní dělby práce s teritoriální orientací především na vyspělé ekonomiky.
- Zahájen výzkum charakterizující základní ekonomické systémy EU a jmenovitě výchozí principy SZP. Do popředí se dostává problematika regulace trhu zemědělskými a potravinářskými výrobky a uplatnění strukturální politiky v unijních podmínkách.
- Aktuálním tématem se stává výzkum vlastnických a organizačních forem v ZPoK při přechodu ČR na tržní principy včetně návrhů na změny podnikatelské struktury v procesu transformace a privatizace.
- Pokračují práce na analýze hospodářského výsledku čs. ZPoK v podmínkách roku 1990 včetně analýzy hospodářského výsledku za potravinářský průmysl, ale jsou již také předkládány výstupy formující možný výhled odvětví pro přechodné období transformace čs. zemědělství do tržních podmínek.
- Je řešena problematika výživové politiky za převahy nabídky potravin a potravinářských surovin nad poptávkou včetně analýz a predikcí vývoje poptávky a pokračuje se v analýzách rodinných účtů podle příjmových a sociálních skupin obyvatelstva.
- Při narůstající převaze nabídky nad poptávkou po zemědělsko-potravinářských výrobcích se výzkum zaměřuje na vyjádření produkčního potenciálu zemědělského půdního fondu a sledování ekonomického potenciálu potravinářského průmyslu v tržních podmínkách.
- Pokračuje se ve zjišťování nákladů výroby rozhodujících agrárních komodit v rámci výběrového šetření.
- Do popředí se dostává problematika českého agrárního zahraničního obchodu, jeho zbožově teritoriálních relací a sledování efektů ze zahraničně obchodní výměny.
- Zkoumají se možnosti regulace trhu se zemědělsko-potravinářskými výrobky v systému státních regulačních zásahů a jejich vliv na vývoj ekonomiky agrárního sektoru.
- Průběžně je sledován vývoj cen zemědělsko-potravinářských výrobků, vývoj nabídky a poptávky a z toho rezultujících bilančních podkladů ke zpracování komoditních studií za rozhodující produkty.
- Permanentně je sledován trh práce a sociálně ekonomický vývoj zemědělství a venkova.
- Pokračuje se ve výzkumu zaměřeném na bonitaci zemědělského půdního fondu (BPEJ), sledování rentního efektu a aktualizaci úředních cen zemědělské půdy.

6.2 Nově koncipovaný Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky

(1993 až 1. pololetí 2008)

V rámci připravované transformace vědeckovýzkumné základny došlo v průběhu roku 1992 na MZe za vedení ekonomického náměstka ministra k ustanovení pracovní skupiny mající za cíl navrhnout novou organizační strukturu agrárně ekonomického výzkumu i s ohledem na očekávané ukončení federativního uspořádání Československé republiky. Výsledkem bylo rozhodnutí MZe, že s platností od 1. 1. 1993 dojde ke sloučení VÚEZVŽ (do konce roku 1992 s federativní působností) s Českým institutem agrární ekonomiky a k přejmenování sloučeného ústavu na VÚZE. Výsledkem transformačního procesu byla mj. redukce pracovníků na cca jednu třetinu při nezbytnosti dodržet plánovaný stav 106 přepočtených pracovníků, který se prakticky nezměnil až do etapy sloučení VÚZE s ÚZPI počátkem druhé poloviny roku 2008.

S ustanovením nového ústavu dochází ke změně ve věcném zaměření a organizačním uspořádání ústavu včetně zrušení centrálního počítače a výstavbě sítě osobních počítačů pro všechny odborné pracovníky. Ústavu jako příspěvkové organizaci spadající do působnosti MZe ČR jsou kromě mimořádných úkolů každoročně zadávány tematické úkoly jednotlivými odbornými útvary MZe podle potřeb decizní sféry.

Přechod od systému plánovitého řízení k tržním podmínkám si vynutil jak zásadní změnu výzkumných témat tak také postupnou přestavbu orientace výzkumného ústavu na podmínky jednotného trhu EU včetně navázání spolupráce s předními evropskými výzkumnými pracovišti. Od vzniku nového ústavu bylo jasné, že agrárně ekonomický výzkum v ČR se musí připravit na vstup ČR do EU a navázat spolupráci s unijní administrativní správou SZP, OECD a mnohými mezinárodními organizacemi včetně nevládních institucí.

Bylo zřejmé, že významná část tvůrčí kapacity VÚZE bude orientována ve prospěch servisních potřeb MZe, především na plnění zakázek pro jednotlivé odborné útvary. Jinak řečeno v rámci uskutečněné transformace agrárně ekonomického výzkumu ústav převzal úlohu výzkumného zázemí centrálního orgánu působícího v odvětví zemědělství. Současně bylo potvrzeno, že základní podmínkou funkční výzkumné činnosti je důkladná znalost teorií zkoumané problematiky, tj. ekonomiky agrárního sektoru jako organické součásti ekonomických struktur a vazeb v celém národním hospodářství. Spolu s novým výzkumným uspořádáním se nezbytnou doprovodnou součástí stává osvojení si nejnovějších vědeckých poznatků z oboru zemědělské ekonomiky a zobecnění analytických poznatků o stavu a vývoji českého agrárního sektoru.

Na rozdíl od předchozích historizujících částí textu se chceme především podrobněji věnovat popisu objektivních procesů, jež zformovaly zaměření ústavu za období posledních 20 let. Chtěli bychom tak zainteresované veřejnosti poskytnout obraz o jeho obsahovém zaměření se zacílením na rozhodující aktivity, které byly ústavu zadávány k řešení a tak poskytnout představu jak transformovaný ústav přispíval k naplňování cílů agrární politiky vlády ČR, schválených v roce 1994. V časové posloupnosti a v úsporné podobě zmiňujeme zásadní úkoly ústavu řešené ať již v rámci rozvíjení příslušného vědního oboru jako takového nebo při plnění konkrétních úkolů operativní povahy.

Přes počáteční etapu hledání takové vnitřní struktury ústavu, která by reagovala na všechny aktuální potřeby tržní ekonomiky, se nakonec podařilo zakotvit do vnitřního uspořádání ústavu všechna nezbytná výzkumná témata a potřebné aktivity.

V souvislosti se zajišťováním aktuálních servisních požadavků byla vnitřní organizační struktura členěna do šesti odborů, jmenovitě na odbor strategického rozvoje zemědělství, vnějších aspektů agrokompexu, na odbor regionální, sociální a agroenvironmentální politiky, odbor podnikatelského prostředí a pracoviště informačního servisu.

V první etapě se především jednalo o co nejrychlejší adaptaci na výzkumné struktury obvyklé v partnerských zemích obdobného zaměření. K první teoretické orientaci velmi dobře posloužil překlad německé spravovédné učebnice „Landwirtschaftliche Betriebswirtschaftslehre“, jejímž autorem byl prof. F. Leiber (Universita v Kasselu, SRN) a zejména pak úzký odborný kontakt s partnerským ústavem ve Vídni (Ústav pro agrární ekonomiku, tehdy pod vedením Dr. H. Alfonse). To ovšem také znamenalo, že převážná většina pracovníků ústavu se musela dodatečně přeorientovat na poznatkový aparát a principy tržní ekonomiky.

Druhá etapa byla zaměřena na přizpůsobení se narůstajícím potřebám tržní ekonomiky, která se počala pozvolna formovat na pozadí „Strategie radikální ekonomické reformy v agrárně potravinářském komplexu“ (z dubna 1990). Naštěstí byla základní teoretická poznání k dispozici a existovaly i dobré příklady v sousedních vyspělých zemích. Vlastní transformační proces přechodu od kolektivistického zemědělství k zemědělství individuálnímu bylo však nutno podstoupit cestou neprošlapanou, a tedy i značně obtížnou; obdobné problémy bylo nutno řešit i v oblasti aplikovaného agrárně ekonomického výzkumu.

S nástupem do nové organizační struktury se dostává do dynamického pohybu zadávání výzkumných témat do takové podoby, aby ústav svou odbornou činností přispíval ke zformování aktuálních nástrojů zemědělské politiky, které by vedly k přizpůsobování českého zemědělství podmínkám rozvíjející se tržní ekonomiky.

V prvních letech po transformaci VÚZE se stávají hlavními tématy úkoly, které směřují k zformování „konceptu trvale udržitelného rozvoje českého zemědělství, včetně regionální politiky a sociálněekonomických aspektů venkova“, dále dochází k řešení otázek „makroekonomického postavení agrárního sektoru v tržní ekonomice“, „věčné problematiky kapitálového trhu ve vztahu k nové podnikatelské struktuře“ a nezbytných podmínek „k rozvinutí trhu půdy“.

K těmto tématům a všem následujícím jsou od počátku vzniku ústavu vytvářeny permanentně zdokonalované moderní informační systémy na podporu rozhodování v podobě sítě testovacích podniků, navazující informační vazby směrem ke státní správě a ve výhledu k bruselské administrativě, ale které také budou poskytovat potřebné zpětné informace podnikatelské sféře.

Ústav ve spolupráci s MZe a Agrární komorou připravuje v roce 1994 projekt „Zemědělské účetní datové síť“ (FADN CZ), ve které budou na základě výběrového šetření ve zhruba 1600 podnicích právnických a fyzických osob zjišťovány hospodářské výsledky na podkladě jednotné metodiky. Se vstupem do EU se síť stává oficiální datovou základnou při srovnávání hospodářských výsledků mezi členskými zeměmi EU.

Ústav ve shodě se „Zemědělským zákonem“ připravuje podklad pro „Zprávu o stavu zemědělství“ (tzv. „Zelenou zprávu“), která se po dopracování na základě rezortního a mezirezortního připomínkového řízení stává každoroční oficiální prezentací dosažených hospodářských výsledků v zemědělství. Slouží mj. také jako podklad k přípravě návrhu státního rozpočtu za oblast zemědělství pro následující rok. Tato publikace s rozsáhlou tabulkovou přílohou včetně mezinárodního srovnání se stává trvalou pracovní aktivitou, zpracovávanou ústavem v zastoupení státní správy.

V souvislosti s připravovaným vstupem ČR do OECD se ústav rozhodující měrou podílel na přípravě podkladů ke zprávě OECD, již byla poprvé podle závazné osnovy detailně představena agrární politika ČR evropské veřejnosti.

Ústav v návaznosti na mnohaletou praxi zjišťování tzv. „vlastních nákladů za rozhodující komodity“ je z pověření ministerstva financí ČR garantem přípravy nové koncepce sledování nákladů výroby, která se v užším výběru (cca 700 až 800 podniků) opírá o datovou základnu podniků zahrnutých do FADN a ústav opakovaně toto šetření zajišťuje a výsledky pravidelně publikuje.

Od roku 1996 dochází k prohloubení mechanismu zadávání výzkumných a servisních aktivit včetně mimořádných úkolů v systému zakázek uzavíraných počátkem roku s odbornými útvary MZe. Závazné úkoly se koncem roku uzavírají formou předávacích protokolů mezi řešiteli a objednavateli zakázek. Daný systém zůstává v platnosti dodnes.

Výzkum je orientován na analýzu výkonnosti českého zemědělství včetně návrhů k hodnocení ekonomické efektivnosti podnikatelských subjektů, trhu půdy a kapitálu.

Jsou zkoumány možnosti uplatnění modelů kvantifikujících dopady návrhů agrárně politických opatření na hospodářské výsledky. Jedná se o zahraniční modely (CAPPA, AGLINK aj) a modelový aparát vlastní konstrukce s označením AGRO 1.

Pod patronací německých specialistů z ministerstva zemědělství v Bonnu byl podle evropské metodiky sestaven tzv. „Souhrnný zemědělský účet (SZÚ)“ následně každoročně publikovaný v „Zelené zprávě“. Ukazatel „podnikatelský důchod zemědělství“ je plně mezinárodně srovnatelný s členskými zeměmi unie a vyjadřuje hospodářský výsledek odvětví. Manuál k jeho sestavení byl následně předán k užití ČSÚ, který oficiálně garantuje objektivnost propočtu daného ukazatele.

K sledování nabídky a poptávky po potravinách jsou zkoumány možnosti analyzovat, resp. predikovat vývoj na trhu základních komodit modelovacími postupy.

Předmětem výzkumu se stává také sledování regionálního a demografického vývoje zemědělství a venkova včetně vývoj zaměstnanosti a sociální stratifikace v zemědělství.

V rámci plánované servisní činnosti se jednalo např. o zpracování „Zelené zprávy“, situačních a výhledových zpráv za hlavní komodity, sledování výsledků českého AZO a pohybu na zahraničních trzích agrárních komodit, sledování a vyhodnocování trhu půdy, kvantifikace ekonomické újmy v pásmech hygienické ochrany, sledování nákladů výroby a provozování informačního servisu pro MZe.

V rámci desítek mimořádných úkolů se např. jednalo o analýzu českého zemědělství a návrh agrárního programu, vývoj podílu vydání za potraviny a mezinárodní rovnání jejich spotřeby, jednotlivé návrhy k regulaci trhu s rozhodujícími komoditami a další úkoly.

Ústav se nově stává odpovědným za pravidelný každoroční monitoring zemědělské politiky ČR zpracovávaný pro OECD podle závazné osnovy. Tato činnost zůstává z rozhodnutí MZe trvalou aktivitou ústavu.

Jsou v měsíčních intervalech zpracovávány cenově konjunkturální informace z mezinárodního trhu a významných národních trhů rozhodujících komodit (ZTAK).

Z iniciativy MZe ústav předkládá návrh na vybudování nezávislého tržního informačního systému v zemědělství (NTIS) ke sledování cen zahrnující všechny komodity strategického významu.

ČR jako přidružená země unie na vyžádání Evropské komise, jmenovitě generálního ředitelství pro zemědělství (DG VI), začíná plnit náročnou funkci poskytovatele dat v souvislosti s pravidelným monitoringem k situaci v zemědělství. Na vyžádání zpracoval ústav podle předem daného zadání detailní analýzu českého agrárního sektoru a jeho dalších perspektiv.

Ve výzkumné činnosti se dále pokračovalo na rozvoji a aplikaci modelů pro potřeby zemědělské politiky, na rozšíření modelového aparátu na model AGRO-2, AGRO-3 a došlo také k upřesnění metodiky zpracování Souhrnného zemědělského účtu (SZÚ) podle metodiky EUROSTATu.

Pokračovalo ověřování metodických postupů EU využívaných při implementaci sítě testovacích podniků a v pilotním ověřování klasifikační soustavy.

Ústav vstoupil do kontaktů se zástupci Světové banky, kterým připravuje podklady k prezentaci české agrární politiky, k vývoji agrárního zahraničního obchodu a k míře celní ochrany.

VÚZE se také podílel na řešení celé řady projektů vyhlašovaných Grantovou agenturou ČR (GAČR), zejména v I. polovině 90. let, při postupné ztrátě pozic v důsledku změn v poptávce převážně ve prospěch badatelského výzkumu a získává určitý prostor v rámci rezortní Národní agentury pro zemědělský výzkum (NAZV). Konkrétně se jednalo o témata zaměřená na výzkum chování nových podnikatelských struktur v zemědělství v podmínkách diferencované ingerence státu, na sledování vývoje na trhu s půdou a na systém sledování a vyhodnocování nákladů zemědělských výrobků kompatibilní s EU.

Pokud se jedná o servisní činnost na základě rozhodnutí zřizovatele, ústav již nezpracovává situační a výhledové zprávy za jednotlivé komodity, ale poskytuje MZe nezbytné podklady k jejich zpracování včetně konzultačních služeb apod. Na obdobném principu jako je tomu v zemích EU15 ústav zahajuje provoz Nezávislého tržně informačního systému (NTIS^{ČR} VÚZE).

Dále jsou přehledně shrnuty primární a druhotné informační aktivity, které jsou z valné části provozovány dodnes i přes některé dílčí změny. Např. konkrétně metodika ke zpracování SZÚ byla předána k využití Českému statistickému úřadu (ČSÚ) a obdobně NTIS je aktuálně provozován Státním zemědělským a intervenčním fondem (SZIF).

Existující informační společnosti se ústav musel přizpůsobit a dále rozšířit informační servis, jehož poskytování mu bylo deklarováno zřizovací listinou. V rámci jednotlivých odborných aktivit zpracovává VÚZE periodicky řadu originálních výstupů informační povahy pro decizní sféru a v celé řadě případů pro širokou podnikatelskou veřejnost. Tyto aktivity lze rozdělit na informace primární povahy, u kterých ústav využívá vlastní informační zdroje zajišťované různými formami šetření, která organizuje. Druhý okruh aktivit jsou informace druhotné (odvozené) povahy, v rámci kterých jsou, mimo výše uvedených, pravidelně zpracovávány zdroje a prameny tuzemských a mezinárodních pracovišť.

Prvotní informační aktivity (stav podle roku 1997):

- výběrové šetření o výsledcích hospodaření zemědělských subjektů v síti testovacích podniků,
- výsledky šetření nákladů ze základní rostlinné a živočišné výroby,
- nezávislý tržní informační systém NTIS^{ČR} VÚZE,
- sledování nabídky, průmyslového zpracování a cen masa v ČR,

Druhotné informační aktivity:

- výchozí verze „Zprávy o stavu zemědělství ČR“,
- předpokládané dopady vstupu ČR do EU na české zemědělství,
- komparace českého zemědělství s EU a zeměmi CEFTA,
- monitoring a hodnocení agrárního sektoru a zemědělské politiky ČR pro ročenku OECD,
- analýza nákladů v českém zemědělství,
- zahraniční trhy agrárních komodit (ZTAK^{ČR}), jmenovitě „Obiloviny a olejniny“, „Jatečná zvířata, maso“, „Mléko a mléčné výrobky“ v měsíčních intervalech; „Cukr“ a „Brambory“ s periodicitou čtvrtletně,
- monitoring a hodnocení agrárního zahraničního obchodu v teritoriálním a zbožovém členění (měsíční, čtvrtletní),
- každoroční zpracování Ročenky agrárního zahraničního obchodu,
- sledování cen zemědělských komodit v zemích EU a CEFTA,
- monitoring a krátkodobé predikce cen hlavních komodit,
- sestavování Souhrnného zemědělského účtu (SZÚ),
- sledování vývoje tržních cen zemědělské půdy,
- výpočet spotřeby potravin a jejich krátkodobé predikce,
- změny ve vývoji spotřebitelské poptávky po potravinách.

Z přehledu výzkumných aktivit je zřejmé, že ústav se dostal do etapy intenzivní přípravy ČR na vstup do EU se speciálním zřetelem na pozici českého zemědělství a za intenzivního využití modelových postupů ke kvantifikaci dopadů vstupu ČR do EU na agrární sektor.

Dochází k rozpracování a vyhodnocování různých variant scénářů předvstupní strategie. Za toto období lze uvést zpracování výchozí studie „Předpokládané dopady vstupu ČR do EU na české zemědělství (studie VÚZE, 1998, č. 48) prezentované v české a anglické jazykové verzi. Tato studie byla následně aktualizována s využitím ekonomicko-matematických modelů vyhodnocujících scénáře zemědělské politiky na základě podmínek vývoje světového trhu podle predikce OECD a makroekonomického vývoje ČR podle prognózy ČSÚ. Jednalo se o krátkodobé bilance agrárních komodit, o posouzení dopadů různých agrárně politických scénářů na příjmy zemědělců a kvantifikace výdajů spotřebitelů a daňových poplatníků v souvislosti s očekávaným vstupem ČR do EU.

Obdobně jako v předchozím roce byly zpracovány předběžné výsledky českého zemědělství za rok 1998 v soustavě SZÚ a na objednávku ČSÚ zpracován manuál tvorby účtu s tím, že daný postup výpočtu převezme následně do své kompetence.

Řada dalších výstupů byla zaměřena na volbu co nejvýhodnější předvstupní strategie, jmenovitě lze připomenout úkol „Přípravy zemědělské politiky na vstup ČR do EU v agroenvironmentální oblasti“. Obdobně aktuální a potřebné se stává téma směřující k rozboru účinnosti ochrany českého agrárního trhu (studie VÚZE, 1998, č. 50) v souvislosti se vstupem na jednotný trh unie.

Z podnětu vedení MZe ústav zpracoval náročnou analytickou studii „Vývoj agrárního sektoru ČR za období 1989-1997“ ve které je hodnocen vývoj agrárního obchodu ČR za uplynulé transformační období let 1989 až 1997. Výstup vzbudil relativně značný zájem u odborné veřejnosti

a vyšel pod stejným názvem jako výzkumná studie (VÚZE 1998, č. 52). Na základě výsledků veřejné soutěže organizované MZe byl ústav pověřen vybudováním a provozováním „Nezávislého tržního informačního systému (NTIS^{ČR}) a předložil za vybrané komodity potřebné informace.

V polistopadovém období se v nesrovnatelně větší míře, ve srovnání s předchozím obdobím, rozvíjela mezinárodní spolupráce a byla zahájena nejen čilá výměna odborných informací, ale byly navazovány osobní kontakty se zástupci partnerských ústavů. Jednalo se mj. o ASA Institute for Agricultural Sector Analysis (SRN, Bonn), Bundesanstalt für Agrarwirtschaft (Rakousko, Vídeň), Institut Nationale de la Recherche Agronomique (INRA, Francie-Montpellier), Landbou Economisch Instituut den Haag (LEI-DLO, Nizozemsko), Lietuvos Agrarinės Ekonomikos Institutas (Litva, Vilnius) a v neposlední řadě o VÚEPP Bratislava.

Po celé transformační období až po současnost spočívá mj. těžiště servisní činnosti ústavu ve zpracování Zprávy o stavu zemědělství, výsledků z výběrového šetření, v soustavném monitoringu informací o vývoji vnitřního a mezinárodního agrárního trhu, tj. informací požadovaných státní správou, ale také v poskytování vyžádaných informací významným mezinárodními institucím (EK, OECD, Světová banka, FAO apod.).

Stěžejním místem v činnosti ústavu byla v roce 1999 pracovní účast při zpracování „Koncepte agrární politiky na další období“ a práce spojené s analýzou pozic českého zemědělství ve vztahu k EU, ale také WTO v rámci výzkumného úkolů „Rozpracování předvstupní agrární politiky ČR“.

VÚZE dále rozšiřoval mezinárodní spolupráci a to zejména při výměnách informací s obdobnými institucemi v členských státech EU a v přidružených zemích, dodáváním informací a poskytováním expertíz pro mezinárodní instituce a účastí v přípravě a řešení společných výzkumných projektů.

Do poslední skupiny patří jak projekty s výrazným výzkumným zaměřením (typu ACE-Phare), tak projekty technické pomoci (např. FAO). Ústav byl v rámci 5. Rámcového programu EU řešitelem projektu IDARA⁶ a CEESA⁷. Nejrozsáhlejší účast v mezinárodní spolupráci vykázal projekt technické pomoci FAO Ministerstvu zemědělství ČR, zacílený na posouzení konkurenceschopnosti českého zemědělství a potravinářského průmyslu.

Koncem 90. let 20. století vstupuje ústav do období permanentní aktualizace podkladů pro přípravu pozičního dokumentu v souvislosti se vstupem ČR do EU a do jednání o výši poskytovaných kompenzačních plateb.

Významným výzkumným tématem se stává strategie integrovaného rozvoje zemědělství a venkova v předvstupním období a nástroje k podpoře jeho rozvoje prostřednictvím strukturálních opatření harmonizovaných s EU.

Dochází k dalšímu posunu v praktické realizaci „Zemědělské účetní datové sítě“ ve směru harmonizace této sítě v souladu s legislativou EU. Zavádí se screening legislativy EU vztahující se k FADN, ústav se účastní projektu PHARE směřujícího k návrhu „Harmonizace sítě testovacích podniků ČR s legislativou unie“ a je vyzván EK k vypracování zprávy o postupu prací na praktické realizaci sítě. „Výsledky z výběrového šetření hospodářských výsledků podnikatelských subjektů v síti

---

⁶ IDARA (Strategy of integrated development of agriculture and rural space in the Central and East European Countries, Integrovaný rozvoj zemědělství a venkova v zemích střední a východní Evropy).

⁷ CEESA (Central and Eastern Sustainable Agriculture, Středoevropská síť pro trvale udržitelné zemědělství).

testovacích podniků“ vycházejí v samostatné publikaci, která se stává permanentně samostatnou datovou přílohou ke „Zprávě o stavu zemědělství ČR“.

Zmiňovaná publikace poskytuje detailní údaje a výsledky šetření v síti testovacích podniků uspořádané z různých hledisek a umožňující komparace výsledků podnikatelských subjektů v zemědělství hospodařících v odlišných přírodních podmínkách, v podnicích různých právních forem a velikostí a v rozlišení podle podnikové typologie.

V zásadních rysech se pracovní aktivity ústavu v roce 2000 neodlišovaly od situace v předchozím roce, resp. již od roku 1997, kdy se hlavním nosným výzkumným tématem stává vstup ČR do EU a jeho dopady na české zemědělství.

V dané etapě ústav významným způsobem posílil svoji vědeckovýzkumnou aktivitu tím, že byl Radou vlády pro výzkum a vývoj schválen výzkumný záměr směřující k „Vytvoření soustavy modelů pro formování zemědělské politiky na období let 2011 až 2013“.

V souvislosti s řešením tohoto výzkumného záměru a účasti na grantech financovaných ze zdrojů NAZV mohlo dojít k výraznému posílení výzkumné činnosti ústavu. Účast v grantových projektech umožňovala prohloubit znalosti v aktivitách majících zásadní význam z hlediska plnění aktuálních úkolů zadávaných státní správou.

Z grantových zdrojů byly mj. ověřovány možnosti využití metod PEM (Policy Evaluation Matrix) pro vyhodnocování variant agrární politiky ČR, dále zkoumány cesty ke zdokonalení finanční analýzy zemědělských podniků, posouzení vlivu změněných podnikových struktur na efektivnost a konkurenceschopnost českého zemědělství při vstupu na jednotný trh a k vymezení oblastí LFA v ČR v souladu s metodikou EU.

V rámci tematických úkolů permanentní povahy spočívalo těžiště činnosti ústavu podobně jako v předchozích letech ve zpracování „Zprávy o stavu zemědělství“ za uplynulý rok. Průběžně se posiluje reprezentativnost výběrového šetření o výsledcích hospodaření zemědělských podniků zahrnutých do „Zemědělské účetní datové sítě (FADN CZ)“. Podniky právnických osob zahrnuté do šetření obhospodařovaly cca 30 % z. p. a podniky fyzických osob cca 10 % z. p., čímž se také zvýšila vypovídací hodnota rozhodujících ukazatelů zachycujících ekonomické výsledky odvětví. Prakticky to znamená, že od daného roku lze porovnávat výsledky zemědělských podniků ČR s výsledky zemědělských podniků v ostatních členských zemích unie.

Rovněž se pokročilo ve srovnatelnosti národních databází. Od roku 2000 lze porovnávat výsledky zemědělských podniků ČR s výsledky zemědělských podniků v ostatních členských zemích unie. Postoupilo se v aplikaci metodiky klasifikace zemědělských podniků ČR podle typologie a standardů EU a v tvorbě databáze tzv. „standardního příspěvku na úhradu (StPÚ)“ pro účely klasifikace podniků zahrnutých do FADN.

V letech bezprostředně předcházejících vstupu ČR do EU se prioritou aplikovaného agrárně ekonomického výzkumu musela stát problematika harmonizace národních agrárně politických nástrojů s normami platnými v rámci SZP.

Významným příspěvkem k problematice nákladovosti byla výzkumná studie analyzující za období 1996 až 2000 náklady za rozhodující agrární komodity v členění na PPO a PFO za vybrané podniky zahrnuté do FADN CZ.

K roku 2002 se vztahovalo 90. výročí založení VÚZE a při této příležitosti byl uspořádán v Průhonicích u Prahy mezinárodní vědecký seminář na téma „Předvstupní strategie českého zemědělství na cestě do EU“. V rámci tohoto setkání se dostalo ústavu oficiálního ocenění vedoucími představiteli MZe a celou řadou špičkových zahraničních a českých agrárních ekonomů. U příležitosti tohoto semináře byl vydán sborník příspěvků, kde se k danému tématu vyslovují vedoucí představitelé partnerských ústavů obdobného zaměření, ale rovněž oficiální představitelé bruselské administrativy, Světové banky a OECD.

V rámci vydavatelských aktivit a plánovaného výstupu z NAZV vychází ve VÚZE rozsáhlá publikace „Bonitace a oceňování zemědělské půdy v ČR“ o vývoji bonitace a oceňování zemědělské půdy a kategorizace zemědělských regionů.

V posledním roce před vstupem ČR do EU pokračují se značnou intenzitou přípravné práce související s modelovými propočty předpokládaných dopadů rozšíření EU o země střední a východní Evropy (ZSVE) na příjmovou situaci v zemědělství. Různě koncipované scénáře těchto modelů a kvantifikace dopadů SZP na české zemědělství se staly důležitými podklady pro rozhodování státní správy v předvstupním období.

V kontextu s daným časovým obdobím je třeba zmínit zásadní podíl VÚZE na vypracování stěžejního rezortního materiálu „Koncepce agrární politiky ČR po vstupu do EU na období 2004 až 2013“.

Opakovaným výstupem ústavu odpovídající sledovanosti s označením „Vývoj spotřeby potravin a analýza základních faktorů, které ji ovlivňují“ je analýza vývoje nominálních peněžních příjmů a výdajů domácností za potraviny, dále porovnání výdajů za potraviny v ČR se zeměmi EU a spotřeby podle hlavních potravních skupin.

V souvislosti s připravovaným vstupem do unie byl ústav na základě Nařízení Rady EU 79/65/EEC pověřen zřizovatelem, aby vykonával funkci „Kontaktního pracoviště FADN CZ“ (FADN Liason agency). Se vstupem do EU je ústav vůči řídicímu bruselskému pracovišti (DG Agri) odpovědný za předložení zprávy o výsledcích hospodaření a důchodové situaci podnikatelských subjektů všech právních forem, velikostí a výrobního zaměření. Zpráva je předkládána v předepsaných termínech, každoročně a zpracována jednotně podle závazných metodických principů platných pro členské státy unie.

Nelze opominout, že ústav byl rovněž aktivní při zajišťování osvětové činnosti související s prezentací agrárně politické problematiky odborné veřejnosti v období vrcholících příprav ČR na vstup do EU a mapující dopady této mimořádné situace na zemědělství ČR.

Počátkem roku 2004 byl ukončen a úspěšně obhájen výzkumný záměr z let 2001 až 2003 „Vytvoření soustavy modelů pro formování zemědělské politiky“. Ústav vysoutěžil prostředky na navazující výzkumný záměr na období 2004 až 2010 „Analýza a vyhodnocování možnosti trvalé udržitelnosti zemědělství a venkova v podmínkách EU a Evropského modelu zemědělství (EMZ)“. Výzkumný záměr byl koncentrován do pěti výzkumných směrů, jmenovitě na problematiku makroekonomického fungování agrárního sektoru, na agroenvironmentální cíle v kontextu EU, na regionální specifikace zemědělství a venkova, na informační zabezpečení ekonomických a sociálních aspektů zemědělství a venkova a problematiku udržování, resp. zvyšování kvality života zemědělské a vesnické populace.

Ústav vstupuje do nové etapy výzkumné činnosti, zásadně ovlivněné od 1. 5. 2004 členstvím ČR v unii a otvírající nové, dříve nepoznané možnosti rozvíjet spolupráci v rámci Evropského společenství. Již od roku 2003, ale zejména pak od roku 2004 se ústav účastní řešení celé řady mezinárodních projektů následujícího znění:

- „Další rozvoj politiky pro ekologické zemědělství v Evropě se zvláštním důrazem na rozšíření EU“ (EU-CEE-OFP),
- „Evropská síť výzkumných ústavů zabývajících se zemědělskou politikou a politikou rozvoje venkova“ (ENARPRI),
- „Zemědělský sektor v členských státech EU a nově asociovaných zemích, ekonomické modelování pro navrhování a analýzu politik EU za zemědělství, lesnictví a životní prostředí“ (AG-MEMOD+CEEC),
- „Integrované nástroje pro navrhování a implementaci agro-environmentálních schémat“ (ITAES),
- „Dopady „decouplingu“ a modulace na zemědělství v rozšířené EU: hodnocení oborové a na úrovni farem“ (IDEMA),
- „Regionální analýza dopadu SZP: dynamická a územní dimenze“ (CAPRI-DynaSpat),
- „Dopady evropské zemědělské politiky po rozšíření EU na Sasko, ČR a Polsko“ (SAXONY),
- „Strukturální reforma a zemědělství konkurenceschopných kandidátských zemí v rozšířené Evropě“ (ESTO Study).

Významným předvstupním tématem se stala analýza výkonnosti zemědělských podniků a ekonomiky výroby rozhodujících komodit se zřetelem na vstup ČR do EU, včetně analýzy dopadů podpůrných programů. Navazujícím výzkumným tématem řešeným v rámci tematických úkolů byla analýza účinnosti systému podpor do českého zemědělství se zřetelem na změnu systému podpor v ČR kompatibilní s úpravou platnou v zemích EU.

Ústav převzal odbornou garanci za překlad podnětné publikace rakouských autorů Zd. Lukase a J. Pöschla (WIIW – Wiener Institut für Internationale Wirtschaftsvergleiche) s názvem „Možnosti a bariery rozvoje zemědělství v zemích střední a východní Evropy v rámci EU25“. S podporou MZe publikace vyšla u příležitosti vstupu ČR do EU.

Ústav druhým rokem pokračuje v naplňování cílů výzkumného záměru „Analýza a vyhodnocení možnosti trvalé udržitelnosti zemědělství a venkova ČR v podmínkách EU a Evropského modelu zemědělství.“ V roce 2005 bylo řešení zaměřeno na vývoj modelových aparátů a informačního zabezpečení umožňujících simulaci a vyhodnocování regionálních dopadů agrární politiky při respektování odlišných přírodních podmínek a regionálních specifik ČR.

Výstup byl mj. zaměřen na zpracování aktualizovaných modelových predikcí do roku 2010 (model AG-MEMOD), na simulace dopadů agrární politiky na úrovni okresů (NUTS-4) za pomoci modelu FARMA-4, včetně jeho implementace na podmínky dynamického obratu stáda skotu a prasat s cílem zachovat jeho maximální možnost adaptace na úrovni nejrůznějších výrobních a podnikatelských struktur podniků v ČR. Spolu s vytvořením regionální databáze okresů na bázi FADN byly provedeny modelové simulace dopadů agrární politiky 2004 na typové podniky právnických osob (PPO) a podniky fyzických osob (PFO) na rozlišovací úrovni NUTS-4 s přihlédnutím

k zastoupení LFA na úrovni okresů. Pro analýzy a predikce vývoje spotřeby potravin v ČR byl vyvinut poptávkový model na bázi časové řady 1995 až 2003.

Tímto odzkoušeným a funkčním modelovým aparátem prakticky disponuje ústav jako jediné výzkumné pracoviště v ČR, které je schopno nejen konkrétně kvantifikovat dopady přijímaných, resp. navrhovaných agrárně politických opatření na agrární sektor ČR, ale také spolupracovat na podobných úlohách se zahraničními ústavami obdobného zaměření.

Při zkoumání různých aspektů regionální politiky se dostává do popředí problematika rozvoje venkova podpořená programem SAPARD (speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova). Dané problematice je věnována zvýšená pozornost se vstupem ČR do EU, jsou řešeny souvislosti mezi různými agrárně politickými nástroji a rozvojem venkova.

Ústav byl výrazně zapojen do koncipování „Národní strategie rozvoje venkova“, kde pod koordinací VÚZE proběhla příprava národních programových a strategických dokumentů potřebných v souvislosti s ustanovením „Evropského zemědělského fondu rozvoje venkova“ (EAFRD). S využitím základní analýzy k situaci na venkově byly navrženy hlavní strategické cíle s přihlédnutím k prioritám evropské agrární politiky. Předložené dokumenty byly východiskem pro národní „Programy rozvoje venkova“ (PRV), vymezující jednotlivá podpůrná opatření státu.

Aktuálním vydavatelským počinem byla výzkumná studie „České zemědělství po vstupu do EU - rok poté“, která byla publikována také v anglické verzi „Czech Agriculture after Accession to the EU (studie VÚZE, 2005, 39 s.).

V souvislosti se zpracováním dané studie k historii ústavu stojí za pozornost, že při hodnocení výsledků výzkumu za období 2000 až 2004 Radou vlády pro výzkum a vývoj byl VÚZE v rámci rezortních výzkumných ústavů zařazen do nejlepší, tedy tzv. „zelené skupiny“.

V rámci konkrétních výstupů z výzkumného záměru „Analýza a vyhodnocení možnosti trvalé udržitelnosti zemědělství a venkova ČR v podmínkách EU a Evropského modelu zemědělství.“ byla prezentována řada užitečných výstupů, z nichž jmenovitě si zaslouží uvést modelové simulace ekonomické životaschopnosti zemědělských podniků v ČR do roku 2010 v krajském členění (studie VÚZE, 2006, 75 s.), dále ověřování možnosti modelování agroenvironmentálních opatření navrhovaných pro období 2007 až 2013 a simulování a vyhodnocování rozsahu zaměstnanosti na venkově.

Pokračovaly práce na návrhu „Programu rozvoje venkova na období 2007 až 2013“, včetně dopracování národních programových dokumentů souvisejících se zřízením EAFRD. Jednalo se o analýzy implementace jednotlivých nově navrhovaných opatření, zejména pak souvisejících s vymezením LFA a s agroenvi opatřeními podle NR 1698/2005.

Poprvé od vstupu ČR do EU „Kontaktní pracoviště“ VÚZE předalo Evropské komisi (DG Agri) oficiální cestou podniková data z FADN za účetní roky 2004 a 2005.

Ústav spolu s MZe předložil řadu zásadních podkladů, např. na vyžádání MF se jednalo o „Sektorovou analýzu možných dopadů přijetí eura na rezort zemědělství“.

V roce 2007 ústav pokračuje v řešení výzkumného tématu, dále se účastní na řešení 6 národních výzkumných projektů v rámci NAZV a spoluúčastní se řešení 10 mezinárodních projektů realizovaných v rámci „6. Rámcového programu vědy a výzkumu“.

Účast na projektech NAZV napomáhá úsilí po rozšíření výzkumných aktivit o další požadovaná témata nad rámec úkolů zadávaných MZe, resp. snaze prohloubit vypovídací hodnotu požadovaných

témat. Pro ilustraci rozmanitosti řešených témat v rámci projektů financovaných NAZV uvádíme některé z projektů:

- Monitoring a hodnocení pozemkového práva a trhu se zemědělskou půdou v ČR v souladu s legislativou EU.
- Aktualizace a prohloubení vymezených LFA a regionalizačních plánů pro nové programovací období EU.
- Ekonomický systém hodnocení výkonnosti zemědělských podniků respektující principy trvalé udržitelnosti hospodaření s přírodními zdroji.
- Hodnocení zemědělského půdního fondu se zohledněním ochrany životního prostředí. Jedná se o rozsáhlý projekt plánovaný na období 2007 až 2011, koordinovaný a řízený VÚZE, resp. ÚZEI za účasti externích pracovišť (ČZU, VÚMOP, VÚRV a VÚP) a cílený k objektivizaci podkladů k aktualizaci úředních cen z. p.

Za skupinu mezinárodních projektů lze shrnout, že byly v roce 2007 dokončeny projekty vyhlášené počátkem roku 2004 (projekt IDEMA, ITAES, CAPRI-DynaSpat) a v roce 2005 projekt nazvaný „Agro-ekonomická analýza politik nových členských států, kandidátských států a zemí západního Balkánu“ (CEEC AGRI POLICY).

Pokračovalo se na řešení projektu „Systém modelování pro životní prostředí a zemědělství v návaznosti na Evropskou vědu a společnost“ zahájený v roce 2005 a ukončený v roce 2008.

Ve stejném roce bylo zahájeno řešení projektu „Evropský akční plán ekologického zemědělství a potravin“ (projekt ORGAP).

V období 2005 až 2008 se ústav účastnil řešení mezinárodního projektu „Teritoriální aspekty rozvoje podnikání v odlehlých venkovských oblastech“ (projekt TERA).

Projekt „Modelování zemědělství členských zemí EU a východních evropských států“ byl řešen v letech 2006 až 2008.

V souvislosti s přípravou opatření sloužících rozvoji venkova v EU se ústav rovněž v rámci 6. Rámcového programu angažoval v období 2007 až 2008 na projektu „Metodologický rámec pro kalkulaci plateb v rámci opatření pro rozvoj venkova“.

V roce 2007 v souvislosti s plánovaným předsednictvím ČR v Radě EU (CZ PRES) se ústav angažoval při monitoringu stanovisek členských států EU 27 k tématům, která by se mohla stát předmětem jednání a na přípravě výchozích podkladů k CZ PRES.

Ústav v souvislosti se vstupem ČR do EU aktuálně publikoval výzkumné studie k situaci českého agrárního zahraničního obchodu (AZO) dva roky po vstupu do EU (studie VÚZE, 2007, 56 s.) a vyhodnocoval dopady změn mezinárodního agrárního trhu na český AZO včetně úvah k možnému prostoru ke snižování trvale záporného salda českého AZO (studie VÚZE, 2007, 83 s.).

Vyšla rovněž podnětná studie zpracovaná autorským kolektivem se zahraniční účastí na téma „Struktura, řízení a sociálně ekonomické vztahy podniku v českém zemědělství“ (studie VÚZE, 2007, 166 s.).

Se zájmem se setkala konference organizovaná VÚZE v Jihlavě (7.-10. 11. 2007) seznamující odbornou veřejnost s problematikou udržitelného rozvoje zemědělství a venkova v méně příznivých oblastech a s očekávanými změnami v systému podpor.

6.3 Zřízení Ústavu zemědělské ekonomiky a informací (od 2. pololetí 2008)

Z rozhodnutí MZe došlo s platností od 1. 7. 2008 ke sloučení Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky (VÚZE) a Ústavu zemědělských a potravinářských informací (ÚZPI) do Ústavu zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI).

Spojením obou ústavů sledoval zřizovatel (MZe) záměr propojit agrárně-ekonomický výzkum stávajícího ekonomického pracoviště VÚZE s poradenskou činností organizovanou ÚZPI tak, aby výzkumné aktivity a servisní činnost podle požadavků MZe nacházely uplatnění v informačním poradenském systému a v oblasti odborné přípravy. Bylo tak vytvořeno vědecko-výzkumné, servisní a poradenské centrum plnící funkci výzkumného pracoviště, poskytující nezbytné servisní služby podle potřeb státní správy a odpovědné za vedení registru poradců a jejich odbornou přípravu, kontrolu poradenských služeb a metodickou podporu poradenství. Činnosti, které byly prováděny ve VÚZE i v ÚZPI, nadále pokračují. Jinak řečeno, založením ÚZEI se podstatně rozšířily pracovní aktivity nově vzniklého ústavu, neboť kromě tradiční výzkumné činnosti a zabezpečení odborného servisu pro MZe a ostatní orgány státní správy se zásadně posílily informační složky ústavu a prohloubila poradenská činnost.

V rozšířené působnosti nově zřízený ústav zabezpečuje provoz specializované Zemědělské a potravinářské knihovny podle § 13 zákona č. 257/2001 Sb. (knihovní zákon) a v rámci této činnosti získává, zpracovává, uchovává a zpřístupňuje odbornou literaturu. ÚZEI dále zajišťuje přístupnost, obsluhu a údržbu vybraných datových souborů veřejné části státního informačního systému v gesci MZe. Ústav je odpovědný za transfer odborných zemědělských a potravinářských informací, zabezpečuje účelovou vydavatelskou a nakladatelskou činnost, dále služby prezentačního a propagačního charakteru, vzdělávací činnost a služby související včetně služeb polygrafických. Významná je činnost kontrolního a metodického orgánu poradenství, správy a vedení Registru poradců MZe. Implementace strategie celoživotního učení v sektoru zemědělství a rozvoje venkova včetně oblasti počátečního odborného vzdělávání a vzdělávání zaměstnanců státní správy resortu je další pracovní náplní ÚZEI.

Rozhodující výzkumné kapacity se za období 2004 až 2010 koncentrovaly na řešení celoustavního výzkumného záměru „Analýza a vyhodnocování možností trvalé udržitelnosti zemědělství a venkova ČR v podmínkách EU a Evropského modelu zemědělství“. Základní výzkumné řešení bylo rozvíjeno v rámci pěti etap charakterizujících:

- rozvoj multifunkčního charakteru zemědělství a zemědělských podniků;
- konkurenceschopnost agrárního sektoru v členění podle základních zemědělských a potravinářských komodit;
- rozvoj trhu půdy a kapitálu;
- možné scénáře zemědělských politik ve prospěch životního prostředí a
- vybrané ekonomicko-sociální aspekty vztahu rozvoje zemědělství a venkova.

Z hlediska úkolů dlouhodobé povahy, které jsou ústavu ukládány již od restrukturalizace agrárně-ekonomického výzkumu, byly aktivity ÚZEI od roku 2008 rozšířeny o následující témata:

- přípravu variantních návrhů na nová vymezení LFA a analýzy podkladů ve směru redefinice LFA a posouzení jejího dopadu na české zemědělství;

- přípravu akčního plánu rozvoje ekologického zemědělství a návrhů na nové přístupy k implementaci agroenvi opatření na období 2014-2020;
- tvorbu koncepce rozvoje venkova a přípravy nového „Plánu rozvoje venkova“ na období 2014-2020;
- kvantifikaci dopadu přepokládaných scénářů změn finančního rámce SZP na české zemědělství a vyjasňování pozice ČR při vyjednávání finančních perspektiv.

Nově uspořádaný ústav pokračoval v řešení výzkumného záměru „Analýza a vyhodnocování možností trvalé udržitelnosti zemědělství a venkova v podmínkách EU a Evropského modelu zemědělství“, dále v řešení projektů spadajících pod gesci NAZV a na řešení zmiňovaných deseti mezinárodních projektů realizovaných v soustavě 6. a 7. Rámcového programu vědy a výzkumu. Mimořádné aktivity ústavu směřovaly k přípravě podkladů souvisejících s českým předsednictvím v Radě EU. V rámci přípravy MZe na úkoly související s předsednictvím ČR v Radě EU se ústav zaměřil na modelování dopadů klíčových priorit agrárního sektoru na české zemědělství a jejich identifikaci a aktualizaci v kontextu evropského zemědělství. Důležitou roli sehrál monitoring zaměřený na posouzení vlivu navrhovaných reformních kroků SZP na mezinárodní obchod s rozhodujícími komoditami.

Do popředí zájmu se dostává vysoce aktuální problematika využití obnovitelných surovin v zemědělství a jmenovitě pro ústav vyvstal úkol posoudit perspektivy výroby a využití biopaliv v ČR včetně modelování vlivu jejich využití na ceny potravinářských komodit.

Důležitými výstupy z výzkumu se stávají metodiky. Rada vlády pro výzkum a vývoj (nově Rada vlády pro výzkum, vývoj a inovace) v rámci bodového systému oceňování výsledků výzkumu řešených v rámci výzkumných záměrů aktuálně klade zvýšený důraz na certifikované výstupy metodického charakteru. V dané oblasti se ústav prezentoval následujícími metodikami:

- „Metodikou stanovení méně příznivých oblastí“;
- „Metodikou komplexního hodnocení podniků s využitím finančních a nefinančních ukazatelů“;
- „Kvantifikací dopadů agrární politiky na vybrané zemědělské komodity před a po vstupu ČR do EU“.

V roce 2009 charakterizovaném českým předsednictvím v Radě EU se kromě plánovaných výstupů z výzkumu stává důležitým těžištěm činnosti plnění operativních úkolů zadávaných MZe v souvislosti s předsednictvím v Radě EU.

Obdobně se ústav dále zaměřoval na zpracování certifikovaných metodik, jmenovitě se jednalo o:

- „Metodiku kalkulací nákladů v zemědělství“,
- „Metodiku aplikace jemného doladění (fine tuning) nově stanovených LFA podle produkčních kritérií v podmínkách LFA“ a
- „Metodiku uplatnění bonitace půdního fondu pro stanovení Standardního příspěvku na úhradu (SGM) fixních nákladů orné půdy“.

Pro MZe ústav poskytoval cenné údaje plynoucí ze zhodnocení dopadů výsledků z kontroly (finančního) zdraví SZP na české zemědělství, konkrétně decouplingu a modulace na agrární sektor.. Jednalo se dále o posouzení kladů a záporů využití degresivního modelu přímých plateb na podnik

(SPS). Důležitým výstupem bylo stanovení agrárních priorit ČR ve vztahu k očekávané podobě Společné zemědělské politiky v oblasti přímých plateb po roce 2013.

Obdobně užitečným výstupem pro státní správu byla příprava „Akčního plánu ČR pro rozvoj ekologického zemědělství na období 2011 – 2015“.

Do roku 2010 spadalo ukončení pětiletého výzkumného záměru, jenž se z principu opíral o evropský koncept multifunkčního zemědělství jako výchozího bodu Evropského modelu zemědělství (EMZ). Řešení bylo prezentováno v rámci pěti etap s řadou důležitých výpovědí:

Etapa I „Rozvoj multifunkčního charakteru zemědělství a zemědělských podniků“ byla charakterizována nástroji vícekriteriálního hodnocení pomocí modelového aparátu. Dále zahrnovala analýzu úspěšných a neúspěšných podniků a interpretaci výsledků v konceptu multifunkčního zemědělství.

Etapa II „Konkurenceschopnost agrárního sektoru podle hlavních zemědělsko-potravinářských komodit a jednotlivých segmentů trhu“ byla řešena v rozlišení na úrovni potravinářských komodit (včetně komodit spadajících do obnovitelných zdrojů energie) a hlavních segmentů trhu. Řešen byl rovněž problém identifikující vliv globalizace a liberalizace trhů na české zemědělství.

Etapa III „Rozvoj trhu s půdou a kapitálem jako předpoklad pro multifunkční zemědělství“ směřovala k identifikaci hlavních problémů a bariér na trhu půdy.

Etapa IV „Tvorba a posuzování zemědělské politiky vůči životnímu prostředí“ se zabývala měřením negativních a pozitivních účinků zemědělství na životní prostředí, poskytováním služeb z této oblasti ve formě veřejných statků a formováním možných nástrojů politiky stimulačních poskytovaných těchto statků.

Etapa V „Vybrané ekonomicko-sociální aspekty vztahu rozvoje zemědělství a venkova“ směřovala k posuzování účinnosti zemědělské politiky v souvislosti s rozvojem malého podnikání a jeho diverzifikací. Zabývala se rovněž analýzou agrárního trhu práce a hodnocením příjmové situace zemědělců včetně hodnocení role sociálního kapitálu v českém zemědělství. Zkoumala formy participace Místních akčních skupin (MAS) v zapojení zemědělců do těchto subjektů.

Těžiště výzkumné činnosti spočívalo v analýze dopadů připravovaných reformních kroků v oblasti SZP na české zemědělství a rozvoj venkova v souvislosti s formováním nového programového období 2014-2020. Jednalo se tedy o řešení problémů blízké i vzdálenější budoucnosti a nalézání odpovědí souvisejících s plněním aktuálních úkolů českého zemědělství v základních ekonomických souvislostech.

Významným publikačním počinem bylo vydání výzkumné studie „České zemědělství šest let po vstupu do EU“ (studie ÚZEI, 2010, č. 103, 77 s.), hodnotící současný stav a vývojové tendence českého zemědělství za časové období po vstupu ČR do EU.

Náročné úkoly ústav plnil s cílem připravit a vyhodnotit scénáře finančního rámce SZP po roce 2013 v kontextu finanční perspektivy na období 2014 – 2020, a to jak na obecnější úrovni EU, tak na úrovni ČR. Šlo o to vybavit MZe před jednáním s EK kvantitativními podklady založenými na kalkulacích ekonomických modelů celkové a částečné rovnováhy.

Ústav předložil v rámci řešení následující certifikované metodiky:

- „Metodiku kalkulací nákladů a výnosů v zemědělství“
- „Metodiku aplikace společných kritérií EU pro redefinici LFA v podmínkách ČR“,
- „Metodiku predikce rentability zemědělských komodit do roku 2014“ a
- „Metodiku postupu při zjišťování výše škod na polních plodinách v územích určených k řízeným rozlivům povodí“.

Základní pracovní aktivity výzkumné povahy zahrnují celou škálu témat, jsou víceméně pevně dány, jak již také vyplývá z předchozího textu. Těžištěm výzkumné činnosti za rok 2011, obdobně jako v předchozím roce, byla analýza dopadů připravovaných reformních kroků na české zemědělství.

V souvislosti s tímto široce koncipovaným tématem byly na ústav kladeny nemalé požadavky. Z rozsáhlé škály mimořádných úkolů možno mj. zmínit následující:

- zformovat výchozí pozici českého zemědělství v souvislosti s připravovanou reformou SZP na programovací období 2014 až 2020;
- kvantifikovat dopady možných variant různé výše přímých plateb na hospodářské výsledky českého zemědělství, včetně zhodnocení dopadů různých variant zastropování přímých plateb v rozlišení podle velikosti podniku;
- průběžně byly zpracovávány podklady analyzující konkurenceschopnost českého zemědělství, resp. jeho rozhodujících komodit v rámci Společné organizace trhů (SOT);
- příprava podkladů pro zhodnocení „Plánu rozvoje venkova“ (PRV) jako výchozího analytického materiálu pro přípravu nového PRV na období 2014 – 2020.
- vyhodnocení kontroly podmíněnosti v roce 2011 a nové nastavení podmínek „Dobrého zemědělského a environmentálního stavu“ (GAEC).

Závěrečné shrnutí

Ústav za sto let, stejně jako struktura českého zemědělství, jakož i rámcové podmínky, za nichž zemědělství působilo, doznaly od okamžiku vzniku ústavu řady zásadních změn. Celou dlouhou historii ústavu lze orientačně rozčlenit do následujících etap, jejichž vznik byl v mnohém předurčen nastalými změnami v platném politickém systému:

Období 1912-1918: V době založení tzv. účetních kanceláří byly naše země jako Království české součástí Rakousko-Uherské monarchie a jejich zřízení bylo věcí rozhodnutí centrálních vídeňských úřadů a jejich legislativy.

Období 1919-1938: Po vzniku Československa v roce 1918 byl ustaven podle vládního nařízení č. 400 ze dne 15. července 1919 (viz příloha 4) jako jeden ze sedmi státních zemědělských ústavů i Zemědělský ústav účetnicko správovědný (ZÚÚS) s několika pobočkami. Jeho název byl odrazem skutečnosti, že předmět činnosti původních účetních kanceláří byl rozšířen o problematiku zemědělské ekonomiky. Zemědělství mělo v tomto období převážně malovýrobní charakter a rámcové podmínky tvořilo tržní hospodářství a pluralitní demokracie. Pro potřeby Slovenska byly založeny pobočky ústavu v Bratislavě a v Užhorodu.

Období 1939-1945: V období okupace Německou říší, tvořily Čechy a Morava Protektorát Böhmen und Mähren. Zemědělský ústav účetnicko spravovédný zůstal sice zachován, avšak v redukované podobě a jeho činnost se omezila převážně na vedení účetnictví pro střední zemědělský stav a velkostatky. Zemědělství bylo součástí válečného řízeného hospodářství. V tomto období byla založena pobočka ústavu v Brně.

Období 1945-1950: Etapa navazovala na předválečné období, ústav využíval v principu stejných metodických postupů, ovšem s přihlédnutím k tomu, že v tomto přechodném období musel řešit řadu nových institucionálních problémů, vyplývajících jak ze strukturálních změn zemědělství, tak ze změny rámcových podmínek, které se v tomto období vyznačovaly postupným přechodem na systém centralizovaného řízení národního hospodářství při ponechání určitého prostoru pro působení trhu.

Období 1951-1989: Spolu s upevňováním socialistického systému stalinského typu a se zásadní změnou podnikové struktury zemědělství – náhrada převažujícího typu rolnických (rodinných) hospodářství novými formami podniků (jednotná zemědělská družstva, státní statky, strojní a traktorové stanice) – dozrály i podmínky ke zrušení dosavadního „Zemědělského ústavu účetnicko spravovédného“ a k jeho přeměně v různě institucionálně uspořádaný a začleňovaný Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, včetně několikrát pozměňovaného názvu instituce. Tato etapa byla nejdelší, trvala celých 40 let.

Období 1990 až po současnost: V tomto období fungoval ústav opět ve změněných vnějších podmínkách. Po roce 1989 dochází k rozpadu komunistického systému v ČR, republika se stává pluralitní demokracií transformující se na tržní ekonomiku, podnikatelská struktura zemědělství se výrazně mění. V souvislosti s rozpadem federativního uspořádání Československé federativní republiky k 31. 12. 1992 a potřebou zeštíhlit agrárně-ekonomický výzkum vznikl k 1. 1. 1993 Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky (zkratka VÚZE). VÚZE vznikl z Českého institutu agrární ekonomiky⁸ a z Výzkumného ústavu ekonomiky zemědělství a výživy. Následně z rozhodnutí MZe došlo s platností od 1. 7. 2008 ke sloučení bývalého Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky (VÚZE) a bývalého Ústavu zemědělských a potravinářských informací (ÚZPI) do Ústavu zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI).

Z rozsáhlého souboru výzkumných aktivit, jimiž se ústav zabývá, bychom chtěli uvést některé z hlavních činností:

- Ústav ve shodě se „Zemědělským zákonem“ zpracovává podklad pro „Zprávu o stavu zemědělství“ (tzv. „Zelenou zprávu“), která se po dopracování na základě rezortního a mezirezortního připomínkového řízení stává každoroční oficiální prezentací dosažených hospodářských výsledků v zemědělství. Slouží mj. také jako podklad k přípravě návrhu státního rozpočtu za oblast zemědělství pro následující rok. Tato periodická publikace s rozsáhlou tabulkovou přílohou včetně mezinárodního srovnání se od roku 1994 stává trvalou pracovní aktivitou, zpracovávanou ústavem v zastoupení státní správy.
- Trvale na významu nabývají aktivity související se vstupem ČR do EU. Průběžně byly a jsou modelově oceňovány předpokládané dopady Společné zemědělské politiky (SZP) EU na české

---

⁸ V souvislosti s federativním uspořádáním tehdy Československé socialistické federativní republiky byl v roce 1989 ustaven Výzkumný ústav ekonomiky zemědělsko-potravinářského komplexu (ZPoK), který byl od 1. 1. 1991 převeden na formu státního podniku s názvem Český institut agrární ekonomiky. Byl zaměřen na problematiku agrární politiky ČR a potřeb rozvoje vědního oboru „zemědělská ekonomika“.

zemědělství formou variantních kvantifikací. Součástí prací ústavu jsou predikce vývoje vnějších podmínek, scénáře ekonomického a strukturálního vývoje agrárního sektoru, predikce dopadů SZP na zemědělství, spotřebitele a daňové poplatníky, a to vždy nejen v návaznosti na existující SZP, ale i z hlediska očekávaných reforem této politiky. Ústav byl a je silně angažován na přípravě strategických dokumentů o zemědělství, úzce spolupracuje s MZe na přípravě převoditelnosti národních programů do prostředí EU, přípravě agroenvironmentálních programů, na metodickém přístupu k vymezování znevýhodněných oblastí (LFA) a na mnoha dalších programech. Řešení těchto náročných agrárně politických otázek nutno spojit s trvalým rozvojem aplikací ekonometrických modelů (Agro 1 až Agro 3 a dalších), s jejichž pomocí jsou nalézány konkrétní kvantitativně vyjádřené odpovědi.

- Různě koncipované scénáře modelů a kvantifikace dopadů Společné zemědělské politiky na české zemědělství se staly důležitými podklady pro rozhodování státní správy. Prakticky ověřovanými modelovými simulacemi disponuje ústav a je schopen na vyžádání MZe kvantifikovat dopady navrhovaných agrárně ekonomických opatření na agrární sektor ČR.
- Konkrétně při přípravě podkladů souvisejících s předsednictvím ČR v radě EU se ústav zaměřil na modelování dopadů klíčových priorit agrárního sektoru a jejich identifikaci a aktualizaci v kontextu jednotného trhu unie.
- Dlouhodobě poptávanou činností se stal monitoring cen zemědělských výrobců, cen průmyslových výrobků a spotřebitelských cen ve srovnání s vybranými státy unie. Ústav zpracovává krátkodobé a střednědobé predikce cen v agrárním sektoru. Analyzovány jsou základní struktury trhu a distribuční toky vybraných komodit rostlinného a živočišného původu, včetně jejich bilančního vyjádření. Permanentně jsou sledovány a vyhodnocovány zahraniční trhy strategických komodit. K posouzení perspektiv konkurenceschopnosti nosných komodit je využívána Mezinárodní síť pro srovnávání podniků (International Farm Comparison Network, IFCN), Federálního zemědělského výzkumného ústavu, Institutu pro podnikovou ekonomiku, (Federal Agricultural Research Center (FAL), Institute of Farm Economics) Braunschweig, SRN a spolupráce s Mezinárodní pracovní skupinou pro chov prasat (InterPIG).
- Kromě měsíčního a čtvrtletního monitoringu vývoje agrárního zahraničního obchodu v teritoriálním a komoditním členění je každoročně vydávána „Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR“. Důležitou činností jsou analýzy agrárního zahraničního obchodu a zhodnocení víceletých tendencí vývoje agrárního obchodu včetně analýzy dopadů jednotného trhu na výsledky českého agrárního zahraničního obchodu.
- Ústav se každoročně podílí na zpracování „Monitoringu a hodnocení agrárního sektoru a zemědělské politiky ČR“ pro OECD v ustálené struktuře hodnocení všech oblastí podpor uplatňovaných v rámci platných nástrojů zemědělské politiky.
- Do náplně ústavu patří makroekonomické analýzy výkonnosti agrárního sektoru při neopomenutí otázky jeho postavení a úlohy v rámci národního hospodářství, resp. jednotného trhu EU a jeho regionálního rozvoje. Do této skupiny úkolů patří každoroční kritická posouzení výkonnosti agrárního sektoru v soustavě indikátorů „Souhrnného zemědělského účtu“ (Economic Accounts for Agriculture, EAA).
- Více než padesátiletou tradici má v ústavu šetření k výši nákladů u základních rostlinných a živočišných výrobců, včetně analýzy jejich rentability. Náklady jsou zjišťovány podle jednotné doporučené metodiky v reprezentativním souboru cca 800 respondentů. V rámci šetření jsou

zjišťovány úplné náklady výroby a přepočítávány na kalkulační jednici za vybraný soubor nejdůležitějších komodit rostlinného a živočišného původu. V rámci tohoto systému se rovněž stanovuje Standardní příspěvek na úhradu (Standard Gross Margin, SGM). Na toto výběrové šetření navazuje podrobná analýza zkoumající vliv hlavních intenzifikačních faktorů na náklady vybraných výrobků a na rozdíly v nákladovosti v jednotlivých výrobních oblastech.

- Analýzy výkonnosti zemědělských podniků, resp. ekonomiky rozhodujících komodit rostlinného a živočišného původu až po rozbor rentability za využití výsledků z výběrového šetření k nákladům jsou důležitými výstupy ústavu požadovanými jak decizní sférou, tak také profesními organizacemi (Agrární komorou, Asociací soukromého zemědělství aj.) a v neposlední řadě provozní praxí, ať již podniky právnických nebo fyzických osob.
- Dlouhodobou tradici v českém zemědělství má sledování a oceňování zemědělského půdního fondu ukazateli „Bonitovaných půdně ekologických jednotek (BPEJ)“ včetně sledování změn v jejich zastoupení na orné půdě, dále analýzy vývoje tržních cen půdy a novelizace úředních cen zemědělské půdy pro daňové účely. V rámci monitoringu regionálního vývoje je ústav ve spolupráci s MZe odpovědný za vymezení méně rozvinutých oblastí (Less Favoured Areas, LFA) v členění do příslušných kategorií, účastní se na vyžádání Evropské komise prací na redefinici LFA, pravidelně analyzuje změny relací v zastoupení BPEJ na orné půdě a je účasten na řešení mnoha dalších otázek souvisejících s půdou.
- Při analýzách a vyhodnocování možností trvalé udržitelnosti českého zemědělství jsou vytvářeny strategie napomáhající zlepšování životního prostředí ve prospěch dalšího rozvoje zásad ekologického zemědělství. Ústav se účastní prací na přípravě agroenvironmentálních programů. V rámci hodnocení multifunkčního zemědělství a venkova se ústav pokouší kvantifikovat veřejné statky pocházející ze zemědělství včetně ocenění externalit. Organizuje a vyhodnocuje statistická šetření o rozvoji ekologického zemědělství.
- Trvalá pozornost byla a je věnována lidskému potenciálu a rozboru situace na agrárním trhu práce. Lidské zdroje, příjmová situace zemědělců, mzdy a mzdová disparita a regionální demografický vývoj jsou základními výzkumnými tématy z dané problematiky.
- Aktuálně je řešena problematika rozvoje venkova jako výchozí analytický materiál pro přípravu nového „Plánu rozvoje venkova (PRV)“ na programovací období 2014-2020.
- Výzkum výkonnosti a efektivnosti potravinářského sektoru jako hlavních faktorů tvorby a naplňování koncepce rozvoje včetně sledování konkurenceschopnosti jednotlivých výrobních jednotek na jednotném trhu EU jsou rovněž trvalou součástí činnosti ústavu, obdobně jako každoroční zpracování studie „Panorama potravinářského průmyslu“, kterou ústav zpracovává pod gescí odboru potravinářské výroby a legislativy MZe.
- Dalším dlouhodobým výzkumným tématem je sledování poptávky po potravinách, včetně základních faktorů, které ji ovlivňují. Do náplně ústavu patří nutriční hodnocení spotřeby a krátkodobé predikce celkové spotřeby potravin na obyvatele.

Obecně lze uzavřít, že většina uvedených aktivit je makroekonomické povahy, vyžaduje specifické profesní znalosti, jež se úzce váží na zvládnutí základních nástrojů ekonomického výzkumu v aplikační poloze agrárního sektoru. Účast na jednotném trhu EU si nárokuje permanentně sledovat a vyhodnocovat navrhovaná opatření v souvislosti s připravovanými reformními kroky, stejně jako

důkladně analyzovat možné dopady těchto návrhů na české zemědělství. V tomto ohledu byla a je pozice ústavu nezastupitelná.

Významnou pozici v ústavu zaujímá servisní činnost opírající se zásadní měrou o aktivity „Kontaktního pracoviště FADN“. Ústav po vstupu ČR do EU převzal z pověření MZe výkon funkce Kontaktního pracoviště zajišťujícího metodické řízení, rozvoj a provoz „Zemědělské účetní datové sítě“ (Farm Accountancy Data Network, FADN CZ) v České republice. Systém FADN je hlavním a prakticky jediným zdrojem informací Evropské komise o reálné ekonomické situaci zemědělských podniků v členských zemích unie. Prakticky to znamená, že ústav prostřednictvím dané sítě (cca 1 600 zemědělských podniků) zpřístupňuje bruselské administrativě, státní správě a odborné veřejnosti v agregované podobě srovnatelná data dle standardů a metodických postupů závazných pro země unie. Kromě celé řady povinností, jež jsou Kontaktnímu pracovišti dány platnou legislativou EU, je základním výstupem ze sítě šetření hospodářských výsledků za příslušný hospodářský rok. Výsledky z šetření FADN CZ jsou každoročně publikovány ve „Zprávě o stavu zemědělství ČR“.

Velmi konkrétní je úzká spolupráce s četnými vědeckými a výzkumnými pracovišti doma i v zahraničí, na jejímž základě jsou vypracovávány řady zásadních podkladů pro decizní sféru. Ze zahraničních pracovišť možno mj. uvést: Spolkový ústav agrární ekonomiky ve Vídni (Bundesanstalt für Agrarwirtschaft) a Spolkový ústav pro horská hospodářství (Bundesanstalt für Bergbauernfragen) (Rakousko, Vídeň); Institut pro rozvoj zemědělství ve střední a východní Evropě (Leibnitz Institut für Agrarentwicklung in Mittel- und Osteuropa, IAMO) (Německo, Halle/Saale); Spolkový výzkumný zemědělský ústav (Bundesforschungsanstalt für Landwirtschaft FAL) (Německo, Braunschweig); francouzský výzkumný ústav agronomický (Institut Nationale de la Recherche Agronomique, INRA) (Francie, Montpellier); nizozemský ústav zemědělské ekonomiky (Landbouw-Economisch Institut, LEI DLO) (Nizozemsko, den Haag); Univerzita Wageningen a její výzkumná centra (Nizozemsko); Litevský ústav zemědělské ekonomiky (Lietuvos Agrarinės Ekonomikos Institutas) (Litva, Vilnius); Ústav ekonomiky zemědělství a potravinářského průmyslu (Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, IERGZ) (Polsko, Varšava); dále výzkumná centra Humboldtovy univerzity v Berlíně a v neposlední řadě Výzkumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva v Bratislavě, VÚEPP (Slovensko, Bratislava). Kromě pracovních kontaktů s institucemi obdobného odborného zaměření jsou pracovníci ÚZEI členy v relevantních mezinárodních organizacích, např. v Evropské asociaci zemědělských ekonomů (European Association of Agricultural Economists EAAE), zástupce ústavu je členem představenstva Ekosociálního fóra Evropy (Ökosoziales Forum Europa) (Rakousko, Vídeň), partnerem projektu Agri Benchmark (Braunschweig, Německo), partnerem Mezinárodní sítě IFCN Dairy Research Center (Kiel, Německo), partnerem Mezinárodní pracovní skupiny InterPIG aj.

Ústav dále dlouhodobě spolupracuje se specialisty z Provozně ekonomické fakulty ČZU Praha, z Ekonomické, resp. Zemědělské fakulty Jihočeské univerzity v Č. Budějovicích, z Mendelovy univerzity v Brně a z Vysoké školy ekonomické v Praze.

Ústav trvale zajišťuje prezentaci významných výsledků výzkumu především prostřednictvím aktivní účasti pracovníků na přednáškách a seminářích doma a v zahraničí. K šíření aktuálních poznatků z oblasti agrárně ekonomického výzkumu významně přispívá také vydavatelská činnost zaměřená na vydávání výzkumných a informačních studií a Bulletinu VÚZE.

Zbývá ještě dodat, že v polovině roku 2008 došlo k další poměrně zásadní organizační změně, a to k integraci Ústavu zemědělských a potravinářských informací (ÚZPI) do Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky a organizace vzniklá sloučením dostala nový název Ústav zemědělské

ekonomiky a informací (ÚZEI). Záměrem bylo vytvořit organizaci, kde by výzkumné aktivity spolu se servisní činností pro MZe nacházely uplatnění v informačně poradenském systému a v odborné profesní přípravě v rámci resortu. Od tohoto nového organizačního uspořádání při zhruba 35% úspoře pracovníků se očekává, že přinese očekávaný synergický efekt a naplní očekávání zřizovatele.

Z historie, ale stejně tak pro současné období platí, že ústav přes všechny organizační změny, zaujímal, resp. zaujímá nepřehlédnutelné postavení nejen jako významná součást vědeckovýzkumné základny resortu, ale také jako poskytovatel expertního profesního servisu a informačních služeb. Tyto služby poskytuje nejen pro zřizovatele a řadu dalších zařízení státní správy ČR, profesní organizace a podnikatele v zemědělství, ale zůstává trvale kontaktním pracovištěm vůči zahraničním institucím obdobného charakteru. Svými aktivitami se snaží napomáhat vyváženému řešení aktuálních problémů zemědělské politiky, a to jak v zájmu podnikatelů v zemědělství, tak i daňových poplatníků.

Studie je doplněna přílohami zachycujícími ve zkratce životopisy představitelů ústavu od jeho založení, dále výběrovou bibliografii publikovaných prací pracovníků ústavu, kompletní ediční řadu výzkumných a informačních studií vydaných ústavem za období 1993 až 2011 a kopii dokumentu o založení ústavu z rozhodnutí vlády ČR (1919).

PŘÍLOHY

Příloha 1

Stručné životopisy představitelů výzkumného ústavu od jeho založení

Prof. Dr. Ing. Vladislav BRDLÍK (funkční období 1. 12. 1912 – 12. 10. 1945)

Prof. Dr. Ing. Vl. Brdlík se narodil 26. 7. 1879 v Žirovnici u Prostějova. Středoškolské vzdělání ukončil maturitou na reálném gymnáziu v Praze. Vystudoval chemické inženýrství na Vysokém učení technickém v Praze, kde později dosáhl hodnosti doktora technických věd. Na stejné vysoké škole se habilitoval v oboru zemědělské spravovědy. V roce 1912 byl jmenován mimořádným profesorem. Po vzniku republiky se stal řádným profesorem v oboru zemědělská spravověda na Vysoké škole zemědělského a lesnického inženýrství při ČVUT v Praze. Souběžně s pedagogickými aktivitami byl v roce 1919 jmenován prvním ředitelem nově zřízeného „Zemědělského ústavu účetnicko spravovědného“ (ZÚÚS). Ve školním roce 1921/1922 až 1923/1924 byl zvolen děkanem a v roce 1927/1925 rektorem ČVUT.

Kromě pedagogické profese se výrazně angažoval i jako politik. V letech 1920 až 1921 již jako významný představitel republikánské strany byl jmenován ministrem zemědělství a v roce 1921 správcem ministerstva pro zásobování. Aktivně se zasloužil o urychlené uvolnění vázaného hospodářství po I. světové válce a přispěl k poválečné obnově českého zemědělství. Od roku 1926 do roku 1934 byl viceguvernérem Národní banky československé a napomohl poměrně rychlé konsolidaci měnové situace státu. Po parlamentních volbách v roce 1929 získal poslanecký mandát a poslanecké křeslo obhájil i v parlamentních volbách v roce 1935.

Po ukončení vysokoškolských studií absolvoval celou řadu studijních pobytů na předních evropských univerzitách v Německu, Nizozemsku a ve Velké Británii, kterých mj. využil k prohloubení jazykových znalostí. Daná jazyková gramotnost později vedla k tomu, že často zastupoval významné instituce ČR na mezinárodních kongresech, sjezdech a jednáních po ose Řím, Paříž, Berlín.

Bohaté mezinárodní kontakty mu umožňovaly se orientovat v oblastech jeho profesního zájmu z evropských pozic a získané poznatky využívat při koncipování spravovědného ústavu evropské úrovně. Bohatě čerpal zejména z poznatku německých agrárních ekonomů, resp. národohospodářů, jmenovitě ze studie Thünenova „izolovaného státu“, učení o rentě a intenzitě výroby. Opíral se rovněž o poznatky švýcarského ekonomy prof. F. Laura, který na podkladě dat z podvojného účetnictví zdůrazňoval význam zkoumání vztahů mezi jednotlivými výrobními faktory, jejich vlivu na organizaci produkčních odvětví včetně návrhů na formování soustav hospodaření opírajících se o účetní data. Vysoká profesní zdatnost a politická angažovanost se podstatnou měrou zasloužily o to, že brzy po vzniku ústavu nemalou měrou přispěl k vysoké odborné prestiži ZÚÚS.

Rozsah činností ústavu byl již od jeho založení značný a zásluha prof. V. Brdlíka spočívala v tom, že dovedl organizačně vybudovat v daných poválečných podmínkách relativně velký spravovědný ústav, který v počátečním období existence především šířil znalosti účetnictví mezi selským stavem. Souběžně se založením ústavu inicioval vznik vědeckého časopisu „Zemědělský archiv“ ve kterém vycházely práce z oboru zemědělské ekonomiky.

Již od založení ústavu si byl vědom významu matematicko-statistických metod při zkoumání vzájemné závislosti jednotlivých ekonomických jevů a vyčlenil pro tuto činnost samostatný odbor.

V rámci tohoto výzkumného směru byly předkládány první práce z oblasti konjunkturálního výzkumu a využíván metodický aparát stanovení korelační závislosti mezi různými ekonomickými jevy.

V návaznosti na zahraniční poznatky se také zasloužil o intenzivní prezentaci vědeckých prací z agrárně ekonomické oblasti ať již makroekonomické nebo podnikové povahy. Množství statí a článků bylo uveřejněno v domácích, ale i zahraničních odborných časopisech. Z desítek témat lze připomenout řadu příspěvků zaměřených na otázky českého cukrovarnictví v širších ekonomických souvislostech, rentability pěstování cukrové řepy, konkurenceschopnosti této tehdy významné exportní plodiny, otázky ekonomicky únosné hranice její výměry u nás apod. Z národohospodářských pozic věnoval pozornost problematice postavení agrárního sektoru v rámci národního hospodářství, publikoval příspěvky se zaměřením na využití různých nástrojů zemědělské politiky, teoretické úvahy k zákonu o ubývajících výnosech z půdy a závažná témata k problematice pozemkových reforem v ČSR.

Z přehledu uvedených pracovních aktivit je zřejmé, že ZÚÚS musel disponovat výkonným týmem spolupracovníků, kteří byli nápomocni plnit náročné úkoly, za které byl prof. V. Brdlík odpovědný. Kromě jmenovaných činností byl dále řádným členem a náměstkem prezidenta Masarykovy akademie práce, řádným členem Národohospodářského ústavu při české akademii věd a umění, místopředsedou Zemědělské Jednoty ČSR a předsedou Konfederace duševních pracovníků. Ze zahraničních aktivit možno mj. uvést, že prof. V. Brdlík byl členem vědecké rady při Mezinárodním ústavu zemědělském se sídlem v Římě.

V říjnu roku 1945 prof. V. Brdlík odstoupil z funkce ředitele ZÚÚS. V roce 1948 emigroval do NSR, záhy odchází do USA a přednáší na univerzitě v Akronu (stát Ohio), kde umírá 28. 1. 1964.

Prof. Dr. Ing. Jan KRBLICH (funkční období 13. 10. 1945 – 4. 3. 1946; 1. 1. 1951 – 31. 7. 1963)

Prof. J. Krblich, první poválečný ředitel tehdy ještě „Zemědělského ústavu účetnicko-spravovédného (ZÚÚS)“ se sídlem v Praze se narodil 27. 1. 1911 v Záběhově nad Labem. Krátce po II. světové válce byl pověřen vedením ústavu za prof. Dr. Ing. Vladislava Brdlíka, který odstoupil z funkce ředitele ZÚÚS v říjnu 1945 a později opustil republiku. Tehdy necelé půlroční ředitelování prof. Ing. Jana Krblicha bylo zřejmě dočasným řešením před vyhlášením řádného konkurzního řízení, ze kterého vyšel vítězně prof. Dr. Ing. František Lom. Jmenovaný jako výrazná vědecká osobnost, byl odvolán z funkce ředitele v roce 1950, kdy rozhodující politickou silou se po únorovém puči v roce 1948 stala KSČ se všemi rozhodovacími pravomocemi.

Prof. Ing. J. Krblich je ve slovníku osobností popsán jako první marxistický zemědělský ekonom se zaměřením na ekonomiku a organizaci zemědělských podniků. Od roku 1937 pracuje v ZÚÚS a následně publikuje u příležitosti 60. narozenin dr. V. Brdlíka výsledky z šetření zabývajících se „složením čistých výnosů zemědělských závodů země České v letech 1933 až 1937“. V roce 1951 byl pověřen vedením ZÚÚS a roku 1953 jmenován ředitelem ústavu. V počáteční etapě po ukončení vysokoškolského studia se věnoval problematice taxací a zjišťování provozní intenzity zemědělské výroby bodovým způsobem, výnosovými a kapitálovými poměry českého zemědělství. V poválečném období věnoval pozornost otázkám produktivity práce, zabýval se využitím geonomického výzkumu při plánování zemědělské výroby, družstevními formami hospodaření, resp. ekonomickými otázkami družstevní velkovýroby.

V letech 1947 a 1948 se stává generálním sekretářem I. a II. konference slovanských zemědělských ekonomů a v roce 1948 generálním sekretářem Slovanské zemědělské výstavy v Praze. V roce 1953 byla založena ČAZV, stává se jejím dopisujícím členem a vědeckým sekretářem odboru zemědělské ekonomiky. Současně se věnuje pedagogické činnosti, na VŠZ přednášel již od roku 1952 a v roce 1962 se stává profesorem na Provozně ekonomické fakultě VŠZ v Praze.

Prvořadým úkolem prof. Krblicha bylo vyřadit z ekonomického myšlení vše, co by vedlo k vnášení socialismu cizích nebo i nepřátelských prvků do socialistické zemědělské ekonomické vědy (Sobotka, 1967). Základním axiomem se stal úkol vypořádat se se zbytky buržoasního myšlení, resp. teorií, které tehdy přežívaly v povědomí zemědělských ekonomů.

Východním bodem rozvoje daného vědního oboru bylo studium, zobecňování a přenášení zkušeností sovětského zemědělství do konkrétních podmínek tehdy vznikajících jednotných zemědělských družstev, státních traktorových stanic a státních statků. Byl vyhlášen boj všem předchozím poznatkům hodnoceným jako apologetika malovýroby proti socialistickým tézám, za poklonkování agrarismu, boj proti geonomii jako přežitku buržoazní pavědy (Domorázek, 1967). Za předvoj socialistického myšlení byla považována skupina zemědělských ekonomů-marxistů, jejichž základním teoretickým východiskem bylo Leninovo pojetí „Vývoje kapitalismu v zemědělství“.

Za prof. Krblicha se připravovaly podklady pro první tzv. „Dvouletý plán rozvoje národního hospodářství“ a pro první pětiletku. Výzkumným tématem se staly otázky odstraňování rozporu mezi znárodněným průmyslem a roztříštěnou zemědělskou malovýrobou, otázky cest ke zvyšování produktivity práce v zemědělství apod. Navrhovaná řešení ve skutečnosti směřovala k násilné a bezohledné kolektivizaci celého selského stavu v tehdejší ČSR.

Agrárně ekonomickému výzkumu byl dán základní cíl „spojit všechny síly ke složité teoretické práci, vycházející z klasiků marxismu, směřující k socializaci českého, resp. slovenského venkova“ (Domorázek, 1967). V této době se výzkum převážně opíral o poznatky sovětského zemědělství. Za vzor byly dávány způsoby organizace práce, řízení a výstavby zemědělských velkozávodů v podmínkách Sovětského svazu bez ohledu na zásadně odlišné historické, ekonomické a přírodní podmínky obou zemí. Vše, co přicházelo ze SSSR, přehlušovalo případné výhrady plynoucí z vlastního výzkumu a sovětské zkušenosti byly přebírány prakticky bez výhrad. Do této doby náleží nesmyslná doporučení zakládat větrolamy, uplatňovat trávoplní systém hospodaření, byly předkládány k aplikaci různé metody zázračného zvyšování zemědělské produkce apod. Konkrétně z této doby je připomínána vědecká práce prof. Krblicha k produktivitě práce, která zásadně přehodnocovala výsledky předchozích šetření organizovaných ZÚÚS. Svou povahou se spíše jednalo o materiál propagační povahy jako mnoho jiných prací z tohoto období.

Do první poloviny 50. let lze začlenit období počátků výzkumu ekonomiky socialistického zemědělství a socialistických podniků, výzkumu, který se opíral o první výsledky hospodaření nově zakládaných JZD, výsledky státních statků a STS. Přestože většina československých ekonomů tehdy v podstatě přebírala teoretické závěry vztahující se k různým ekonomickým kategoriím socialistického zemědělství (otázky intenzity výroby, rentability, produktivity práce apod.) ze sovětských pramenů, aniž by byly podrobeny kritickému zhodnocení, objevily se již návrhy původních řešení.

Do této oblasti náleží poznatek, že v našich podmínkách nelze souhlasit s představou, že v případě družstevního skupinového vlastnictví lze opominout, resp. neexistuje kategorie výrobních nákladů. V první polovině 50. let agrárně ekonomický výzkum odmítá přejmout tento absurdní názor sovětských ekonomů a prezentuje jej jako zásadně sporný a jako takový jej odmítá. Konkrétně problematice zjišťování a analýze nákladů byla českými ekonomy věnována pozornost již počátkem

20. století. Obdobně tak československý výzkum řešil nejen na teoretické, ale i na praktické úrovni otázky tvorby a rozdělování hrubého důchodu v JZD, tj. otázky, které doposud nebyly sovětskými ekonomy řešeny.

Ekonomický výzkum se začíná v polovině 50. let věnovat i makroekonomickým souvislostem agrárního sektoru, jmenovitě analýze vývoje tržních vztahů. Konkrétní situace v československém zemědělství vedla k prezentaci tehdy ještě signálního poznatku, že nelze podceňovat působnost zákona hodnoty a zboží výroby ani v podmínkách družstevní velkovýroby, aniž by nedocházelo k ohrožení celkového reprodukčního procesu v zemědělství a ve svých konečných důsledcích k poklesu důchodů pracovníků v zemědělství.

Ekonomický výzkum je ve druhé polovině 50. let již ve větší míře zaměřen na řešení teoretických a praktických problémů a do popředí zájmů vstupuje problematika nezbytné intenzifikace zemědělské výroby, zvyšování produktivity práce a rentability socialistických zemědělských podniků, jakož i otázky účinné organizace práce a jejího odměňování. Ústav zahájil v této fázi teoretický výzkum problematiky specializace a koncentrace a v této souvislosti směřoval k řešení tzv. „účelné velikosti jednotlivých produkčních odvětví, resp. celých zemědělských podniků“.

Počátkem 60. let se teoretický výzkum snaží více využívat exaktních metod, a to zejména matematického programování, matematické statistiky a ve své činnosti začíná odhalovat výhody použití modelů a modelových postupů jako vhodných nástrojů ke kvantifikaci nejrůznějších vztahů a závislostí. Lze jen připomenout, že již ve 30. letech 20. století fungovalo ve ZÚÚS matematicko-statistické oddělení. V 60. letech naše zaostávání v této oblasti za poznatky evropského, resp. světového agrárně ekonomického výzkumu bylo již více než zřetelné.

Ukazuje se, že v podmínkách socialistického zemědělství zůstává kardinálním problémem míra optimálního propojení plánů a agrárního trhu a obdobně aktuální se stává otázka plánovitého rozmísťování zemědělské výroby a výrobních sil v zemědělství za podmínky svobodné volby výrobní specializace zemědělských podniků. Ekonomický agrární výzkum dochází k poznání, že dosavadní model direktivního řízení v zemědělství je nutné nahradit novým systémem řízením. Dospěl tak k formulaci o nezbytnosti „...využívat působnost zákona hodnoty a tomu odpovídajících ekonomických nástrojů při ponechání prvořadé úlohy centrálního plánu“. Jak se až v následujících letech ukázalo, tato tzv. třetí cesta optimálního rozvoje socialistické zemědělské velkovýroby nenašla praktického uplatnění.

Bylo zřejmé, že uplatňovaná soustava direktivního řízení v zemědělství zasahující do ekonomiky konkrétního podniku nepřináší úspěch. Agrárně ekonomický výzkum vstupuje do etapy přípravy návrhu nové zdokonalené soustavy řízení zemědělství. V této etapě přípravy hospodářské reformy a liberalizace politického systému v rámci tzv. „Pražského jara“ ztrácí prof. Ing. J. Krblich zřejmě podporu nadřízených složek a je k 31. 7. 1963 odvolán z funkce ředitele VÚZE. Zemřel 15. 8. 1965.

Prof. Dr. Ing. František LOM, DrSc. (funkční období 5. 3. 1946 – 31. 12. 1950)

Prof. F. Lom se narodil 4. 2. 1901 v Janovicích nad Úhlavou. Po absolvování středoškolských studií pokračoval ve studiu na Vysoké škole technické v Praze. Po studiích nastoupil na své první pracoviště do ZÚÚS, kde pracoval v období 1925 až 1928. Následně pak v roce 1929 obhájil dizertační práci na téma „Vliv cen na ekonomiku a vývoj soustav hospodaření“.

Ve 30. letech rozvinula samostatnou agrárně ekonomickou výzkumnou činnost Československá akademie zemědělská (založena v roce 1924). ČAZ se stala třetí vědeckou společností v Evropě zaměřenou na agrární problematiku. V rámci ekonomického odboru ČAZ byly tehdy z iniciativy Ing. F. Loma organizovány četné ankety se zaměřením např. na dopady krize na české zemědělství, na možnosti racionalizace práce v sektoru, na problematiku pozemkových reforem, resp. pozemkových úprav aj.

Z iniciativy prof. F. Loma se podařilo ustanovit jako protiváhu k prakticky monopolnímu postavení ZÚÚS „Ústav zemědělské politiky“ při ČAZ. Tento ústav řídil v letech 1930 až 1936 prof. F. Lom s tím, že pracovníci ústavu hojně publikovali své poznatky ve Věstníku resp. Sborníku ČAZ. Při ČAZ byla tehdy budována vzorová zemědělská knihovna zmiňovaná poprvé ve statutu ČAZ z roku 1924. Od první poloviny roku 2008 se tato „Zemědělská a potravinářská knihovna“, jak se dnes nazývá, stala součástí ÚZEI.

Roku 1936 se Ing. F. Lom stává profesorem na Vysoké škole zemědělské v Brně za obor zemědělské spravovědy. Po II. světové válce zastával v letech 1946 až 1950 funkci ředitele ZÚÚS. V letech 1952 až 1970 přednáší na jednotlivých fakultách Vysoké školy chemickotechnologické a zejména fakultě potravinářské technologie vybraná témata z oboru agrární ekonomiky a stejný obor až do roku 1961 přednášel na Vysoké škole zemědělské v Brně. V letech 1956 až 1961 se stává děkanem Provozně ekonomické fakulty VŠZ v Praze a v roce 1963 je jmenován doktorem ekonomických věd. Úspěšně obhájil práci na téma „Ekonomická efektivnost v zemědělství a racionalizace v potravinářském průmyslu“. V roce 1970 byl jmenován Dr. h. c. na VŠZ v Brně.

Z podnětu prof. F. Loma byly v roce 1934 zahájeny tzv. geonomické práce, obnovené opět po roce 1945. Vycházely z principu, že organizace zemědělských podniků je ovlivňována dvěma hlavními skupinami faktorů. Studium vlivu faktorů přírodních bylo označeno pojmem geonomie, což bylo počátkem 50. let předmětem kritiky, která vycházela z toho, že organizace výroby v zemědělství nemůže být určována jen geonomií (faktory přírodními), ale spočívá v souhře s ekonomickými podmínkami.

Původně byly geonomické práce zahájeny ve „Svazu výzkumných ústavů zemědělských“ v rámci speciálního oddělení, které bylo později přejmenováno na oddělení pro rajonizaci zemědělství. V roce 1950 bylo přiřčeno do ústavu řízeného prof. F. Lomem a vedlo ke vzniku např. výrobních typů (dříve označovaných jako geonomické mapy), jakož i map zón vhodnosti pěstování různých plodin. Tyto mapy se staly základním kartografickým vyjádřením přírodních podmínek českého zemědělství.

Prof. F. Lom byl autorem mnoha vědeckých a odborných studií, autorem vysokoškolských učebnic, např. učebnice „Zemědělská ekonomika“ (Praha 1962), přepracované učebnice „Zemědělské ekonomiky“ z roku 1966, resp. 1971. Zpracoval „Přehled dějin zemědělské výroby v českých zemích“ (VŠZ Praha 1972)

Lze shrnout, že základní zájmovou oblastí prof. F. Loma byla problematika ekonomiky zemědělství v nejširších souvislostech včetně sociálních a historických, ale dokázal se prosadit nejen jako erudovaný vědecký pracovník, ale také jako úspěšný pedagog, organizátor a popularizátor vědeckých poznatků. Zemřel v Praze 22. 11. 1985.

Ing. Václav EREMIÁŠ, CSc. (funkční období 1. 8. 1963 – 31. 1. 1970)

Ing. V. Eremiáš se narodil 18. 12. 1921 v Praze a zde také zahájil studium na obchodní akademii. Po maturitě nastoupil do práce na Ministerstvo potravinářského průmyslu, odkud byl v roce 1956 vyslán do Sovětského svazu, kde pokračoval ve studiích na moskevské Vysoké škole ekonomické. Vysokou školu absolvoval ve zkráceném režimu v roce 1959. V Moskvě se také seznámil se svojí budoucí ženou. Po návratu do republiky mu byl v roce 1961 po nezbytné nostrifikaci udělen titul inženýra ekonomických věd na VŠE v Praze. Ing. V. Eremiáš byl nadstandardně jazykově vybaven, kromě ruštiny ovládal také němčinu a angličtinu. Následně pracoval na MZe a později ve funkci ekonomického náměstka ministra. Do funkce ředitele VÚZE byl jmenován v roce 1963 a stál v čele ústavu až do konce 60 let.

Revoluční změny ve sféře vlastnických i majetkových poměrů, k nimž došlo v 50. letech v období kolektivizace a vzniku jednotných zemědělských družstev, státních statků a strojně traktorových stanic, vyžadovaly rychlé řešení ve smyslu stabilizace dosažených výsledků ve výrobě, organizaci a řízení v celém zemědělství. Ředitel ústavu provedl potřebná opatření v organizaci ústavu i ve složení výzkumných týmů a na základě provedené analýzy vytyčil tři hlavní směry výzkumné činnosti, jimiž se stala problematika půdy jako základní složky národního bohatství, problematika plánovitého řízení organizace a ekonomiky zemědělství a informační zabezpečení centrálního direktivního systému řízení zemědělství.

Ukázalo se, že drastické zásahy do vlastnických a majetkových poměrů zemědělců v období kolektivizace byly prováděny velmi unáhleně, vedly často k závažným nedostatkům v evidenci půdy i k destabilizaci právních vztahů, postihujících jednotlivé zemědělce. Bylo nezbytné zabezpečit soulad mezi databázemi zemědělských orgánů na jednotlivých stupních řízení a soubory dat příslušných správních orgánů a SSÚ.

Záslužná byla systematická práce VÚZE na bonitaci zemědělského půdního fondu, na prohloubení a aktualizaci bonitačního a informačního systému jako nástroje pro zpřesnění hospodářského mechanismu v zemědělství. Vkladem produkčních parametrů hlavních zemědělských plodin do bonitační datové báze s možností jejich agregace nejen podle podniků, okresů, krajů a republik, ale i podle zemědělských výrobních oblastí se pokračovalo ve zdokonalování bonitační datové báze. Byly také položeny základy výzkumu ekonomického ocenění půd včetně založení bonitační banky dat o půdě.

Mimořádná pozornost byla v ústavu věnována problematice racionálního využití půdního fondu a s tím spojeného řešení složitých otázek alokace výroby, procesů koncentrace, specializace i kooperace zemědělských podniků. Při nebývalé rozsáhlé koncentraci půdního fondu a stavů hospodářských zvířat se stala tato problematika velmi aktuálním tématem. Výzkum se soustředil na řešení účelné velikosti jednotlivých odvětví výroby i celých zemědělských podniků, aniž by kdy dospěl k prakticky použitelným výsledkům.

Problematika plánovitého řízení organizace a ekonomiky zemědělství představovala druhý hlavní směr výzkumné činnosti v ústavu, jehož obecným cílem bylo zabezpečení stability vývoje v zemědělství. Výzkumné práce ústavu zaměřené na řešení této obtížně uchopitelné problematiky byly v 60. letech silně ovlivněny radikálními změnami názorů a postojů hlavních vědeckovýzkumných pracovišť republiky na účinnost centrálního řízení národního hospodářství republiky.

Za vedení ředitele Ing. V. Eremiáše byly hledány možné cesty ke zlepšování soustavy plánovitého řízení zemědělství a rozebíhaly se práce na přípravě podkladů pro novou soustavu plánovitého řízení tohoto odvětví. S využitím poznatků zahraničního vyspělého zemědělství se rozvíjel výzkum produkčních funkcí v zemědělské výrobě jako celku.

Po zhroutilí 3. pětiletky bylo zřejmé, že národní hospodářství potřebuje nutně reformu. Po několikaletých přípravách byla v roce 1965 prezentována ekonomická reforma, jejímž nejvýznamnějším představitelem byl O. Šik, ředitel Ekonomického ústavu ČSAV. Dosavadní direktivní směrnice měly nahradit ekonomické nástroje. Měla být také posílena samostatnost podniků tak, aby byly plně odpovědné za výsledky svého hospodaření. Měřítkem úspěchu podniku nemělo být plnění plánu, ale ukazatele hrubého důchodu.

V souladu s procesem liberalizace politického systému ústav směřoval k přípravě vlastního návrhu na novou soustavu plánovitého řízení organizace a ekonomiky zemědělství, a to takového, který by byl v souladu s předpokládaným rozvojem zemědělství, povahou jeho výrobní základny a jeho postavením v národním hospodářství.

Ing. V. Eremiáš byl nejen jedním z hlavních představitelů, ale také tvůrcem principů připravované ekonomické reformy v zemědělství. V této souvislosti nutno připomenout stěžejní dokument z této velmi bouřlivé doby, kdy spolu s Ing. B. Prouzou a A. Václavů (tehdy pracovníci MZe) představili tzv. „Koncepti otevřeného zemědělského podniku“.

Třetím hlavním směrem výzkumné činnosti bylo informační zabezpečení centrálního direktivního řízení zemědělství. Počátkem 60. let zůstává český agrární výzkum s několika výjimkami, ochuzen o používání exaktnějších výzkumných metod, zejména postupů kvantifikujících jednotlivé ekonomické jevy v rámci soustavy modelů, nástrojů matematické statistiky apod. Přitom uplatnění vědeckých metod řízení ve všech odvětvích národního hospodářství, a tedy i v zemědělství, nabývalo v této době na významu. Bylo zásluhou Ing. V. Eremiáše, že matematika začala vstupovat i do zemědělské ekonomiky a nutí ji pečlivě vážit a měřit fakta a faktory, jež o výsledku zemědělské výroby rozhodují. V této souvislosti vědecké sympozium, konané v říjnu 1963 v Praze z iniciativy VÚZE, bylo prvním krokem k cílevědomé a koordinované mezinárodní spolupráci tehdy jen mezi zeměmi východního bloku. Centrální řízení odvětví předpokládalo dosažení výrazných změn v systému vypracování optimálních podkladů pro rychlé a ekonomicky zdůvodnitelné rozhodování.

Za této situace se ředitel ústavu představil odborné veřejnosti kvalitně vypracovaný návrh na zřízení prvního rezortního výpočetního střediska, vybaveného samočinným počítačem. S podporou MZe zahájilo rezortní výpočetní středisko svou činnost 1. 6. 1966. V roce 1968 byl vypracován návrh koncepce rozvoje uplatnění matematických metod a výpočetní techniky v rezortu včetně konkrétních návrhů na další postup a tato koncepce se stala základním dokumentem informačního zabezpečení zemědělsko-potravinářského komplexu (ZPoK).

V srpnu 1968 došlo k bezprecedentnímu porušení svrchovanosti republiky a následně k zastavení všech snah pokračovat v reformní politice. Začalo období politické normalizace, tedy návratu do předreformních poměrů.

Ve stejném roce došlo ke státoprávním změnám – vzniku ČSFR a národních republik. Vzniklo také nové federální ministerstvo zemědělství a výživy a v této souvislosti byl vydán pokyn ke změně názvu VÚZE na Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy (VÚEZVŽ), do jehož nové působnosti patřil v podstatě celý zemědělskopotravinářský komplex.

Po srpnových událostech byl vyloučen Ing. V. Eremiáš z členství v KSČ a z vlastní vůle podal demisi na funkci ředitele. Následně byl přeřazen na pracoviště ČSAZ a do důchodového věku pracoval v bývalém Ústavu vědeckotechnických informací.

Ing. V. Eremiáš byl spolu s bývalým náměstkem ředitele VÚZE z 50. let prof. Ing. K. Svobodou zařazen do „Seznamu osob doporučených k zařazení do jednotné evidence představitelů a exponentů pravice ústředním výborem KSČ“. Je příznačné, že jméno prof. K. Svobody, koncem 60. let poradce v Kanceláři prezidenta ČSSR, bylo v závorce upřesněno „dříve Hackl“.

Ing. V. Eremiáš se zasloužil o rozvoj aplikace matematických a statistických metod v zemědělství a zásadně ovlivnil záměr zahájit výstavbu prvního výpočetního střediska v rezortu. Byl to významný zlom v přístupu celého zemědělství k aplikaci moderních metod šetření na bázi výkonné výpočetní techniky.

Ředitel Ing. Václav Eremiáš, CSc. vedl výzkumný ústav v neobyčejně složitém období, vysoce náročném na zvládnutí nečekaných změn, překážek a přehnaných požadavků na řešení obtížných situací. Řídil ústav vysoce profesionálně s bohatým zázemím dlouholetých zkušeností z řídicí praxe. V rámci možností, které mu byly tehdy dány existujícím politickým systémem, patřil k výrazným představitelům „Pražského jara“ a nositelům myšlenek směřujících k radikálním změnám direktivní soustavy řízení v českém zemědělství. Svým životním příkladem a postoji prezentovanými v kritických situacích si vydobyl přední místo mezi představiteli československého agrárně ekonomického výzkumu. Umírá krátce po listopadových událostech 7. 5. 2000.

Ing. Jaroslav KUNC, CSc. (funkční období 2. 2. 1970 – 30. 4. 1980)

Ing. Jaroslav Kunc, CSc., se narodil 22. 6. 1922 ve Rpetech u Hořovic, byl jmenován ředitelem VÚZE dne 2. 2. 1970, a to po dramatické likvidaci Pražského jara, v období tvrdé normalizace, charakterizované prosazováním oficiální ideologie, státním dohledem nad všemi aspekty hospodářského života a bezohledným vyloučením politické opozice ze všech sfér společnosti.

Ředitel ústavu akceptoval tuto rigidní politiku, která se na půdě ústavu projevila zejména vynuceným prosazením kádrových změn vůči tzv. „exponentům Pražského jara“. Přestože byla ředitelem odvolána celá řada špičkových odborníků ze svých funkcí, nedošlo k jejich propuštění z práce. Dále mohli pokračovat ve svých odborných aktivitách, a přestože byli pod speciálním dozorem centra, měli možnost se podílet na řešení reálných věcných problémů, týkajících se organizace, řízení a ekonomiky za oblast zemědělskopotravinářského komplexu.

Počátkem 70. let bylo nutno zabezpečit organizační změny, související zejména se včleněním útvaru ekonomiky potravinářského průmyslu z Ústředního výzkumného ústavu potravinářského průmyslu do VÚZE. Cílem bylo účelné propojit problematiku ekonomiky potravinářského průmyslu s ekonomikou zemědělství i s problematikou výživy obyvatelstva a dospět k jisté stabilizaci celého zemědělskopotravinářského komplexu jako rozhodující složky potravinového řetězce.

Státní správou bylo ústavu vytýčeno nové zaměření agrárně ekonomického výzkumu, jehož formálním výrazem bylo také přejmenování VÚZE na Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy (VÚEZVŽ). V první polovině roku 1970 bylo započato s přípravami na reorganizaci ústavu a úpravu výzkumného programu, aby odpovídal představám nadřízených orgánů a nové „Koncepti obsahu práce rezortních výzkumných ústavů ČSAZV platné pro období 1975 – 1980“.

Koncepce obsahu práce výzkumných ústavů ČSAZ vycházela v období normalizace z teze, že v souvislosti s vědeckotechnickou revolucí pronikající do zemědělství nabylo toto odvětví postupně a v mnoha směrech charakter průmyslové výroby. Tato tendence se prosazovala v neúnosné a škodlivé míře zejména v podmínkách socialistického zemědělství. Tzv. průmyslový charakter zemědělské výroby již nebylo možné spatřovat pouze v množství nebo dokonalosti technických prostředků uplatňovaných v tomto odvětví, nýbrž také v souvislosti s tím, jak budou poznány zákony biologických soustav. Výchozí představa, že se zemědělská výroba stane stabilnější, tedy méně závislá na náhodných veličinách, se však nedařilo uskutečňovat a naše zemědělství nadále zaostávalo za zemědělstvím našich západních sousedů.

V souvislosti s principem tzv. „plánovitého řízení národního hospodářství“ byly vymezeny čtyři hlavní směry činnosti VÚEZVŽ. Vědeckovýzkumné práce se rozvíjely jednak v útvaru rozvoje zemědělsko-potravinářského komplexu a mezinárodní spolupráce, v útvaru plánovitého řízení, v útvaru ekonomického a sociálního rozvoje lidského činitele a v útvaru ekonomicko-matematických metod a výpočetní techniky.

Od počátku 70. let byl v ústavu posílen makroekonomický výzkum a nově analyzována témata směřující ke kvantifikaci podílu zemědělsko-potravinářského komplexu na tvorbě národního důchodu, při vyjasňování úlohy ZPoK v souvislosti s integrací reprodukčního procesu v ČSSR stejně jako při řešení problémů souvisejících se začleňováním inputových odvětví a oborů do agro-průmyslových komplexů. Prvním pokusem o řešení těchto velmi složitých problémů byly prognostické studie vytyčující dlouhodobé, v daném politickém konsenzu nereálné koncepce rozvoje ZPoK do roku 2000.

Součástí těchto řešení byl rovněž návrh koncepce inovace sortimentu potravinářských výrobků z hlediska racionalizace výživy obyvatelstva, stabilizace vnitřního trhu, posílení soběstačnosti v potravinách v autarktním pojetí a zpracování prognózy spotřeby potravin a nápojů v ČSSR do roku 2000. Byly zpracovány tabulky složení výživových hodnot poživatin a navrženy konstrukce doporučených dávek potravin pro průměrného spotřebitele ČSSR.

Klíčovou výzkumnou oblastí se stal útvar plánovitého řízení ZPoK vycházející z jednotně a direktivně uplatňované soustavy plánování v nadpodnikové sféře, předepsané cenotvorby a z permanentních pokusů navrhovat takové změny soustavy ekonomických nástrojů plánovitého řízení, aby nedocházelo k disproporcím v rozvoji odvětví. Předmětem výzkum v daném pojetí byly analýzy soustavy cen v zemědělství a návrh jak tzv. zdokonalovat soustavu cen do příštích let. Do této soustavy spadala problematika stanovení stálých cen zemědělských výrobků a určení reálných hladin a relací cen pro budoucí pětiletá období.

Do oblasti výzkumu stanovení nákladů výroby spadaly úkoly související se zpřesňováním metodiky zjišťování výrobních nákladů a vypracování orientačních nákladových normativů za základní agrární komodity

Značná pozornost byla věnována problematice zemědělské půdy jmenovitě klasifikaci, oceňování a racionálního využití zemědělského půdního fondu. Součástí těchto prací bylo stanovení ekonomických charakteristik přírodních oblastí v českém a také ve slovenském zemědělství a posouzení vlivu různých výrobních podmínek na efektivnost zemědělské výroby.

Na centralizované úrovni byly řešeny otázky změn charakteru a dělby práce v zemědělství, vývoje pracovních sil, jejich efektivního využití a zvyšování produktivity práce. Konkrétním výstupem byly práce na prognóze vývoje pracovních sil v zemědělství do konce 90. let minulého století.

Dalším směrem výzkumné činnosti ústavu se stala problematika ekonomicko-matematických metod a užití výpočetní techniky v zemědělství. Výzkumná práce byla intenzivně rozvíjena ve výzkumném týmu ekonomicko-matematických metod a automatizovaných systémů řízení (ASŘ), v mezinárodním koordinačním centru a ve výpočetním středisku.

Byly navrhovány nové ekonomicko-matematické metody a vypracovány konkrétní modely, resp. projekty soustav modelů, s cílem dospět k vyšší účinnosti exaktních metod tvorby plánů rozvoje odvětví. Ústav také plnil funkci koordinačního centra v oblasti aplikace matematických metod a výpočetní techniky v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP).

Zachování existence ústavu bylo jednoznačně podmíněno rigidním plněním úkolů uložených VÚEZVŽ nadřazenými složkami a v tomto smyslu byl ředitel Ing. J. Kunc, CSc. jejich vykonavatelem. Mnohá řešení byla v období přísně direktivního řízení předem v obecných rysech deklarována, vlastnímu individuálnímu řešení vznikajících problémů nebyl dán žádný prostor k realizaci a celé směřování agrárně ekonomického výzkumu probíhalo v úplné izolaci vůči poznatkům a metodám běžně užívaným ve vyspělých zemích. Kolektivistickému modelu utváření českého zemědělství byly dány přísně vymezené a nepřekročitelné hranice a v tomto smyslu mohlo dojít k jinému výzkumnému zaměření ústavu jen se změnou politického systému. Zemřel 26. 4. 2009.

JUDr. Emil BORÁK (funkční období 1. 5. 1980 – 31. 8. 1989)

Pochází z rodu valašských fojtů, pečujících v minulosti o rozlehlé plochy zemědělské půdy a lesů. Narodil se 31. 10. 1932 v Novém Jičíně, odkud odešel již v roce 1934, kdy byl přijat do 1. vojenského gymnázia v Moravské Třebové, odkud po zrušení ČSA v roce 1939 přestoupil do Reálného gymnasia v Olomouci, kde studium dokončil. Po abiturientském studiu na Obchodní akademii v Olomouci byl jako příslušník ročníku 1923 nasazen do strojírenského podniku v Praze. Zde se setkal s tvrdou realitou života v průmyslovém podniku tehdejšího protektorátu. Získal však cenné zkušenosti z organizace a vnitropodnikového řízení podniku střední velikosti, kterých v pozdějších letech využíval.

Již v srpnu 1945 zahájil své studium ve Svobodné škole politických nauk v Praze, odkud přešel do nově založené Vysoké školy politické a sociální v Praze. V této době se zaměřil na studium národohospodářské politiky, národohospodářské teorie, dějin hospodářských nauk a ideologií a sociologie. Po zvážení vývoje této vysoké školy a se zřetelem k zájmu o teoretické práce prof. Engliše přešel v roce 1946 na právnickou fakultu University Karlovy v Praze, kde studium v roce 1951 dokončil.

Bezprostředně poté nastoupil na Generální ředitelství Cukrovarů a čokoládoven do útvaru pro organizaci a řízení, v letech 1953 až 1960 pracoval ve vedení Pekárenského trustu v Olomouci.

Nová etapa jeho aktivní práce započala v roce 1960, kdy přešel do Výzkumného ústavu ekonomiky potravinářského průmyslu. V ústavu se podílel zejména na aplikaci matematických a statistických metod při řešení ekonomických úloh v potravinářském průmyslu a jeho výrobních oborech. V roce 1962 se stal ředitelem ústavu.

V roce 1965 bylo rozhodnuto v rámci koncentrace výzkumných pracovišť sloučit Výzkumný ústav ekonomiky potravinářského průmyslu s Ústředním výzkumným ústavem potravinářského průmyslu. Výzkum ekonomiky potravinářského průmyslu se stal náplní samostatného útvaru technicky a technologicky orientovaného potravinářského ústavu. V tomto široce pojatém výzkumném celku se stal JUDr. Borák ekonomickým náměstkem ředitele.

V roce 1968 došlo k významným změnám jak u centrálních orgánů, tak i v zemědělství a v potravinářském průmyslu a pracovníci zaměřeni na ekonomiku potravinářského průmyslu přešli do VÚZE. V rámci těchto změn došlo také k 1. 1. 1969 k přejmenování Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky na Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy (VÚEZVŽ), JUDr. E. Borák byl jmenován zástupcem ředitele a od 1. 5. 1980 ředitelem ústavu.

Do funkce ředitele byl jmenován v období, kdy začalo být zřejmé, že administrativní systém řízení i ve výzkumu selhává a prohlubuje se znalostní disparita mezi výzkumnými poznatky vyspělých zemí ve srovnání s úrovní agrárně ekonomického výzkumu v ČR. Vynikajícím jazykovým vybavením (němčina, francouzština, ruština, angličtina) se JUDr. E. Borák zřetelně odlišoval od většiny vedoucích pracovníků normalizačního období, což mu také umožňovalo neztrácet přehled o výzkumných poznatcích vyspělé části světa a tyto v přípustné míře prezentovat.

Práce ústavu v 80. letech vycházela ze stále rostoucí složitosti vývoje zemědělství i ostatních odvětví zabezpečujících výživu obyvatelstva. Šedesátá bouřlivá léta ukázala obtížnost zásadního řešení problémů československého zemědělství a jejich úzké spojení s daným hospodářským mechanismem.

Hlavním směrem výzkumu se stala problematika optimálního rozvoje zemědělsko-průmyslového komplexu republiky a jeho vlivu na efektivnost čsl. ekonomiky. Konkrétní úkoly byly zaměřeny na realizaci výživové politiky, vývoj zemědělské a potravinářské výroby a posouzení vlivu odvětví na vývoj účinnosti zemědělské investiční výstavby. Byly řešeny otázky hlubšího zapojení zemědělsko-průmyslového průmyslu do tehdejší ekonomické integrace v rámci RVHP, spolu s vývojem zahraničního obchodu.

V 80. letech byly předkládány nové návrhy k efektivnímu využití zemědělské půdy, k prohloubení a aktualizaci bonitačního informačního systému i k jeho reálnému využití.

Příspěvkem k řešení naléhavých problémů 80. let bylo vyhodnocení tendencí vývoje reprodukce pracovních sil, substituce živé práce, mzdové a sociální politiky. Šlo o návrhy konkrétních opatření k postupnému odstraňování nedostatků na úseku reprodukce pracovních sil, k aktivizaci lidského činitele a tvorbě sociálního klimatu.

Do popředí se dostávají otázky související se spotřebou potravin, a to zvláště zemědělského obyvatelstva, problematika analýzy spotřeby potravin ve srovnání s vyspělými státy Evropy. Součástí řešení byl také problém zastupitelnosti potravin a naléhavých nutričních otázek.

Ústav připravoval návrh koncepce výživy obyvatelstva v horizontu do roku 2010. V 80. letech vystoupily do popředí problémy zdravé a racionální výživy a otázky ochrany životního prostředí. Výsledků bylo využito k formulaci výživové politiky.

Tehdy důležitým výzkumným tématem byla soustava plánů a metod plánování zemědělsko-potravinářského komplexu. Výsledkem byl návrh metodiky rozmístování závazných výstupů státního plánu a vybraných deficitních položek materiálně-technického zásobování na další pětileté období.

Permanentním výzkumným tématem zůstává řešení soustavy ekonomických nástrojů v zemědělství. Pokračovaly práce pokoušející se o prohlubování účinnosti ekonomického

mechanismu pro příští léta na úseku soustavy cen, cenových nástrojů, nástrojů řešení diferenciální renty, systému dotací a odvodů, komplexního pojištění úrody a dalších nástrojů řešení rizikovosti.

Byly předloženy návrhy k rozvoji informačního systému centra v odvětví s aplikací vhodných databázových technologií v souladu se zamýšlenou přestavbou hospodářského mechanismu. S tím souvisel výzkum rozvoje automatizace systému řízení federálního ministerstva zemědělství a výživy při tvorbě plánu, zahraničního obchodu, databankové základny zemědělství i potravinářských podniků, při zpracování výrobních bilancí a celé řady dalších datových souborů.

Ústav dlouhodobě spolupracoval s výzkumnými ústavu, odbornými pracovišti centrálních orgánů, vysokými školami v zemích RVHP i bezprostředně s pracovišti RVHP. Od roku 1981 byl důraz kladen na práce spojené se zdokonalováním soustavy plánovitého řízení a přestavbou hospodářského mechanismu v rámci RVHP. Ústav byl odpovědný za využití vyšších forem mezinárodní vědeckotechnické spolupráce a zvyšování účinnosti práce ústavu v rámci „Koordinačního střediska pro vypracování a zavádění matematických metod a elektronické výpočetní techniky do zemědělství“.

Ředitel JUDr. Emil Borák věnoval zemědělství a potravinářskému průmyslu 38let svého života. Přispěl k rozvoji a aplikaci ekonomicko-matematických metod a zavádění výpočetní techniky v zemědělství i v potravinářském průmyslu. Položil základ k výzkumu, založeném na organickém sejetí zemědělství s potravinářským průmyslem, opírající se o analýzu vazeb výrobních, technických i ekonomických mezi zemědělskými a potravinářskými podniky. Jako představitel vedoucího pracoviště ekonomického výzkumu a předseda vědeckého orgánu ČSAZ přispěl k prohloubení koordinační funkce ústavu v rámci agrárně ekonomického výzkumu. Byl členem vědeckých rad na výrobně-ekonomické fakultě VŠE v Praze a na provozně-ekonomické fakultě VŠZ v Praze.

Svou aktivní práci ve funkci ředitele VÚEZVŽ v Praze ukončil JUDr. Emil Borák v srpnu 1989 odchodem do důchodu.

Prof. Ing. Věra BEČVÁŘOVÁ, CSc. (funkční období 1. 9. 1989 – 31. 12. 1992)

Narozena 11. 6. 1944 v Jaroměři. Vystudovala Vysokou školu zemědělskou v Praze, provozně-ekonomickou fakultu. V roce 1983 získala titul kandidáta věd v oboru odvětvové a průřezové ekonomky na téma „Rozbor působení ekonomických nástrojů v účelové činnosti VHJ Oseva“. V roce 1995 předložila habilitační práci na téma „Dotační politika v zemědělství“, kterou úspěšně obhájila. V roce 2002 byla jmenována profesorkou na MZLU v Brně v oboru odvětvová ekonomika a management.

Po vysokoškolských studiích pracovala v letech 1967 až 1971 ve Státním statku Bezno jako účetní a následně na GR „Obchodu ovocem a zeleninou“ jako ekonom. Od roku 1974 až 1995 ve VÚEVŽ, resp. VÚZE pracovala jako vědeckovýzkumný pracovník a v období 1989 až 1992 ve funkci ředitelky VÚEZVŽ. Po odchodu z VÚZE nastoupila do pozice analytika řízení rizik v Agrobance, a.s./GE Capital Bank. Od roku 2001 je vědeckopedagogickým pracovníkem na Mendelově univerzitě v Brně, aktuálně ve funkci proděkana pro koncepci a rozvoj Fakulty regionálního rozvoje a mezinárodních studií.

Ve VÚZE pracovala 21 let, nejprve jako výzkumný pracovník v oblasti modelování procesů výroby a uplatnění matematických metod pro optimalizaci výroby v potravinářském průmyslu,

následně v oddělení soustavy ekonomických nástrojů, byla odpovědná za řešení výzkumných úkolů orientovaných na oblast ekonomického mechanismu služeb pro zemědělství. Od poloviny 80. let se stala odpovědnou řešitelkou hlavního úkolu Státního plánu ekonomického výzkumu (SPEV) „Soustava ekonomických nástrojů v zemědělsko-potravinářském komplexu“. V období 1989 až 1992 jako ředitelka v této době federálního VÚEZVŽ vedla a koordinovala výzkumné práce v rámci přípravy a zpracování návrhů ekonomické reformy v podmínkách ZPoK. Konkrétně pokračovala ve výzkumu v oblasti ekonomických nástrojů, jako odpovědný řešitel grantu Federálního ministerstva hospodářství „Základní principy zemědělské politiky ČSFR“ (1991-1992). Aktivně se jako spoluřešitelka účastnila zpracování strategických dokumentů pro agrární sektor v rámci ekonomické reformy, zejména prací souvisejících s přípravou ekonomických předpokladů směřujících k realizaci opatření ve prospěch liberalizace agrárního trhu. V dané etapě byly zvažovány možnosti, do jaké míry lze využít výsledků bonitace zemědělského půdního fondu pro realizaci restitučních, transformačních a privatizačních procesů v zemědělství a agrárním sektoru a vytváření předpokladů pro fungující trh s půdou.

Po transformaci agrárně-ekonomického výzkumu v ČR pracovala v nově vzniklém VÚZE jako vedoucí odboru kapitálového trhu a výzkumně řešila především otázky financování a úvěrování v zemědělství. Byla odpovědnou řešitelkou grantu GAČR „Výnosnost kapitálových vkladů do zemědělství a možnosti jejich zvýšení v souladu s navazujícími odvětvími národního hospodářství“ a grantu MZe „Teoretické, metodologické a praktické otázky kapitálového trhu ve vztahu k podnikatelské sféře APK“.

V kontextu svého výzkumného zaměření absolvovala zahraniční stáže v USA (IOWA State University, North Dakota University) a v LEI-DLO Haag /Rabobank/.

V další vědeckovýzkumné činnosti a navíc v pedagogické práci pokračovala na Mendelově univerzitě v Brně. Podílela se na výzkumu v rámci grantu NAZV „Konkurenceschopnost českého zemědělství při vstupu do Evropské unie“. Byla jedním z autorů expertní studie AV ČR „Návrh Národního programu orientovaného výzkumu a vývoje za sektor zemědělství a potravinářství“, podílela se na řešení výzkumných záměrů univerzity „Formování struktury zemědělství a potravinářského průmyslu a trendy chování podnikatelských subjektů v procesu integrace ČR do EU“ a „Česká ekonomika v procesech integrace a globalizace a vývoj agrárního sektoru a sektoru služeb v nových podmínkách integrovaného evropského trhu“. Své teoretické znalosti i zkušenosti uplatňuje i ve výuce na jednotlivých fakultách univerzity a při vedení doktorandů. Je autorkou a garantem nového studijního oboru „Agrobyznys“. Jako členka Evropské asociace agrárních ekonomů (EAAE) se zapojuje do řešení otázek hospodářské politiky v širších souvislostech vývoje tohoto segmentu ekonomiky. Má bohatou publikační činnost, aktivně se zúčastňuje mezinárodních vědeckých konferencí a seminářů i odborných akcí pro pracovníky veřejné správy a podnikatelské praxe. Pracuje i v expertních týmech, aktuálně mj. i jako členka týmu MZe ČR pro strategické otázky dalšího rozvoje zemědělství, potravinářství a lesnictví po roce 2014 a v koordinačním výboru Celostátní sítě pro venkov.

Prof. V. Bečvářová je členkou České akademie zemědělských (ČAZV), v současné době pracuje ve dvou vědeckých radách zahraničních a třech vědeckých radách domácích univerzit. Za přínos k rozvoji vědy a výzkumu v agrárním sektoru jí byla Českou akademií zemědělských věd udělena v roce 2010 Stříbrná medaile.

Ing. Josef KRAUS, CSc. (funkční období 1. 1. 1993 – 30. 9. 1998)

Ing. Josef Kraus se narodil 12. 4. 1936 v Českých Budějovicích, po maturitě studoval na Vysoké škole zemědělské – provozně ekonomické fakultě v Praze, studium zakončil v roce 1959. Během studií a následně jako člen armádního družstva basketbalistů ČSSR se věnoval vrcholovému sportu, patřil k předním hráčům.

Prvním jeho pracovištěm byl Ústav vědeckotechnických informací, dále pracoval ve Výzkumném ústavu národohospodářského plánování (VÚNP), kde zahájil vědeckou přípravu. Po srpnových událostech 1968 byl za podpis tzv. 2000 slov „potrestán“ a přešel do provozní praxe (SEMPRA, o. p.). Od roku 1971 mu bylo opět dovoleno pracovat ve výzkumu, jmenovitě ve VÚEZVŽ a dokončit vědeckou přípravu obhajobou kandidátské práce na téma „Využití prognostických metod v zemědělství“. Od roku 1986 až 1992 pracoval v Ekonomickém ústavu ČSAV. V celém předlistopadovém období nebyl politicky organizován. V Ekonomickém ústavu se po roce 1989 podílel na přípravě strategie radikální ekonomické reformy v agrárně potravinářském komplexu a následně spolu s dalšími kolegy se účastnil prací na přípravě agrárního programu ČR v tržním prostředí. V letech 1990 až 1992 vedl oddělení „Agrární politiky“.

V roce 1993 byl jmenován ředitelem nově koncipovaného pracoviště rezortního ekonomického výzkumu pod názvem „Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky (VÚZE), který vznikl sloučením Českého institutu agrární ekonomiky (ČIAE) a bývalého Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky a výživy (VÚEZVŽ).

Za vedení Ing. J. Krause dochází k zásadní přestavbě ústavu na výzkumné zařízení odpovídající demokratickému prostředí polistopadového období. Objektivnost poskytovaných výzkumných poznatků se stává základním krédem všech výstupů VÚZE. Změnila se organizační struktura ve shodě s ústavu obdobného zaměření fungujícím v sousedních zemích. Základním cílem zůstává co nejrychleji dohnat zpoždění související se zhruba 40letým uplatňováním centralisticko-plánovitého řízení národního hospodářství. Ústav se otvírá okolním vyspělým zemím ve snaze vstoupit do evropského výzkumného prostředí jako užitečný partner a svými výstupy čelit výzvám XXI. století.

Pracovní aktivity ve funkci ředitele spočívaly nejen v organizační práci související s transformací VÚZE na podmínky tržní ekonomiky, ale také v navazování dlouhodobě přerušovaných kontaktů s partnerskými organizacemi ve vyspělých evropských zemích a implementaci základních nástrojů know-how využívaných státní správou.

Byla zahájena zásadní rekonstrukce datové základny, aby se mohla stát kompatibilní s oficiálními daty EU. Spolu s dokončením transformace agrárně ekonomického výzkumu v ČR bylo v roce 1993 zrušeno výpočetní středisko a celý ústav propojen výkonnou sítí osobních počítačů.

Inicioval a metodicky řídil přípravné práce směřující ke každoročnímu vydání tzv. „Zpráv o stavu zemědělství v ČR“, které se staly základním analytickým dokumentem o hospodářských výsledcích čs. zemědělství předkládaným každoročně vládou Parlamentu ČR na základě „Zákona o zemědělství“.

Za jeho funkčního období byly zahájeny přípravné práce na projektu „Zemědělské účetní datové sítě“ (FADN CZ), poskytující každoročně údaje o výrobě a ekonomice zemědělských podniků podle závazné metodiky EU. Obdobně byla implikována metodika „Souhrnného zemědělského účtu“ (SZÚ)

na podmínky českého zemědělství a po jejím ověření předána k využití ČSÚ. Podle německé metodiky byl do českých podmínek aplikován „Nezávislý tržní informační systém“ (NTIS) a po několikaletém ověřování předán do užívání SZIF. Důležité aktivity ústavu souvisely v polovině 90. let s přípravou ČR na vstup do OECD, kdy ústav podle požadavků této mezinárodní organizace zpracoval kompletní dokument o českém zemědělství. Sloužil k prezentaci jeho úrovně a dosažených výsledků v rámci oficiální publikace „Review of Agricultural Policies“ (Paris, 1995). Statistiky českého agrárního zahraničního obchodu se stávají plně kompatibilní s tzv. „kombinovanou nomenklaturou EU“.

Účastnil se předvstupních prací souvisejících s posuzováním dopadu vstupu ČR do EU na agrární sektor. Předmětem jeho výzkumného zájmu se především staly otázky související s výzkumem faktorů ovlivňujících konkurenceschopnost českého agrárního zahraničního obchodu na jednotném trhu EU včetně podrobných analýz vnějších ekonomických vztahů ve zbožově teritoriálních relacích.

Po zásadních změnách ve vedení MZe rezignoval k 30. 9. 1998 na funkci ředitele. Profesně navázal na své předchozí výzkumné zaměření. V letech 2005 – 2007 zastával funkci vědeckého tajemníka a aktuálně působí jako poradce ředitele.

Výzkumné poznatky permanentně publikoval v řadě knižních publikací, ve vědeckých časopisech a v článkách přispívajících k rozvoji vědeckého poznání. Zvláštního ocenění se dostalo překladu první učebnice ekonomiky zemědělství v tržních podmínkách s názvem „Nauka o hospodaření zemědělského podniku“ přeložené autorským kolektivem pod jeho vedením v roce 1991 a na kterou navázal „Výkladový slovník agrární ekonomiky“ (1993).

Ing. Josef Kraus, CSc. byl zvolen čestným členem ČAZV za „mimořádný přínos k rozvoji vědy a výzkumu v agrárním sektoru“ (2002). Dostalo se mu v roce 2006 ocenění ministra zemědělství ČR za „dosažené výsledky v agrárním sektoru a vydatnou podporu evropské integraci“. Byl členem představenstva Ekosociálního fóra Rakouska, dlouholetým zástupcem rezortu v České statistické radě (1994 – 2010), členem dozorčí rady PGRLF (1994 – 1998), vědecké rady MZe pro zemědělskopotravinářský výzkum a vývoj (1996 – 1998), členem vědecké rady ČZU v Praze a Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Byl rovněž členem redakční rady vědeckého časopisu „Zemědělská ekonomika“ (1993 – 1998) a členem redakční rady „Ekonomiky poľnohospodárstva“ (Bratislava).

Doc. Ing. Tomáš DOUCHA, CSc. (funkční období 1. 10. 1998 – 29. 2. 2004)

Narodil se 27. 9. 1943 v Praze. Oba rodiče pocházeli z rodinných farem hospodařících na Českomoravské vrchovině. Po absolvování jedenáctileté střední školy začal v roce 1960 studovat na Vysoké škole zemědělské, provozně-ekonomické fakultě v Praze. Studium ukončil v roce 1965 diplomovou prací z oboru agrární statistiky.

Po absolvování základní vojenské služby nastoupil v roce 1966 do JZD Úholičky, Praha-západ, kde pracoval ve funkci střediskového ekonoma do roku 1968. Dále pak pracoval v zemědělském nákupním podniku ZNZP Praha jako referent pro investiční výstavbu. V roce 1969 se vrátil na VŠZ, do Výpočetního ústavu, kde zastával funkci analytika-programátora se zaměřením na ekonomicko-matematické modelování. V roce 1976 využil nabídky GRH VHJ STS a OZS Praha-Vinoř na převzetí útvaru pro zavádění automatizace řízení této hospodářské jednotky. Od roku 1980 se věnuje výzkumné činnosti, z počátku

se zaměřením na automatizované systémy řízení (ASŘ) v rezortu zemědělství. V období 1980 až 1984 pracoval jako vedoucí oddělení ASŘ (VÚEZVŽ). Koordinoval řešení výzkumných úkolů v rámci státních programů ekonomického výzkumu v oblasti rozvoje ASŘ rezortu a v rámci programů mezinárodní spolupráce zemí RVHP. V roce 1981 získal titul kandidáta věd v oboru zemědělské ekonomiky s prací na téma „Automatizovaný systém řízení VHJ STS a OZS“.

V roce 1985 přestoupil do Ústavu racionalizace řízení a práce, později přejmenovaného na Výzkumný ústav ekonomiky ZPoK a po roce 1989 na Český institut agrární ekonomiky (ČIAE). Pracoval ve funkci náměstka ředitele pro výzkum a současně byl odpovědným řešitelem výzkumných úkolů Státních programů ekonomického výzkumu (SPEV) a programů aplikovaného výzkumu v oblasti ekonomiky zemědělských podniků a automatizace jejich řízení. Od roku 1990, v souvislosti se změnou zaměření ústavu, se orientoval na výzkumně-analytické a koncepční práce pro centrální instituce, související s přechodem agrárního sektoru do tržních podmínek a s formováním zemědělské politiky. Přechod na novou výzkumnou tematiku a polistopadové společenské podmínky vyžadoval značné úsilí, včetně nezbytných studijních pobytů v zemích s vyspělou tržní ekonomikou (Velká Británie, USA, Německo, Japonsko aj.). V tomto období také věnoval značnou část své kapacity na rozšiřování nových poznatků formou přednášek a publikací.

V roce 1993 byl z ČIAE a federálního VÚEZVŽ založen nový Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky. V novém ústavu, ve kterém pracuje dodnes, nejprve zastával funkci vedoucího odboru agrární politiky a strukturálního vývoje zemědělství a zástupce ředitele pro výzkum. Koordinoval či se podílel na řešení řady výzkumných úkolů, zakázek pro MZe ČR a mezinárodních projektů (PHARE, ACE), především v oblasti koncepčních otázek vývoje zemědělství, analýzy zemědělské politiky a analýzy ekonomického a strukturálního vývoje zemědělství. Trvale spolupracuje v těchto oblastech s OECD, FAO, Evropskou komisí a Světovou bankou a s řadou univerzit a výzkumných ústavů v zahraničí. V roce 1998 byl jmenován ředitelem VÚZE, a tuto funkci zastával do roku 2004. Ve funkci ředitele usiloval o zkvalitnění výzkumných a analytických činností ústavu, zejména na úkor rutinních úkolů pro centrální orgány. V tomto směru zajistil např. převod útvaru tržních informačních služeb VÚZE do bývalého Státního fondu tržní regulace, při současném posílení výzkumně analytických kapacit ústavu. V roce 2002 organizoval a aktivně vystoupil na mezinárodní konferenci k 90. výročí Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky.

Ve své funkci přímo spolupracoval s vrcholovým vedením Ministerstva zemědělství. Byl členem operativních porad ministra. V období 2000 až 2004, kdy vrcholila příprava ČR a českého agrárního sektoru na vstup do EU, se spolu s pracovníky VÚZE významně podílel na analytických podkladech a doporučeních pro centrální orgány. Byl v těchto rolích členem příslušné komise MZV a také členem pracovního týmu RASES při předsednictvu vlády ČR. V roce 2004 se vrací do funkce náměstka ředitele pro výzkum a vedoucího úseku ekonomiky zemědělství (VÚZE). V září 2006 byl ustaven do funkce náměstka ministryně zemědělství ČR. Po změně vlády přešel zpět do VÚZE na předchozí pozici.

V roce 2001 byl jmenován docentem na ČZU Praha s úspěšným obhájením habilitační práce „Variantní hodnocení dopadů vstupu zemědělství ČR do podmínek EU“.

Je autorem a spoluautorem řady publikací doma i v zahraničí. Výsledky práce prezentuje také formou přednášek a vystoupení na domácích i zahraničních seminářích, konferencích apod. Svých znalostí využívá i v rámci pedagogické činnosti, zejména na ČZU. Byl či v současné době je členem Vědecké a Správní rady ČZU, předsednictva České akademie zemědělských věd a redakční rady časopisu Zemědělská ekonomika. V zahraničí byl mj. členem Výkonného výboru Evropské asociace zemědělských ekonomů (1999 až 2005), Řídící skupiny periodika EuroChoices, expertní skupiny

OECD pro vztahy východ-západ v agrárním sektoru, Světové asociace zemědělských ekonomů, Vědecké rady IAMO Halle a čestným členem Vědecké rady Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky (Bukurešť).

Z osobních zálib se trvale zajímá o dějiny umění, cestování a ze sportovních aktivit provozuje zejména tenis a turistiku.

Doc. Ing. Dušan VANĚK, Ph.D. (funkční období 1. 3. 2004 – 30. 9. 2007)

Doc. Ing. Dušan Vaněk se narodil 30. 10. 1955 v Brně. Středoškolské vzdělání ukončil maturitou na matematickém experimentálním gymnáziu v Brně.

Je absolventem VŠZ v Brně, kde v silném ročníku ukončil studium zootechnické specializace v roce 1980. Jeho spolužákem tehdy byl i zesnulý ministr zemědělství Ing. Josef Lux. Po vysoké škole působil v technických a záhy vedoucích pozicích v zemědělské prvovýrobě i službách a také jako odborný středoškolský pedagog. Dále pak si doplnil pedagogické vzdělání a následně přijal nabídku pracovat na ČZU v Praze. Stává se vedoucím katedry na agronomické fakultě a zahajuje doktorandské studium, které ukončil obhajobou v roce 2004.

V roce 1997 přešel na centrální rezortní pracoviště do funkce ředitele stěžejního odboru MZe. Následně byl jmenován 1. náměstkem ministra zemědělství zodpovědným mj. za zpracování dlouhodobé koncepce rozvoje zemědělství. V těchto letech zahájil intenzivní spolupráci s VÚZE. Koncepci zemědělství ČR se mu podařilo prosadit, ale za cenu změny působiště. Vrací se na ČZU Praha jako vedoucí katedry chovu skotu a mlékařství.

Po personálních změnách na MZe ČR byl opět povolán do totožné funkce s úkolem zabezpečit inovaci koncepce rozvoje zemědělství, což bylo počínaje rokem 2002 zahájeno.

Počátkem roku 2004 byl jmenován ředitelem VÚZE, kde v pozici hlavního manažera profiloval ústav do pozice důležitého spolutvůrce agrárně politických nástrojů a především nositele mnoha vysoce aktuálních úkolů souvisejících se vstupem ČR do EU. Za ředitelování Doc. Ing. D. Vaňka byla v ústavu zpracována celá řada strategických studií a materiálů podle požadavků souvisejících s členstvím ČR v EU. Byly rovněž zpracovány první analytické materiály formující politiku rozvoje venkova.

Ústavu velmi prospěla jeho předchozí pracovní angažovanost na MZe a schopnost obhájit pozici ústavu, čímž významně přispěl k posílení image ústavu nejen v orgánech státní správy, ale také v nevládních profesních organizacích a v podnikatelských kruzích působících v agrárním sektoru.

Na podzim roku 2007 ukončil své působení v ústavu z osobních (rodinných) důvodů, nyní žije a působí opětovně na Moravě. Aktuálně pracuje v zahraničí (Slovinsko) jako expert ve službách MF ČR.

Byl členem představenstva Ekosociálního fóra Rakouska, místopředsedou Národní komise FADN, členem vědecké rady VÚCHS (Rapotín), MZLU v Brně, VÚŽV v Uhříněvsi, Zemědělské fakulty v Českých Budějovicích, VÚEPP v Bratislavě a Slezské univerzity v Opavě. Dále byl členem oborové rady při PEF ČZU (podniková a odvětvová ekonomika a mezirezortní komise MŠMT).

Ing. Václav BAŠEK, CSc. (funkční období 1. 10. 2007 – 18. 10. 2011)

Václav Bašek, narozený 3. 8. 1946 v Kolíně pochází ze selského stavu. Jeho otec hospodařil na více než 45 ha zemědělské půdy v Benešovicích u Přelouče. Tato skutečnost po komunistickém puči v roce 1948 výrazně poznamenala jeho život. V roce 1949 byl jeho otec prohlášen za kulaka, zavřen do komunistického lágru, celý statek znárodněn a rodina násilně přesídlena do obce Dražkovice a pak do Mikulovic v blízkosti Pardubic. Oba rodiče potom pracovali jako dělníci. Ani to však nezabránilo komunistickému režimu, aby se dále na rodině nemstil a tak uvěznil i jeho matku v roce 1960 na 8 měsíců nepodmíněně, za „nepřátelský vztah k lidově demokratickému a socialistickému zřízení“. „Kulacký třídní původ“ tak výrazně ovlivnil Ing. V. Baškovi cestu za vzděláním. Po absolvování devítileté základní školy nastoupil do Zemědělského odborného učiliště v Přelouči (paradoxně zde při praktické výuce pracoval na statku svého otce) a učil se na „mistra vysokých sklizní“.

Po roce stráveném v učilišti byl s ohledem k výbornému prospěchu doporučen ke studiu na Střední zemědělské technické škole v Chrudimi, které úspěšně ukončil v roce 1966. Pokračoval ve studiích na Vysoké škole zemědělské v Praze, provozně ekonomické fakultě. Vzhledem k dosahovaným studijním výsledkům mu byl ještě v průběhu studia nabídnut poloviční pracovní úvazek. Po absolvování byl na základě konkurzu přijat do vědecké přípravy v oboru ekonomických věd, kterou úspěšně ukončil obhajobou kandidátské dizertační práce na téma „Motivace řídicích pracovníků v zemědělství“ na katedře řízení a získal vědeckou hodnost CSc. Je zřejmé, že v důsledku tvrdé perzekuce, jež postihla zejména jeho rodiče, Ing. V. Bašek celoživotně zaujímal pozice, které se nikdy neslučovaly s oficiální politikou KSČ. K dokreslení rodinného zázemí jeho sestra „nelegálně“ opustila republiku v roce 1969.

V roce 1978 ukončil V. Bašek své působení ve funkci odborného asistenta na katedře řízení PEF VŠZ Praha a nastoupil do cukrovarnického průmyslu na podnikové ředitelství Pražských cukrovarů a posléze na generální ředitelství VHJ Cukrovarnický průmysl. Zde působil na ekonomickém úseku. Počátkem roku 1983 byl na základě konkurzního řízení přijat jako vědecký pracovník do odboru organizace a řízení VÚEZVŽ. Ve své výzkumné činnosti se zaměřil na problematiku řízení a ekonomiky potravinářského průmyslu. Absolvoval rovněž několikaměsíční odbornou stáž na FMZVŽ v odborech řízení vědy a výzkumu a ekonomiky zemědělství.

V roce 1990 po listopadové revoluci obdržel nabídku k přechodu do decizní sféry – nejprve FMZVŽ, kde pracoval krátkodobě ve funkci náměstka ministra a po jeho zrušení do zemědělské divize Federálního ministerstva zemědělství, kde působil ve funkci ředitele odboru zemědělské ekonomiky a financování. Po rozpadu federace a krátkém působení v bankovní sféře se vrátil v roce 1994 zpět do VÚZE a pracoval ve funkci ekonomického náměstka ředitele až do poloviny roku 2007. Od 1. 10. 2007 byl ministrem zemědělství pověřen řízením VÚZE a funkci ředitele vykonával do poloviny října 2011. Pracovní aktivity ukončil ke konci roku 2011 a odešel do důchodu. Mezi jeho záliby patřil sport, v mládí závodně hokej a fotbal, posléze cykloturistika. Ve svém volnu se rád věnuje sportovnímu rybolovu.

Václav Bašek funkci ředitele plnil v období zásadních organizačních změn. Od 1. 7. 2008 se VÚZE sloučil s Ústavem zemědělských a potravinářských informací a nový ústav byl přejmenován na Ústav zemědělské ekonomiky a informací. Došlo k podstatné redukci počtu pracovníků nového ústavu a k výrazné diverzifikaci jeho činností. Výzkumně odborná činnost ústavu byla v tomto období orientována na probíhající „Kontrolu zdraví“ (Healthcheck) opatření SZP a jejich dopady na české

zemědělství. Ústav zpracovával celou řadu výstupů, ve kterých byly modelovány dopady zejména modulace přímých plateb a změn v platbách LFA do podnikové sféry. V tomto období bylo úspěšně ukončeno řešení výzkumného záměru.

Sloučený ústav rovněž zajišťoval činnosti v oblasti poradenství a vzdělávání pracovníků v zemědělství a provozování Zemědělské a potravinářské knihovny, to vše za podmínek udržení stability ústavu a výrazných úsporných opatření.

Za jeho řízení ÚZEI úzce spolupracuje se zahraničními a domácími institucemi (partnerské ústavy, zemědělské univerzity) s čímž souviselo i jeho členství a zastupování ÚZEI v těchto organizacích. Byl členem představenstva Ekosociálního fóra Rakouska, členem vědecké rady ČZU Praha, vědecké rady PEF ČZU Praha, vědecké rady VÚEPP Bratislava a členem redakční rady partnerského ústavu ve Varšavě (Polsko).

PhDr. Jan ŠLAJS, LL.M. (funkční období 19. 10. 2011 doposud)

PhDr. Jan Šlajs, LL.M. narozený 1. 5. 1980, byl jmenován ředitelem ÚZEI ministrem zemědělství Ing. Petrem Bendlem s platností od 19. 10. 2011. Je členem představenstva Ekosociálního fóra Rakouska (Vídeň), předsedou dozorčí rady Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti, v.v.i., místopředsedou dozorčí rady Výzkumného ústavu veterinárního lékařství, v.v.i. a členem redakční rady vědeckého časopisu *Ekonomika pol'nohospodárstva*, vydávaného Výzkumným ústavem ekonomiky pol'nohospodárstva a potravinárstva v Bratislavě.

Pracovní zkušenosti získal ve veřejném i soukromém sektoru v manažerských pracovních pozicích vrcholového managementu. Je zakladatelem a ředitelem Mezinárodního folklorního festivalu Pražský jarmark. Za svůj přínos a podporu folklóru a lidové kultury získal ocenění od Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.

Magisterské vzdělání získal v oboru politologie a mezinárodní vztahy na Vysoké škole mezinárodních a veřejných vztahů. Postgraduální vzdělání ukončil v roce 2010 v oboru komerční právo na A&W Business School. Rigorosní zkoušku obhájil v roce 2011 na Panevrópské vysoké škole. Dále absolvoval široké spektrum manažerského odborného vzdělávání v Čechách i v zahraničí.

Jan Šlajs si vytkl za cíl rozšířit dosavadní spolupráci ústavu s terciální sférou vzdělávání, což se naplnilo v roce 2012 uzavřením spolupráce v oblasti vědy a vzdělávání s Vysokou školou ekonomickou v Praze, Českou zemědělskou univerzitou a Univerzitou Jana Evangelisty Purkyně. Zaměstnanci ústavu jsou více involvováni do procesu vzdělávání, ať již vedením závěrečných prací či přednáškami na konkrétní resortní témata. Ředitel ústavu obnovil užší spolupráci s nevládními profesními organizacemi, která byla v posledním období více formální záležitostí.

Ústav využívá dobré pověsti ředitele z jeho předchozích pracovních aktivit v pozici vrchního ředitele na Ministerstvu zemědělství nejen k posílení image ústavu jako expertního poradenského centra, což dokazuje úzká spolupráce na zásadních programových dokumentech sektoru, ale také svěřením ústavu více odborných standardních tematických úkolů.

Další z cílů je posílení dobrého jména Zemědělské a potravinářské knihovny a větší využitelnost dat FADN.CZ v praxi. Velmi důležitá je i zahraniční spolupráce, která je velmi podporována.

Příloha 2

Výběr z bibliografie významných vědeckých prací pracovníků ústavu

(řazeno chronologicky)

- Slovník národohospodářský, sociální a politický: I. díl.* Hlavní redaktor Prof. dr. E. Chalupný. Praha: Knihtiskárna Otakar Janáček, 1929.
- KRBLICH, J. Složení čistých výnosů zemědělských závodů země české v letech 1933 až 1937. In: *Sborník prací k počtě šedesátých narozenin Dr. VI. Brdlíka*. Praha: Orbis, 1939, s. 509-532.
- Sborník prací k počtě šedesátých narozenin Dr. VI. Brdlíka*. Praha: Orbis, 1939, 741 s.
- LOM, Fr., SVOBODA, K. Stručný nástin vývoje a činnosti VÚZE. *Vědecké práce VÚZE v Praze*, II. Díl. Praha: ČSAZV, SZN, 1957, s. 7-16.
- FORMÁNEK, B., EREMIÁŠ, V. a MAREŠ, J. *JZD s vyšší úrovní hospodaření*. Praha: ÚVTI, 1964. Metodiky pro zavádění výsledků výzkumu do praxe č. 35, 21 s.
- EREMIÁŠ, V. a kol. *Dodavatelsko-odběratelské vztahy a rozvoj služeb ve zdokonalené soustavě řízení zemědělství*. Praha: SZN, 1966. Edice „Za vyšší úroveň plánovitého řízení“, č. 6, s. 93.
- EREMIÁŠ, V. K úkolům zemědělského ekonomického výzkumu v dalším období. In: *Příspěvky k historii české a slovenské zemědělské ekonomiky. Sympozium ČSAZ v Praze 25. 4. 1967*. Materiál ČSAZ, s. 146-150.
- SVOBODA, K. Současné vývojové směry v zemědělské ekonomice. In: *Příspěvky k historii české a slovenské zemědělské ekonomiky. Sympozium ČSAZ v Praze 25. 4. 1967*. Praha: ČSAZ, 1969, s. 104-119.
- EREMIÁŠ, V., PROUZA, B., VÁCLAVŮ, A. *Koncepce otevřeného zemědělského podniku*. Praha: SZN, 1968. Edice „Za vyšší úroveň plánovitého řízení“, č. 11, s. 77.
- DOMORÁZEK, P. Několik poznámek k poválečnému vývoji zemědělské ekonomie. In: *Příspěvky k historii České a slovenské zemědělské ekonomiky. Sympozium ČSAZ*. Praha: ČSAZ, 1969. S. 98-103.
- LOM, Fr. Vývoj zemědělské ekonomiky v českých zemích. In: *Příspěvky k historii české a slovenské zemědělské ekonomiky. Sympozium ČSAZ v Praze 25. 4. 1967*. Praha: ČSAZ, 1969, s. 3-70.
- LUKL, J. Z počátku Zemědělského ústavu účetnicko-spravovédného. In: *Příspěvky k historii české a slovenské zemědělské ekonomiky. Sympozium ČSAZ v Praze 25. 4. 1967*. Praha: ČSAZ, 1969, s. 74-94.
- LOM, Fr. Vývoj zemědělského výzkumnictví a ekonomických bank v zemědělství ČSSR do roku 1951. *Zemědělská ekonomika*. 1970, roč. 16, č. 1, s. 3-21.
- EREMIÁŠ, V. Vývoj dnešního VÚEZVŽ a jeho příspěvek k rozvoji oboru od roku 1951. *Zemědělská ekonomika*. 1970, roč. 16, č. 1, s. 23-31.
- SVOBODA, K. Padesát let VÚEZVŽ. *Zemědělská ekonomika*. 1970, roč. 16, č. 1, s. 1-2.
- EREMIÁŠ, V. *Praktické zkušenosti se specializací zemědělství v SSSR: Studijní informace ÚVTI č. 1*. Praha: ÚVTI, 1974, s. 108.
- BEČVÁŘOVÁ, V. a kol. *Rozpracování zásad hospodářské politiky APK v období přechodu k tržnímu hospodářství. Závěrečná zpráva 2. části výzkumu grantu FMH*. Praha: VÚEZVŽ, 1991. 53 s.

- BEČVÁŘOVÁ, V. a kol. *Trh a jeho regulace v zemědělství ČSFR*. Praha: AZV ČSFR, 1991. 91 s. ISBN 80-7002-0250-3.
- BEČVÁŘOVÁ, V. a kol. *Základní principy podpory agrární politiky. Výzkumná studie grantu FMH*. Praha: VÚEZVŽ, 1991. 120 s.
- HONCOVÁ, J. *Zemědělský ústav účetnicko-spravovnědný*. In: *Vědecké práce Národního zemědělského muzea č. 29*. Praha: NZM, 1991-1992, s. 265-285.
- BEČVÁŘOVÁ, V., DOUCHA, T., KRAUS, J. *K nové koncepci evropské agrární politiky*. Praha: AZV ČSFR, 1992, 109 s. ISBN 80-7002-029-6.
- BEČVÁŘOVÁ, V. a kol. *Řešení stěžejních problémů agrární politiky a transformace v zemědělství a potravinářském průmyslu*. Praha: VÚEZVŽ, 1993. 43 s.
- KRAUS, J. a kol. *Výkladový slovník agrární ekonomiky (německo- český a německo-slovenský)*. Praha: VÚZE, 1993, 216 s.
- BEČVÁŘOVÁ, V. a kol. *Finanční trh a zemědělství*. Praha: VÚZE, 1994. 40 s. ISBN 90-901680-4-3.
- BEČVÁŘOVÁ, V., FRITZOVÁ, M. *Agrární úvěry ve státech Evropské unie*. Praha: VÚZE, 1995, 73 s. ISBN 80-85898-09-8.
- Česká republika: doslovný překlad studie zpracované DG VI pod názvem "Agricultural Situation and Prospects in the Central and Eastern European Countries - Czech Republic*. Praha: VÚZE, 1995. 62 s.
- KRAUS, J. a kol. *Prerequisites of the Czech Agriculture from the Standpoint of Accession of the Czech Republic into the EU. Studie VÚZE*. Praha: VÚZE, 1997, 112 s. ISBN 80-85898-54-3.
- KRAUS, J. a kol. *Předpoklady českého zemědělství z hlediska vstupu ČR do EU. (Nezávislé stanovisko skupiny výzkumných pracovníků VÚZE)*. Lektorská spolupráce Dr. R. Moehler (International Consultant, Brusel); Dr. R. Peters (EK, DG VI, Brusel); Prof. Dr. M. Schneider (WIFO, Vídeň); Dr. V. Vojtěch (OECD Paříž). Praha: VÚZE, 1997. Výzkumná studie. 102 s. ISBN 80-85898-55-1.
- DOUCHA, T. a kol. *Vývoj agrárního sektoru ČR v období 1989-1997: Informační studie*. Praha: VÚZE, 1998. 54 s. ISBN 80-85898-75-6.
- KRAUS, J. a kol. *Expected Impacts of the Accession of the Czech Republic into the EU on the Czech Agriculture. Informační studie*. Praha: VÚZE, 1998, 62 s. ISBN 80-85898-68-3.
- KRAUS, J. a kol. *Předpokládané dopady vstupu ČR do EU na české zemědělství: Informační studie*. Praha: VÚZE, 1998, 59 s. ISBN 80-85898-66-7.
- DOUCHA, T. *Czech pre-accession agricultural policy and utilisation of agricultural land. Agricultural Economics*. 2001, 47, č. 7, s. 281-284. ISSN 0139-570X."
- DOUCHA, T., DIVILA, E. *Farm transformation and restructuring in the Czech agriculture: After ten years*. In: IEDA, O. et al. *The new structure of the rural economy of postcommunist countries*. Sborník semináře Slavic Research Center, Hokkaido University Sapporo, 2001. ISBN 4-938637-24-3.
- DOUCHA, T. *Globalisation and Concentration in the Czech agro-food sector. Agricultural Economics*. 2002, 48, č. 2, s. 76-80.
- DOUCHA, T., MATHIJS, E., SWINNEN, J., F., M. *Case Study – Post Communist land Reform and Changes in Tenure in the Czech Republic*. In: JANVRY, A. et al. *Access to Land – Rural Poverty and Public Action*. UNU/Wider studies in development economics. Oxford University Press, 2002.
- KRAUS, J., SOKOL, Z. *Stručná historie VÚZE*. In *Mezinárodní sborník u příležitosti 90. výročí založení VÚZE*. Praha: VÚZE ve vydavatelství Profi Press s.r.o., 2002, s. 273-285.
- DOUCHA, T., BLÍŽKOVSKÝ, P. *Readiness of Czech agriculture for EU accession. Studies in Agricultural Economics*. 2003, Nr. 99. Budapest: AKII. 2003. ISSN 1418-2106.
- REINSBERG, K., DOUCHA, T., ABELE, S. *Strukturwandel und Beschäftigung im Agrarsektor: Eine vergleichende Analyse der Tschechischen Republik und der neuen Bundesländer*. In

- Sborník semináře „Perspektiven der europäischen Agrar- und Ernährungswirtschaft nach der Osterweiterung der Europäischen Union“*. Schriften der GEWISOLA, Band 38, 2003. ISBN 3-7843-3273.
- DOUCHA, T. Czech agriculture and the EU accession – a need for a new strategy. *Agricultural Economics*, 50, 2004, č. 3, s. 94-99.
- HANIBAL, J. a kol. *Uplatnění Zemědělské účetní datové sítě (FADN) v ČR: Výzkumná studie č. 78*. Praha: VÚZE, 2004. 70 s. ISBN 80-86671-23-2.
- VANĚK, D., DOUCHA, T. Impacts of EU accession on the Czech Agriculture. In: *Sborník mezinárodního semináře „Application of the CAP in the enlarged EU“ k 50. výročí založení AKII Budapešť*. 18. 10. 2004. ISBN 963 491 468 3.
- BEČVÁŘOVÁ, V. *Podstata ekonomické souvislosti formování agrobiznysu*. Brno: MZLU, 2005. 68 s. ISBN 80-7157-911-4.
- VANĚK, D. a kol. *Czech agriculture after Accession to the EU. Year after*. Studie VÚZE. Praha: VÚZE, 2005. 39 s. ISBN 80-86671-29-1.
- BEČVÁŘOVÁ, V. *Koncepce a vývoj agrární politiky EU a USA*. Brno: MZLU, 2007. 94 s. ISBN 978-80-7375-133-3.
- BEČVÁŘOVÁ, V. Shaping agribusiness and its impact on the competitive environment of agricultural enterprises. In: CSAKI, C.; FORGACS, C. *Agricultural Economics and Transition*. Halle/S. Germany: IAMO. 2008. ISBN 973-3-938584-31-6.
- BEČVÁŘOVÁ, V. The influence of Agribusiness Market Structure on the Entrepreneurial Environment in the Region. In: KAPUSTA, F. *Agrobiznes a zrównowazowy rozwój oszarów wieskich*. Wroclaw, Polska: AE, 2008. ISSN 0324-8445.
- BAŠEK, V. a J. KRAUS. *Mezinárodní srovnání vybraných ukazatelů zemědělských podniků v EU: Výzkumná studie*. Praha: ÚZEI, 2009. 89 s. ISBN 978-80-86671-67-3.
- BEČVÁŘOVÁ, V., VINOHRADSKÝ, K., ZDRÁHAL, I. *České zemědělství a vývoj cenového prostředí společného trhu EU*. Brno: MZLU, 2009, 70 s. Folia II, č. 11. ISBN 978-80-7375-368-9.
- BAŠEK, V. a kol. *České zemědělství šest let po vstupu do Evropské unie*. Praha: ÚZEI, 2010, 77 s. Výzkumná studie č. 103. ISBN 978-808-6671-819.
- BEČVÁŘOVÁ, V. The European Model of Agricultural Policy In: the Global Context. In: *New Knowledges in a New Era of Globalization*. Edited by Piotr Pachura, economia.: InTech Open, 2011, s. 285-310. ISBN 978-953-307-501-3.
- SVOBODOVÁ, E., BEČVÁŘOVÁ, V., VINOHRADSKÝ, K. *Intenzivní a extenzivní využívání přírodních zdrojů zemědělství ČR*. Brno: MENDELU, 2011. 116 s. ISBN 978-80-7375-578-2.

Významné překlady

- LEIBER, F. *Nauka o hospodaření zemědělského podniku*. (Landwirtschaftliche Betriebswirtschaftslehre). Vydáno na základě licenční smlouvy mezi nakladatelstvím Paul Parey Verlag a ČIAE. Praha: Český institut agrární ekonomiky, 1991, 380 s.
- LUKAS, Zd., PÖSCHL, J. et al. *Možnosti a bariéry rozvoje zemědělství v zemích střední a východní Evropy v rámci EU 25*. Vydáno s podporou MZe u příležitosti vstupu ČR do EU. Praha: MZe, 2004, 212 s.

Příloha 3

Ediční řada výzkumných a informačních studií (1993 – 2011)

1993

Nákladovost zemědělských výrobků a výsledky hospodaření v zemědělských podnicích ČR za rok 1992. (Informační studie č. 1). (POLÁČKOVÁ, J., KUBÍKOVÁ, Z., MLÁDEK, Z., PROKOP, J.) Praha: VÚZE, 1993, 58 s.

Komparace vybraných ukazatelů českého zemědělství se státy s vyspělou tržní ekonomikou. (Informační studie č. 2). Praha: VÚZE, 1993, 48 s., 33 tab.

Konkurs a vyrovnání. (Informační studie č. 3). (BEČVÁŘOVÁ, V. a kol.). Praha: VÚZE, 1993, 41 s.

1994

Příjmová disparita zemědělství. (Výzkumná studie č. 4). (SOKOL, Z.) Praha: VÚZE, 1994, 32 s.

Vývoj změn ve spotřebitelské poptávce po potravinách. (Informační studie č. 5). (KREJČÍ, J., ŠTIKOVÁ, O.) Praha: VÚZE, 1994, 48 s.

Finanční trh a zemědělství. (Informační studie č. 5). (BEČVÁŘOVÁ, V. a kol.) Praha: VÚZE, 1994, 40 s.

Finanční hospodaření podnikatelských subjektů. (Informační studie č. 7). (NOVÁK, J., PICKOVÁ, A., SOKOL, Z.) Praha: VÚZE, 1994, 47 s.

Ekonometrické modelování rizika a aplikací na Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond. (Informační studie č. 8). (JANDA, K.) Praha: VÚZE, 1994, 38 s.

Sociální souvislosti procesu transformace zemědělství. (Informační studie č. 9). (HORSKÁ, H., SPĚŠNÁ, D.) Praha: VÚZE, 1994, 54 s.

Spotřeba potravin a predikce vývoje poptávky po potravinářském zboží. (Informační studie č. 10). (ŠTIKOVÁ, O., SEKAVOVÁ H., MRHÁLKOVÁ I., FRONĚK, P.) Praha: VÚZE, 1994, 50 s.

Možnosti a problémy využití obnovitelných zdrojů energie rostlinného původu. (Informační studie č. 11). (NĚMEC, J., KLÁNOVÁ, Z.) Praha: VÚZE, 1994, 49 s.

Agrární struktura ve vyspělých ekonomikách. (Informační studie č. 13). (KRAUS, J., DIVILA, E., SOKOL, Z.) Praha: VÚZE, 1994, 41 s.

Nákladovost zemědělských výrobků v zemědělských podnicích za rok 1993. (Informační studie č. 14). (HANIBAL, J., POLÁČKOVÁ, J., KUBÍKOVÁ, ZD., MLÁDEK, Z.) Praha: ÚZEI, 1994, 52 s.

Modelové zpracování predikce cen zemědělských a navazujících výrobků. (Informační studie č. 15). (MUŽÍK, V., FRONĚK, P.) Praha: VÚZE, 1994, 42 s.

Vybrané otázky trvalé udržitelnosti zemědělství. (Informační studie č. 16). (PRAŽAN, J., DOUCHA, T., KRPÁLEK, P., MATALOVÁ, V., RATINGER, T.) Praha: VÚZE, 1994, 47 s.

Analýza českého agrárního zahraničního obchodu za období let 1989 až 1993. (Informační studie č. 17). (VOLOŠIN, J., ŠLAISOVÁ, J., DUBOVICKÁ, Š.) Praha: VÚZE, 1994, 92 s.

Regionální politika v zemědělství. (Informační studie č. 18). (HRABÁNKOVÁ, M., NĚMEC, J., MARKOVÁ, C.) Praha: VÚZE, 1994, 55 s.

Metodická příručka k zemědělským a lesnickým národním (národohospodářským) účtům. Praha: VÚZE, 1994, 119 s., přílohy.

Zemědělská regionální politika. Praha: VÚZE, 1994, 120 s.

Agrární úvěry ve státech Evropské unie. (Informační studie). (BEČVÁŘOVÁ, V., FRITZOVÁ, M.) Praha: VÚZE, 1994, 73 s.

1995

- Strukturální změny a tendence v potravinářském sektoru. (Informační studie č. 19). (MEZERA, J., DVOŘÁK, J.) Praha: VÚZE, 1995, 58 s.
- Příjmové postavení zemědělských domácností. (Výzkumná studie č. 20). (DIVILA, E.) Praha: VÚZE, 1995, 52 s.
- Vývoj změn ve spotřebitelské poptávce po potravinách. (Informační studie č. 21). (KREJČÍ, J., ŠTIKOVÁ, O.) Praha: VÚZE, 1995, 50 s.
- Hypoteční úvěry v zemědělství. (Informační studie č. 22). (BEČVÁŘOVÁ, V., FRITZOVÁ, M.) Praha: VÚZE, 1995, 31 s.
- Strategické řízení zemědělských podniků. (Informační studie č. 23). (NOVÁK, J., PICKOVÁ, A.) Praha: VÚZE, 1995, 46 s.
- Spotřeba potravin a predikce vývoje poptávky po potravinářském zboží. (Informační studie č. 24). (ŠTIKOVÁ, O., SEKAVOVÁ, H., MRHÁLKOVÁ, I., FRONĚK, P.) Praha: VÚZE, 1995, 51 s.
- Nákladovost zemědělských výrobků v zemědělských podnicích ČR za rok 1994. (Informační studie č. 25). (HANIBAL, J., POLÁČKOVÁ, J., KUBÍKOVÁ, Z., MLÁDEK, Z.) Praha: VÚZE, 1995, 65 s.
- Strukturální změny a ekonomická pozice potravinářského průmyslu. (Informační studie č. 26). (MEZERA, J., DVOŘÁK, J.) Praha: VÚZE, 1995, 56 s.
- Zemědělství jako vedlejší výdělečná činnost. (Oficiální překlad publikace „Landwirt im Nebenerwerb“). (PAHMEYER, L.) Praha: VÚZE, 1995, 206 s.
- Zpráva o stavu rakouského zemědělství 1993 (výťah). Praha: VÚZE, 1995, 53 s.
- Komparace českého zemědělství s Evropskou unií. Praha: VÚZE, 1995, 75 s.
- Česká republika. Situace a perspektivy zemědělství v zemích střední a východní Evropy. Praha: VÚZE, 1995, 62 s. ISBN 80-85898-19-5.
- Zemědělství zemí střední a východní Evropy a jejich budoucí vstup do Evropské unie. (Překlad studie). (TANGERMANN, S., TARDITI, S., BUCKWEL, A.) Praha: VÚZE, 1995, 183 s.
- Půda v ekonomických souvislostech. (Sborník ze semináře). Praha: VÚZE, 1995, 185 s.

1996

- Přístupy k řešení problémů agrárního zahraničního obchodu. (Informační studie č. 27). (HADOVÁ, J. a kol.) Praha: VÚZE, 1996, 52 s.
- Metodika kalkulací nákladů v zemědělství. (Informační studie č. 28). (NOVÁK, J.) Praha: VÚZE, 1996, 60 s.
- Aplikace platné regionální a strukturální politiky EU na podmínky českého zemědělství. (Informační studie č. 29). (HRABÁNKOVÁ, M., MARKOVÁ, C., KOHOUTOVÁ, B.) Praha: VÚZE, 1996, 46 s.
- Signály změn sociálního postavení zemědělců. (Výzkumná studie č. 30). (HORSKÁ, H., SPĚŠNÁ, D.) Praha: VÚZE, 1996, 39 s.
- Analýza ziskových a ztrátových podniků v českém zemědělství. (Výzkumná studie č. 31). (PROUZA, B.), Praha: VÚZE, 1996, 66 s.
- Koncepce sledování nákladů v zemědělství ČR. (Informační studie č. 32). (POLÁČKOVÁ, J., KUBÍKOVÁ, Z., HANIBAL, J.) Praha: VÚZE, 1996, 59 s.
- Vývoj změn ve spotřebitelské poptávce po potravinách. (Informační studie č. 33). (KREJČÍ, J., ŠTIKOVÁ, O.) Praha: VÚZE, 1996, 56 s.
- Spotřeba potravin a predikce vývoje poptávky po potravinářském zboží. (Informační studie č. 34). (ŠTIKOVÁ, O., SEKAVOVÁ, H., MRHÁLKOVÁ, I., FRONĚK, P.) Praha: VÚZE, 1996, 37 s.
- Hodnocení území z pozice agrární regionální politiky a rozvoje venkova. (Informační studie č. 35). (HRABÁNKOVÁ M., TRNKOVÁ, V., KLEINERTOVÁ, D.) Praha: VÚZE, 1996, 81 s.

- Situace na trhu vybraných komodit (I. část - Živočišná výroba). (Informační studie č. 36). (VANÍČEK, F. a kol.) Praha: VÚZE, 1996, 89 s.
- Situace na trhu vybraných komodit (2. část - Rostlinná výroba). (Informační studie č. 37). (VANÍČEK, F. a kol.) Praha: VÚZE, 1996, 113 s.
- Nákladovost zemědělských výrobků v zemědělských podnicích ČR za rok 1995. (Informační studie č. 38). (HANIBAL, J. a kol.) Praha: VÚZE, 1996, 69 s.
- Sociální jistoty v zemědělství – systém zemědělského sociálního zabezpečení. Praha: VÚZE, 1996, 44 s.
- České, slovenské a maďarské zemědělství ve srovnání se státy EU. Praha: VÚZE, 1996.
- Zemědělská politika, trhy a obchod v zemích OECD. Sledování a vyhodnocení. Praha: VÚZE, 1996, 50 s.
- Zemědělství v makroekonomických souvislostech. (Publikace VÚZE č. 21) (SOKOL, Z., KRAUS, J.) Praha: VÚZE, 1996, 30 s.+ 17 tab.

1997

- Stav a výhled potravinářského sektoru v Evropské unii. (Informační studie č. 40). (MEZERA, J., DVOŘÁK, J., BAŠEK, V.) Praha: VÚZE, 1997, 69 s.
- Vývoj změn ve spotřebitelské poptávce po potravinách. (Informační studie č. 41). (KREJČÍ, J., ŠTIKOVÁ, O.) Praha: VÚZE, 1997, 62 s.
- Účetní a manažerské pojetí nákladů. (Informační studie č. 42). (NOVÁK, J., VOJTÍŠEK, M., PICKOVÁ, A.) Praha: VÚZE, 1997, 48 s.
- Nákladovost zemědělských výrobků v zemědělských podnicích ČR za rok 1996. (Informační studie č. 43). (HANIBAL, J. a kol.) Praha: VÚZE, 1997, 67 s.
- Vliv zemědělství na životní prostředí. (Výzkumná studie č. 44). (PRAŽAN, J., KŘÍŽ, Z.) Praha: VÚZE, 1997, 49 s.
- Podniková struktura zemědělství v Evropské unii a porovnání s Českou republikou. (Informační studie č. 45). (DIVILA, E.) Praha: VÚZE, 1997, 83 s.
- Spotřeba potravin a odhad vývoje poptávky po potravinářském zboží. (Informační studie č. 46). (ŠTIKOVÁ, O. a kol.) Praha: VÚZE, 1997, 60 s.
- Analýza nákladů v českém zemědělství v roce 1996. (Výzkumná studie č. 47). (NOVÁK, J. a kol.) Praha: VÚZE, 1997, 65 s.
- Předpoklady českého zemědělství z hlediska vstupu České republiky do EU. (Výzkumná studie). (KRAUS, J. a kol.) Praha: VÚZE, 1997, 102 s.
- Skladištní stvrzenky a ovlivňování rizika komoditních obchodů. (JANDA, K., SKLENKOVÁ, H., VIGNER, J.) Praha: VÚZE, 1997, 56 s.
- Půdní fond a směry jeho využití. (Sborník příspěvků). Praha: VÚZE, 1997, 199 s.
- Japonské zemědělství – zemědělská politika, struktura a zahraniční obchod. (Informační studie). Praha: VÚZE, 1997, 59 s.
- Důsledky vstupu do EU pro rakouské zemědělství. (Překlad). (SCHNEIDER, M.) Praha: VÚZE, 1997, 98 s.
- Všeobecné principy potravinové legislativy v Evropské unii. (Zelená kniha Komise). Praha: VÚZE, 1997, 85 s.
- Czech, Slovak, Hungarian, Polish and Slovenian Agriculture in Comparison with EU Countries. Bratislava: VÚEPP, 1997, 54 tab., (přerušené číslování stran).

1998

- Předpokládané dopady vstupu ČR do EU na české zemědělství. (Informační studie č. 48) (KRAUS, J. a kol.) Praha: VÚZE, 1998, 59 s.

- Příspěvek na úhradu a možnosti jeho využití v podmínkách českého zemědělství. (Informační studie č. 49). (NOVÁK, J., HANIBAL, J., KUBÍKOVÁ, Z.) Praha: VÚZE, 1998, 41 s.
- Rozbor účinnosti ochrany českého agrárního trhu. (Informační studie č. 50). (TUČEK, P. a kol.) Praha: VÚZE, 1998, 41 s. a přílohy.
- Nákladovost zemědělských výrobků v zemědělských podnicích ČR za rok 1997. (Informační studie č. 51). (NOVÁK, J. a kol.) Praha: VÚZE, 1998, 80 s.
- Vývoj agrárního sektoru ČR v období 1989-1997. (Informační studie č. 52). (DOUCHA, T. a kol.) Praha: VÚZE, 1998, 54 s., tabulkové přílohy.
- Zemědělství Spojených států po Fair Act. Praha: VÚZE, 1998, 64 s. a přílohy.
- SZP – Společná zemědělská politika, zemědělství a životní prostředí. (Překlad studie A. Cammarata), Praha: VÚZE, 1998, 63 s.
- Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 1997. Výchozí analýza za období let 1993 – 1997. Praha: VÚZE, 1998, 50 s., 37 tab., 8 grafů.
- Czech, Slovak, Hungarian, Polish and Slovenien Agriculture in Comparison with EU Countries 1994 - 1997. Budapest: AKII, 1998, 54 tab., přeruš. stránkování.

1999

- Analýza nákladů v českém zemědělství v roce 1997. (Informační studie č. 53). (NOVÁK, J. a kol.) Praha: VÚZE, 1999, 72 s.
- Nákladovost zemědělských výrobků v zemědělských podnicích ČR za rok 1998 (Informační studie č. 54). (NOVÁK, J. a kol.) Praha: VÚZE, 1999, 81 s.
- Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 1998. (Informační studie č. 55). (TUČEK, P. a kol.) Praha: VÚZE, 1999, 56 s. přílohy.
- Spotřeba potravin a analýza základních faktorů, které ji ovlivňují. (Informační studie č. 56). (ŠTIKOVÁ, O. a kol.) Praha: VÚZE, 1999, 51 s., přílohy.
- Daňové úpravy pro zemědělství a lesnictví SRN. Praha: VÚZE, 1999, 27 s.
- Zvláštní směrnice Spolkového ministra zemědělství a lesního hospodářství Rakouska a „Rakouského programu ekologického a extenzivního zemědělství, šetřícího životní prostředí“ (ÓPUL – 98). (Překlad). Praha: VÚZE, 1999, 60 s.
- Czech, Slovak, Hungarian, Polish and Slovenien Agriculture in Comparison with EU Countries. Varšava: IERIGZ, 1999, 54 tab., přeruš. číslování stran.

2000

- Analýza nákladů v českém zemědělství v roce 1998. (Informační studie č. 57). (NOVÁK, J. a kol.) Praha: VÚZE, 2000, 127 s.
- Sociálně ekonomické postavení venkovských žen. (Výzkumná studie č. 58). (HORSKÁ, H., SPĚŠNÁ, D.) Praha: VÚZE, 2000, 79 s.
- The Socio-economic Position of Rural Women. (Výzkumná studie č. 59). (HORSKÁ, H., SPĚŠNÁ, D.) Praha: VÚZE, 2000, 82 s.
- Nákladovost zemědělských výrobků v zemědělských podnicích ČR za rok 1999. (Informační studie č. 60). (NOVÁK, J. a kol.) Praha: VÚZE, 2000, 85 s.
- Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 1999. (Informační studie č. 61). Praha: VÚZE, 2000, 48 s. 60 tab.
- Czech, Slovak, Polish, Slovenian, Romanian, Latvian and Hungarian Agriculture in Comparison with EU Countries. Praha: VÚZE, 2000, 54 tab., přeruš. stránkování.
- Bílá kniha o zdravotní nezávadnosti potravin. (Překlad). Praha: VÚZE, 2000, 52 s.

2001

- Výsledky výběrového šetření v zemědělských podnicích a domácnostech se zemědělskou výrobou v regionu Jihovýchod. (Mimořádná studie). (DIVILA, E. a kol.) Praha: VÚZE, 2001, 35 s. a přílohy.
- Nákladovost zemědělských výrobků v ČR za rok 2000. (Informační studie). (NOVÁK, J. a kol.) Praha: VÚZE, 2001, 86 s.
- Aktuální ekonomická problematika zemědělských podniků. (Sborník). (Live Economic Issues of Agricultural Enterprises). Praha: VÚZE, 2001, 155 s.
- Zemědělská účetní datová síť v ČR - FADN CZ 2001. Praha: VÚZE, MZe ČR, 2001, 95 s.
- Slovak, Czech, Hungarian, Latvian, Polish, Romanian and Slovenian Agriculture in Comparison with EU countries". Bratislava: VÚEPP, 2001, 54 tab. přeruš. stránkování.
- Bonitace a oceňování zemědělské půdy České republiky (NĚMEC, J.) Praha: VÚZE, 2001, 260 s., ISBN 80-85898-90-X
- Slovak, Czech, Hungarian, Latvian, Polish, Romanian and Slovenian Agriculture in Comparison with EU countries". Bratislava: VÚEPP, 2001, 54 tab. přeruš. číslování stran.
- Bonitace a oceňování zemědělské půdy České republiky (NĚMEC, J.) Praha: VÚZE, 2001, 260 s., ISBN 80-85898-90-X

2002

- Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2000. (Informační studie č. 64). Praha: VÚZE, 2002, 54 s. + tabulková příloha, ISBN 80-85898-94-2
- Analýza nákladů v českém zemědělství v roce 2000. (Informační studie č. 65). (NOVÁK, J. a kol.) Praha: VÚZE, 2002, 89 s. + tabulková příloha, 80-85898-95-0
- Aktuální změny ve spotřebitelské poptávce po potravinách. (Informační studie č. 66). (KREJČÍ, J., ŠTIKOVÁ, O.) Praha: VÚZE, 2002, 53 s., příloha, ISBN 80-85898-96-9
- Nákladovost zemědělských výrobků v ČR za rok 2001. (Informační studie č. 67). (POLÁČKOVÁ, J. a kol.), Praha: VÚZE, 2002, 79 s., ISBN 80-86671-00-3
- Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2001. (Informační studie č. 68). Praha: VÚZE, 2002, 37 s. + tabulková příloha, ISBN 80-86671-02-X
- Sborník k mezinárodnímu vědeckému semináři „Předvstupní strategie českého zemědělství na cestě do EU“. (Průhonice, září 2002). Praha, VÚZE, 2002, 285 s., ISBN 80-85898-5
- Proceedings of International Seminar „Pre-accession Strategy of the Czech Agriculture towards EU“ (Průhonice, září 2002) Praha: VÚZE, 2002, 282 s. (anglická verze sborníku). ISBN 80-85897-7

2003

- Pojištění - eliminace rizik zemědělského podnikání. (Informační studie č. 69). (PICKOVÁ, A., POLÁČKOVÁ, J.), Praha: VÚZE, 2003, 47 s., ISBN 80-86671-05-4.
- Odhad vývoje odvětví cukrovky a cukru v ČR po vstupu do EU. (Informační studie č. 70). (STRNADLOVÁ, H.) Praha: VÚZE, 2003, 70 s. + přílohy, ISBN 80-86671-07-0.
- Nákladovost zemědělských výrobků v ČR za rok 2002. (Informační studie č. 71). (POLÁČKOVÁ, J. a kol.), Praha: VÚZE, 2003, 88 s., ISBN 80-86671-08-9.
- Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2002. (Informační studie č. 72). Praha: VÚZE, 2003, 39 s. + přílohy, ISBN 80-86671-11-9.
- Aktuální ekonomická problematika zemědělských podniků II. (Live Economic Issues of Agricultural Enterprises). (Sborník). Praha: VÚZE, 2003, 141 s., ISBN 80-86671-06-2.

2004

- Vývoj spotřeby potravin a analýza základních faktorů, které ji ovlivňují. (Informační studie č.73). (ŠTIKOVÁ, O. a kol.) Praha: VÚZE, 2004, 57 s. + přílohy. ISBN 80-86671-13-5

- Očekávané změny českého agrárního zahraničního obchodu po vstupu do EU. (Výzkumná studie č. 74). (TUČEK, P.), Praha: VÚZE, 2004, 38 s. + přílohy. ISBN 80-86671-14-3
- Dluhová zátěž z transformace českého zemědělství. (Výzkumná studie č. 75). (DIVILA, E.) Praha: VÚZE, 2004, 46 s. ISBN 80-86671-15-1
- Analýza agrárního zahraničního obchodu ČR se státy CEFTA v letech 1997 až 2003 a jeho predikce po rozšíření EU. (Výzkumná studie č. 77). (VOLOŠIN, J.) Praha: VÚZE, 2004, 45 s. ISBN 80-86671-19-4
- Nákladovost zemědělských výrobků v ČR za rok 2003. (Informační studie). (POLÁČKOVÁ, J.) Praha: VÚZE, 2004. 86 s. ISBN 80-86671-20-8
- Uplatnění zemědělské účetní datové sítě (FADN) v České republice. (Výzkumná studie č. 78). (HANIBAL, J. et al.) Praha: VÚZE, 2004, 71 s. + 10 příloh. ISBN 80-86671-23-2
- Možnosti a bariéry rozvoje zemědělství v zemích střední a východní Evropy v rámci EU-25. (LUKAS, Z., PÖSCHL, J.) (Překladová publikace vydaná MZe u příležitosti vstupu ČR do EU). Praha: MZe, 2004, 212 s., ISBN 80-7084-343-8
- Czech, Hungarian, Latvian, Polish and Slovakian Agriculture in Comparison with EU countries 2004. Praha: VÚZE, 2004, 52 tab. (přeruš. stránkování). ISBN 80-86671-24-0
- Ekonomické podmínky využití půdního fondu ČR po vstupu České republiky do EU. Economic Conditions for the Use of Land Funds in the Czech Republic after the Accession to the EU. Sborník ze semináře. Praha: VÚZE, 187 s.+ CD.

2005

- Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2003. (Informační studie č. 79). (TUČEK, P. a kol.) Praha: VÚZE, 2005, 55 s. + přílohy.
- Zemědělské domácnosti v České republice – Typologie a příjmové postavení. (Výzkumná studie č. 80). (DIVILA, E., DOUCHA, T.) Praha: VÚZE, 2005, 50 s.
- Czech Agriculture after Accession to the EU: Year after. (VANĚK, D. et al.) (České zemědělství po vstupu do Evropské unie - Rok poté). Praha: VÚZE, 2005, 39 s.

2006

- Vliv změn cen na spotřebu potravin (analytické období 1995 – 2004). (Výzkumná studie č. 82) (ŠTIKOVÁ, O. a kol.), , Praha, VÚZE, 2005, 57 s. + přílohy)
- Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2004. (TUČEK, P.) Praha: VÚZE, 2006, 27 s. + přílohy.
- Predikce agrárního sektoru do roku 2010. (FOLTÝN, I. a kol.) Praha, VÚZE, 2006, 75 s.
- Méně příznivé oblasti pro zemědělství v ČR a EU (Kritéria pro jejich vymezení a podmínky plateb). (Výzkumná studie č. 85). (ŠTOLBOVÁ, M.) Praha: VÚZE, 2006, 62 s.
- Řízení podnikatelských rizik v zemědělství. (Výzkumná studie č. 86). (ŠPIČKA, J.) Praha: VÚZE, 2006, 53 s. ISBN 80-86671-36-4
- WTO a zemědělství. Praha, VÚZE, 2006, 44 s.

2007

- Český agrární zahraniční obchod dva roky po vstupu do EU. Ročenka AZO za rok 2005. (Recenzovaná výzkumná studie č. 87). (POHLOVÁ, K.; TUČEK, P.; KRAUS, J.) Praha: VÚZE, 2007, 56 s. + příloha.
- Reálný prostor pro snižování záporného salda českého agrárního obchodu. (Výzkumná studie č. 88). (KRAUS, J.) Praha: VÚZE, 2007, 46 s. + textová příloha: (TUČEK, P.) Možné dopady změn mezinárodního agrárního trhu na český agrární zahraniční obchod. 37 s.
- Problematika méně příznivých oblastí. (Výzkumná studie). (ŠTOLBOVÁ, M. a kol.) Praha: VÚZE, 2007, 129 s. ISBN 978-80-86671-47-5

Analýza plateb LFA, jejich vliv na podniky, životaschopnost, konkurenceschopnost a na životní prostředí. (ŠTOLBOVÁ, M. a kol.) Studie pro MZe. 2007, 65 s. (Mimořádný úkol).

Struktura, řízení a sociálně-ekonomické vztahy podniků v českém zemědělství. (CURTISSOVÁ, J., BAVOROVÁ, M., JELÍNEK, L., MEDONOS, T., KUBÁT, J.) Halle: Leibnitz Institut f. Agrarentwicklung in Mittel- und Osteuropa (IAMO), Praha: VÚZE, 2007, 166 s. ISBN 3-938584-114

2008

Dopady plateb LFA na ekonomické výsledky zemědělských podniků a návrhy na diferenciaci sazeb. (Výzkumná studie č. 89). (ŠTOLBOVÁ, M.) Praha: VÚZE, 2008, 56 s. ISBN 978-80-86671-50-5.

Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2006. (Výzkumná informace č. 90). (POHLOVÁ, K.) Praha: VÚZE, 2008, 40 s.+přílohy. ISBN 978-80-86671-51-2.

Problematika biopaliv v Brazílii. (Informační studie č. 91). (FOLTÝN, I., ZEDNÍČKOVÁ, I.) Praha: ÚZEI, 2008, 35 s. ISBN 978-80-86671-53-6. zemědělství.

Hospodaření zemědělských podniků v produkčně znevýhodněných oblastech Beskyd a Bílých Karpat. (Výzkumná studie č. 92). (PICKOVÁ, A., ŠPIČKA, J.) Praha: ÚZEI, 2008, 51 s. ISBN 978-80-86671-54-3.

2009

Analýza nákladů a rentability vybraných zemědělských výrobků 2002-2006. (Výzkumná studie č. 93). (J. POLÁČKOVÁ a kol.) Praha: ÚZEI, 2009, 59 s. + přílohy. ISBN 978-80-86671-55-0.

Dopady agrární politiky na vybrané zemědělské komodity před a po vstupu ČR do EU (Výzkumná studie č. 94) (FOLTÝN, I. a kol.). Praha: ÚZEI, 2009, 106 s. + přílohy. ISBN 978-80-86671-57-4

Vliv socio-ekonomických faktorů na spotřebu potravin (Výzkumná studie č. 95). (ŠTIKOVÁ, O., SEKAVOVÁ, H., MRHÁLKOVÁ, I.) Praha: ÚZEI, 2009, 72 s. + příloha. ISBN 978-80-86671-62-8

Širší souvislosti rakouského ovocnářství a zelinářství. Překlad vybraných statí z rakouské analytické studie „Teilanalyse der österreichischen Obst- und Gemüsewirtschaft“. Bundesanstalt f. Agrarwirtschaft (AWI) Vídeň, 2008. Praha: ÚZEI 2009, 92 s. Autor: J. Hambrusch, E. Quendler.

Zdanění a sociální zabezpečení v zemědělství – srovnání situace ČR a vybraných států. (VILHELM, V. PICKOVÁ, A.) Praha: ÚZEI, 2009, 76 s. ISBN 978-80-866741-66-6

Mezinárodní srovnání vybraných ukazatelů zemědělských podniků v EU - Postavení ČR v EU za období 2004-2007 podle FADN (Výzkumná studie č. 98). (BAŠEK, V., KRAUS, J.) Praha: ÚZEI, 2009, 92 s. ISBN 978-80-86671-67-3

Agrární trh práce. (Výzkumná studie č. 99). (SPĚŠNÁ, D. a kol.) Praha: ÚZEI, 2009, 77 s. ISBN 978-80-86670-70-3.

2010

Konkurenceschopnost potravinářského sektoru ČR. (Informační studie č. 100). (PLÁŠIL, M., MEZERA, J. a kol.) Praha: ÚZEI, 2010, ISBN 978-80-86671-76-5.

Nákladovost zemědělských výrobků v ČR za rok 2008. (Informační studie č. 101) (POLÁČKOVÁ, J. a kol.) Praha: ÚZEI, 2010, ISBN 978-80-86671-77-2.

Rentabilita zemědělských komodit. Ekonomicko-matematické predikce. (Výzkumná studie č. 102) (FOLTÝN, I. ZEDNÍČKOVÁ, I.) Praha: ÚZEI, 2010, 106 s. + příloha CD. ISBN 978-80-86671-80-2

České zemědělství šest let po vstupu do Evropské unie. (Výzkumná studie č. 103). (BAŠEK, V. a kol.) Praha: ÚZEI, 2010, 77 s. ISBN 978-80-86671-81-9

2011

Ročenka agrárního zahraničního obchodu (AZO) ČR za rok 2009. (Informační studie č. 104). (POHLOVÁ, K.). Praha: ÚZEI, 2011, 67 s. + tabulkové přílohy. ISBN 978-80-86671-83-3

2012

Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2010. (Informační studie č. 105). Praha: ÚZEI, 2012, 55 s. + tab. přílohy. ISBN 978-80-896671-90-1

Publikace FADN

- Výběrové šetření hospodářských výsledků podnikatelských subjektů v zemědělství v roce 1993. (Informační studie). (HANIBAL, J., SLAVÍK, F., KUBÍKOVÁ, Z., LEKEŠOVÁ, M., PROKOP, J., NOVÁK, J.) Praha: VÚZE, 1994, 39 s.
- Výběrové šetření hospodářských výsledků podnikatelských subjektů v zemědělství za r. 1994 v síti testovacích podniků. Praha: VÚZE, 1995, 142 s.
- Výběrové šetření hospodářských výsledků podnikatelských subjektů v zemědělství za r. 1995 v síti testovacích podniků. Praha: VÚZE, 1996, 221 s.
- Výběrové šetření hospodářských výsledků podnikatelských subjektů v zemědělství za rok 1996 v síti testovacích podniků. Samostatná příloha „Zprávy o stavu českého zemědělství 1997“. Praha: VÚZE, 1997, 11 s., tabulková příloha.
- Výběrové šetření hospodářských výsledků podnikatelských subjektů v zemědělství za rok 1997 v síti testovacích podniků. (Samostatná příloha „Zprávy o stavu českého zemědělství 1997“). Praha: VÚZE, 1998, 171 s.
- Výběrové šetření hospodářských výsledků podnikatelských subjektů v zemědělství za rok 1998 v síti testovacích podniků – FADN CZ. Praha: VÚZE, 1999, 147 s.
- Výběrové šetření hospodářských výsledků podnikatelských subjektů v zemědělství za rok 1999 v síti testovacích podniků - FADN CZ. Praha: VÚZE, 2000, 21 s. + 160 s. příloh.
- Výběrové šetření hospodářských výsledků podnikatelských subjektů v zemědělství za rok 2000 v síti testovacích podniků FADN CZ (Samostatná příloha k informačnímu materiálu “Zelená zpráva za rok 2000”). Praha: VÚZE, 2001, 166 s. ISBN 80-85898-93-4.
- Zemědělská účetní datová síť v ČR - FADN CZ 2001. Praha: VÚZE, MZe ČR, 2001, 95 s.
- Výběrové šetření hospodářských výsledků podnikatelských subjektů v zemědělství za rok 2001 v síti testovacích podniků FADN CZ (Samostatná příloha k „Zelené zprávě za rok 2001“), Praha: VÚZE, 2002, 175 s., ISBN 80-86671-01-1
- Farm Accountancy Data Network in 2001, FADN CZ 2001 (Informační studie v anglickém jazyce), Praha: VÚZE, 2002, 172 s., ISBN 80-86671-03-8
- Výběrové šetření hospodářských výsledků podnikatelských subjektů v zemědělství za rok 2002 v síti testovacích podniků FADN CZ (Samostatná příloha k „Zelené zprávě za rok 2002“), Praha: VÚZE, 2003, 175 s., ISBN 80-86671-09-7.
- Farm Accountancy Data Network in 2002, FADN CZ 2002 (Informační studie). Praha: VÚZE, 2002, 188 s., ISBN 80-86671-10-0
- Výběrové šetření hospodářských výsledků podnikatelských subjektů v zemědělství za rok 2003 v síti testovacích podniků. (Samostatná příloha k „Zelené zprávě za rok 2003“), Praha: VÚZE, 2004, 174 s. ISBN 80-86671-21-6
- Farm Accountancy Data Network in 2003, FADN CZ 2003 (Informační studie) Praha: VÚZE, 2004, 173 s. ISBN 80-86671-22-4
- Zemědělská účetní datová síť FADN CZ. Výběrové šetření hospodářských výsledků zemědělských podniků za rok 2005. Praha: VÚZE, 2007, 15 s.+ tabulkové přílohy.
- Zemědělská účetní datová síť FADN CZ. Výběrové šetření hospodářských výsledků zemědělských podniků za rok 2006. Praha: VÚZE, 2008, 12 s.+ tabulkové přílohy.
- Zemědělská účetní datová síť FADN CZ. Výběrové šetření hospodářských výsledků zemědělských podniků za rok 2007. Praha: ÚZEI, 2009, 14 s.+ tabulkové přílohy.
- Výsledky zemědělských podniků zemí EU na bázi Standardního výstupu FADN za období 2004-2007. Praha: ÚZEI, 2009, 271 str.
- Zemědělská účetní datová síť FADN CZ. Výběrové šetření hospodářských výsledků zemědělských podniků za rok 2008. Praha: ÚZEI, 2010, 125 s.
- Zemědělská účetní datová síť FADN CZ. Výběrové šetření hospodářských výsledků zemědělských podniků za rok 2009. Praha: ÚZEI, 2010, 131 s.
- Zemědělská účetní datová síť FADN CZ. Výběrové šetření hospodářských výsledků zemědělských podniků v síti FADN CZ za rok 2010. Praha: ÚZEI, 2011, 131 s.

Ročník 1919

543

Sbírka zákonů a nařízení státu československého.

Částka LXXXVI.

Vydána dne 26. července 1919.

Obsah: (Čís. 400.—406.) 400. Nařízení o zřízení Zemědělského ústavu účetnicko-spravovédného. — 401. Nařízení o výměně kolků vzatých z oběhu. — 402. Nařízení o obchodu s osivem obilí. — 403. Nařízení o celním osvobození raných bramborů v roce 1919. — 404. Nařízení o uvolnění krmné řepy, pelušky a vlčího bobu, planých (koňských) kaštanů a žaludů, klišovky (mrtve), vinných matolin a rákosu. — 405. Nařízení k výkonu zákona ze dne 27. května 1919, čís. 292 Sb. z. a n., jímž se mění některá ustanovení zákona o přímých daních osobních ze dne 23. října 1896, č. 220 ř. z., o dani důchodové. — 406. Nařízení, jímž se mění předpisy o uvořejňování a vyhlašování ztrát cenných papírů a podobných listin.

Čís. 400.

Nařízení vlády republiky Československé ze dne 15. července 1919

o zřízení Zemědělského ústavu účetnicko-spravovédného.

§ 1.

Pro účely v následujících odstavcích tohoto paragrafu uvedené zřizuje se spojením dosavadních účetnických ústavů při zemědělských radách v Čechách a na Moravě a při Ústřední hospodářské společnosti ve Slezsku jediný Zemědělský ústav účetnicko-spravovédný pro celé území Československé republiky se sídlem v Praze.

Účelem ústavu tohoto jest číselně osvětlovati výrobní a výnosové poměry zemědělské, a to:

- a) k účelům vědeckým, zvláště k vybudování zemědělské spravovědy a taxace;
- b) k účelům informativním a poradním pro hospodářsko-politická opatření a úkoly vlády, zejména ministerstva zemědělství a hlavních zájmových korporací zemědělských jednotlivých zemí Československé republiky, a to zvláště v otázkách obchodní a celní politiky;
- c) k zjišťování potřeb zemědělské výroby;
- d) k účelům výchovným v kruzích podnikatelů zemědělských, zejména pro šíření porozumění pro hospodářsko-obchodní stránku zemědělské výroby a pro podporování pokroku v činnosti zemědělské vůbec.

Účelů těchto dosahuje ústav sbíráním vhodného číselného materiálu, akcemi účetnickými, dotazníkovými a jinými vhodnými způsoby, po

případě použitím jinde, zvláště ve státním statistickém úřadě sebraného materiálu, jež ústav k účelům naznačeným třídí a zpracuje, činností publikační, přednáškovou, poradní a pod.

Převzetí dosavadních ústavů účetnických při zemědělských radách v Čechách a na Moravě a při Ústřední hospodářské společnosti ve Slezsku po stránce finanční bude upraveno zvláštní dohodou.

§ 2.

Při ústavu mohou býti zřízeny dle potřeby v jednotlivých zemích Československé republiky na vhodných místech odbočky.

§ 3.

V čele ústavu stojí správní výbor a reditel, jichž obor působnosti jest upraven tímto nařízením.

Správní výbor ústavu skládá se ze dvou členů, jmenovaných ministrem zemědělství, a dalších 8 členů, z nichž jmenuje zemědělská rada v Čechách tři, zemědělská rada na Moravě dva, Ústřední hospodářská společnost ve Slezsku jednoho a splnomocněný ministr pro Slovensko dva. Jmenování právě uvedených 8 členů schvaluje ministr zemědělství.

Správní výbor zvolí ze svého středu většinou hlasů předsedu a zástupce předsedy. Předseda, případně jeho zástupce řídí jednání správního výboru dle jednacího řádu, na němž se správní výbor usnese a jenž jest podroben schválení ministra zemědělství.

Schůze správního výboru svolává, a to nejméně jednou do roka, jeho předseda. První schůze svolá a řídí, dokud nedojde ke zvolení předsedy, ministr zemědělství neb jeho zástupce.

91

Správní výbor usnáší se platně za přítomnosti předsedy, resp. zástupce předsedy a aspoň čtyř členů většinou hlasů. Předseda nehlasuje, avšak rozhoduje při rovnosti hlasů.

Ředitel ústavu musí být zván ke všem schůzím správního výboru a má právo účastnit se jednání jeho s hlasem poradním.

§ 4.

Usnášení se správního výboru jest zvláště vyhrazeno:

- a) schvalovati výroční zprávy o činnosti ústavu, jež podává ředitel ústavu a jež obsahují zejména zpracování došlého číselného materiálu;
- b) navrhovati ministru zemědělství roční rozpočet ústavu a závěrku účtů;
- c) dohlížeti vedle ministra zemědělství na finanční stav ústavu;
- d) navrhovati v mezích rozpočtu práce, které má ústav v tom kterém roce mimo obvyklou činnost podniknouti.

§ 5.

Funkční období členů správního výboru i předsedy jeho činí pět let, avšak správní výbor i předseda jeho, resp. zástupce předsedův zůstávají i po uplynutí tohoto období tak dlouho ve svých funkcích, dokud nedojde k ustavení nového správního výboru.

Funkce členů správního výboru, jakož i předsedy správního výboru a jeho zástupce jsou úřadem čestným. Členové správního výboru i předseda jeho a zástupce předsedy mají nárok na náhradu hotových výloh s konáním jejich funkcí spojených. O úpravě těchto výloh rozhoduje ministr zemědělství.

§ 6.

Předseda správního výboru může být jednacím řádem (§ 3) zmocněn, by sám rozhodoval v určitých záležitostech, náležejících do oboru působnosti správního výboru.

§ 7.

Ředitel ústavu řídí ústav a jeho odbočky po stránce správní i odborné, včetně činnosti publikační, přednáškové a vůbec propagační, rozděluje práce mezi ústředí a odbočky, přikazuje práce úřednictvu a zřízcům ústavu, provádí usnesení správního výboru a po případě předsedy správního výboru (§ 6) a zastupuje ústav na venek, zejména v jeho styku s úřady státními a s hlavními zemědělskými korporacemi zájmovými.

Ředitel jest zodpověden správnímu výboru ústavu dle ustanovení tohoto nařízení, podává ve schůzi správního výboru výroční zprávu o činnosti ústavu a návrhy rozpočtu a závěrky účetní, jakož i návrhy na činnost další a jest oprávněn v mezích rozpočtu činiti taková nutná opatření, jichž jest v zájmu ústavu nebo odboček třeba, aby ústav mohl řádně plnit své účely.

Ředitel ústavu může zmocnit dle potřeby úředníka, stojícího v čele odbočky ústavu, aby jej zastupoval v určitých funkcích řediteli náležejících, zejména ve styku s příslušnou hlavní zemskou zájmovou korporací zemědělskou.

Listiny, jimiž se ústav zavazuje, podpisují předseda správního výboru a ředitel ústavu.

§ 8.

Ředitele ústavu, jež musí prokázati náležitou vědeckou kvalifikaci a nemusí zástavati výhradně jen úřad ředitele ústavu, jmenuje definitivně ministr zemědělství. Služební požitky ředitele budou určeny úmluvou mezi ním a ministrem zemědělství. Služební jeho postavení upraví se instrukcí, vydanou ministrem zemědělství.

§ 9.

Ústav náleží do oboru působnosti ministerstva zemědělství, které jest zejména stejně jako hlavní zemědělské zájmové korporace oprávněno vyžadovati si od ústavu zprávy, dobrá zdání a vysvětlení.

Ministru zemědělství jest zejména též vyhrazena:

- a) po návrhu ředitele organizace ústavu, stavu jeho personálu a požitků tohoto personálu;
- b) vydávati služební instrukce pro ústav po návrhu ředitele;
- c) přijímati, jmenovati, překládati a povyšovati úřednictvo, služebnictvo a vůbec personál ústavu po návrhu ředitele;
- d) schvalovati roční rozpočet a roční závěrku účtů (§ 4 b);
- e) rozhodovati v záležitostech zásadních, jako zejména o záležitostech jazykových, o smlouvách nájemních a pod.

Úředníci, sluhové a ostatní personál ústavu jsou služebně přímo podřízeni řediteli ústavu, služební jejich poměry upraví se smlouvami, které s nimi ministerstvo zemědělství ujedná dle zásad platných pro státní úředníky a sluhy, přihlížející ku charakteru a povaze jejich postavení.

§ 10.

Náklad na ústav hradí se ze zvláštní rozpočtové položky ministerstva zemědělství.

Ústavu přísluší osvobození od kolkovních a jiných přímých poplatků a rovněž i od poštovního.

§ 11.

Nařízení toto nabude účinnosti dnem vyhlášení. Den, kdy Zemědělský ústav účetnicko-spravovědný vstoupí v činnost, bude oznámen vyhláškou ministerstva zemědělství v „Pražských novinách“.

§ 12.

Provedením tohoto nařízení pověřují se ministři zemědělství a financí,

Tusar v. r.

Švehla v. r.	Staněk v. r.
Dr. Horáček v. r.	Klofáč v. r.
Habrman v. r.	Dr. Winter v. r.
Dr. Veselý v. r.	Houdek v. r.
Prášek v. r.	Dr. Heidler v. r.
	Stříbrný v. r.

Čís. 401.

**Nařízení vlády republiky Československé
ze dne 17. července 1919**

o výměně kolků vzatých z oběhu.

§ 1.

Na základě § 2 nařízení ministra financí ze dne 7. ledna 1919, č. 13 Sb. z. a n., budou z oběhu vzaté všeobecné kolký, zavedené nařízením ministerstva financí ze dne 20. října 1909, č. 163 ř. z., jichž nebylo použito a jež nejsou poškozeny, skladními a prodejními úřady kolkovními zdarma vyměňovány postupně, jak budou zásoby, za kolký republiky Československé. Výměnu povolí finanční správa jen tehdy, předloží-li strana skládnímu neb prodejnímu úřadu kolkovnímu nejdéle do 15. září 1919 staré kolký z r. 1910, jež vyměnit se mají, se seznamem dvojmo vyhotoveným, obsahujícím počet a cenu těchto kolků dle druhu, úhrnou cenu všech kolků, podpis a adresu strany, a není-li pochybnosti, že nabyta kolků způsobem dovoleným (§ 15 nařízení ministra financí ze dne 28. března 1854, č. 70 ř. z.).

Kolký z oběhu vzaté, jež předloženy budou po této lhůtě, nebudou ani vyměněny ani nahrazeny.

§ 2.

Toto nařízení nabývá účinnosti dnem vyhlášení. Provedením jeho pověřuje se ministr financí.

Tusar v. r.

Švehla v. r.	Prášek v. r.
Dr. Horáček v. r.	Stříbrný v. r.
Habrman v. r.	Dr. Heidler v. r.
Dr. Veselý v. r.	Hampl v. r.
Staněk v. r.	Houdek v. r.

Čís. 402.

**Nařízení vlády republiky Československé
ze dne 17. července 1919**

o obchodu s osivem obilí.

Podle § 4 nařízení vlády republiky Československé ze dne 27. června 1919, č. 354 Sb. z. a n., nařizuje se:

§ 1.

Ustanovení tohoto nařízení vztahují se pouze na tyto druhy obilí: pšenici, špaldu, žito, ječmen, oves a kukuřici.

§ 2.

Při setovém obilí rozeznávají se 4 skupiny, a to:

- a) původní ušlechtěné osivo (originální osivo),
- b) první přesetí původních ušlechtěných osiv,
- c) další přesetí původních ušlechtěných osiv a osvědčené krajové odrůdy,
- d) obyčejné osivo.

§ 3.

Hospodaření s osivem přísluší zásadně ministerstvu zemědělství.

Uznané původní ušlechtěné osivo může být prodáváno z volné ruky, avšak vždy jen jménem obilního ústavu a pouze těmi ušlechtiteli, jimž takovéto osivo příslušnými uznávacími komisemi bylo uznáno. Každý prodej uznaného původního ušlechtěného osiva musí být ohlášen nejdéle do 3 dnů příslušnému obilnímu ústavu.

Výkup a prodej osiva skupin b), c), d), § 2, provádí obilní ústav dle zásad ministerstvem zemědělství stanovených. Přidělováním uznaného osiva skupin b), c) může pověřit ministerstvo zemědělství hlavní zemědělské korporace.

§ 4.

Železnice nebo paroplavební podniky smějí přijímat zásilky osiva pouze tehdy, je-li připojeno k dopravním dokladům pro každou zásilku dopravní osvědčení.

Vyhotovovati dopravní osvědčení jest oprávněn státní obilní ústav.

ÚZEI

ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÉ EKONOMIKY
A INFORMACÍ

Mánesova 75, 120 56 Praha 2

www.uzei.cz

ISBN 978-80-86671-91-8